

Nr 66

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa anslag för budgetåret 1964/65 till teaterverksamhet m. m., given Stockholms slott den 6 mars 1964.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Ragnar Edenman

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionens inledande avsnitt behandlas formerna för det fortsatta statliga stödet till huvuddelen av landets fasta teaterverksamhet. Statsbidragen till de kungl. teatrarna — Operan och Dramatiska teatern — samt till de båda turnéteaterföretagen Riksteatern och Svenska teatern AB föreslås utgå från särskilda anslag på riksstaten. Ett bidragssystem, innebärande i huvudsak att staten skall åta sig att svara för 55 % av teatrarnas samlade personalkostnader, föreslås för stadsteatrarna i Borås, Göteborg, Hälsingborg, Malmö, Norrköping—Linköping, Stockholm och Uppsala samt Göteborgs lyriska teater. Sammanlagt äskas i propositionen anslag för dessa ändamål till ett belopp av 39 985 000 kr.

Vidare framlägges förslag om anordnande i statlig regi av skådespelarutbildning. Tre statliga skolor för scenisk utbildning, en i Stockholm, en i Göteborg och en i Malmö, föreslås inrättade den 1 juli 1964. Grundutbildningen på dramatisk linje avses omfatta tre år. Den pågående försöksverksamheten i Göteborg och Malmö med lyrisk-dramatisk utbildning föreslås fortsätta 1964/65. Antalet utbildningsplatser föreslås första året begränsat till 45, eller ungefär 15 elever vid varje skola. Till driftkostnader för de tre skolorna äskas sammanlagt 2 229 000 kr.

Slutligen framlägges förslag om bildandet av ett teater- och orkesterråd för administrativa och tekniska uppgifter, som bl. a. sammanhänger med den föreslagna omläggningen av teaterstödet och utbildningsverksamheten. För rådets förvaltningskostnader begärs 130 000 kr.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 6 mars 1964.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Edenman, anmäler — efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter — fråga om *vissa anslag för budgetåret 1964/65 till teaterverksamhet m. m.* och anför därvid följande.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t (bil. 10, s. 38) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1964/65 till Bidrag till teaterverksamhet m. m. beräkna ett anslag av 33 500 000 kr.

Sedan detta ärende numera färdigberetts, får jag ånyo anmäla detsamma.

I. Inledning

Jag kommer att behandla följande frågor, nämligen formerna för den statliga bidragsgivningen till huvuddelen av den statsunderstödda fasta teaterverksamheten, skådespelarutbildningen och teaterrådet. På flera punkter kommer att behandlas förslag i frågor, vilka inte kräver riksdagens medverkan. Även på sådana punkter lämnas emellertid för överblickens och sammanhangets skull en viss redovisning av förslagen.

Som även nämnts i årets statsverksproposition utgår statsbidrag till den teaterverksamhet det här gäller — de båda kungl. teatrarna, vissa turnéteaterföretag samt stadsteatrar och vissa därmed likställda teatrar — för närvarande ur lotterimedelsfonden, som tillföres medel genom ett under åttonde huvudtiteln uppfört avsättningsanslag. Överväganden, som siktar till en överföring av bidragsgivningen bl. a. till den fasta teaterverksamheten till särskilda riksstatsanslag, har pågått inom ecklesiastikdepartementet alltsedan lotterimedelsfonden fr. o. m. innevarande budgetår överfördes till departementets verksamhetsområde.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 juni 1959 tillkallade jag samma dag en särskild utredningsman för en översyn av Kungl. teaterns ekonomi och därmed sammanhängande förhållanden. Huvuddelen av utredningsuppdraget redovisades i ett den 31 maj 1961 avlämnat betänkande *Kungl. teatern. Verksamhet och ekonomi* (SOU 1961: 28). Utredningsförslaget och de vid remissbehandlingen framförda synpunkterna ansågs föranleda en fortsatt överarbetning av vissa spörsmål, i första hand rörande lämplig organisationsform för verksamheten vid de båda nationalscenerna Operan och Dramatiska teatern, samt även formerna för statsstödet till teaterverksamheten. För detta ändamål tillsattes inom ecklesiastikdepartementet en särskild arbetsgrupp, som den 11 mars 1963 avgivit en *promemoria angående vissa organisatoriska spörsmål vid de kungl. teatrarna*. Förslaget kommer att behandlas i propositionens inledande avsnitt.

Arbetsgruppen har därefter fått fortsatt uppdrag att göra en översyn av grunderna för den statliga bidragsgivningen till vissa stadsteatrar och därmed likställda teatrar. Gruppen har utarbetat ett den 3 december 1963 avgivet *förslag angående det fortsatta statliga stödet till stadsteatrar och därmed likställda teatrar*. Över förslaget har, som framgår vid behandlingen därav i propositionens inledande avsnitt, yttranden inhämtats från berörda myndigheter, organisationer och teaterföretag.

Även de statliga bidragen till den skådespelarutbildning, som nu bedrivs vid elevskolor anknutna till vissa teaterföretag, utgår för närvarande från lotterimedelsfonden. Frågan om skådespelarutbildningen har varit föremål för

utredning av 1955 års provinsteaterutredning, som i september 1961 framlagt förslag angående *Den sceniska utbildningen* (stencilerat). Vissa åtgärder för förbättring av skådespelarutbildningen har i enlighet med vad som angavs i propositionen 1963:103 vidtagits redan under innevarande budgetår. Den fortsatta bearbetningen av bl. a. frågan om undervisningens organisation och förläggning har anförtrotts en särskild utredningsman, som den 26 november 1963 avlämnat betänkandet *Statens skolor för scenisk utbildning* (stencilerat). Förslaget har, som kommer att framgå av det följande, utarbetats i samråd med Teaterns utbildningsråd, vars ledamöter representerar samtliga landets teaterföretag och sceniska fackorganisationer, och har inte gjorts till föremål för ytterligare remissbehandling.

I årets statsverksproposition framhölls, att även frågan om teaterrådets framtida uppgifter och organisation varit föremål för särskilda överväganden. Beredningen av denna fråga har även anförtrotts den tidigare nämnda arbetsgruppen, som den 13 februari 1964 avgivit en *promemoria med förslag angående ett teater- och orkesterråd*. Förslaget har nu remissbehandlats och kommer att redovisas i det följande.

II. Det statliga stödet till teaterverksamhet

Nuvarande bidragsformer

Det statliga stödet till teaterverksamheten utgår för närvarande ur lotterimedelsfonden. De teatrar det här närmast är fråga om är de kungl. teatrarna — Operan eller Kungl. teatern och Dramatiska teatern — stadsteatrarna, Göteborgs lyriska teater (Stora teatern) och Folkteatern i Göteborg samt två större turnéteaterföretag, Riksteatern och Svenska teatern AB.

Bidragen för kommande spelår anvisas efter därom gjord ansökan, som remitteras till teaterrådet, i allmänhet i maj eller juni. I den mån de sålunda anvisade medlen, teaterns egna inkomster, recetter m. m. samt i förekommande fall andra allmänna anslag icke varit tillräckliga för att täcka utgifterna, har teatern, då bokslut föreligger för spelåret i fråga, ansökt om ytterligare bidrag till täckning av det uppkomna underskottet. Den principiella uppläggningsen av teaterstödet är sålunda den, att bidragen utgår såsom förlusttäckningsbidrag.

Till de kungl. teatrarna och till de båda turnéteaterföretagen utgår erforderligt bidragsstöd i det närmaste helt av statsmedel.

Till lotterimedelsfondens fasta bidragsändamål hör de årliga driftbidragen till stadsteatrar och därmed likställda teatrar, nämligen stadsteatrarna i Göteborg, Malmö, Norrköping-Linköping, Hälsingborg, Uppsala, Stockholm och Borås samt Göteborgs lyriska teater (Stora teatern). Slutligen får Folkteatern i Göteborg ett årligt driftbidrag av lotterimedel.

Även till de här nämnda teaterföretagen utgår bidragen i princip som förlusttäckning. I fråga om de kungl. teatrarna gäller som nämnts att stödet i det närmaste helt utgår av statsmedel, medan de nu berörda teatrarna även erhåller kommunalt stöd.

Den nuvarande fördelningen mellan stat och kommun av bidragen till stadsteatrarna bygger på vissa grunder, som utan att vara reglerade genom beslut eller i författning varit gällande sedan spelåret 1958/59. Dessa grunder tillämpas nu på Göteborgs lyriska teater och på stadsteatrarna i landsorten, (sålunda inte Stockholms stadsteater och inte heller Folkteatern i Göteborg). Omfattningen av statens bidrag bestäms dels av det bidragsbelopp, som från statens sida utgick för spelåret 1957/58, dels av en utfästelse att staten skall svara för 3/5 av det ytterligare bidragsbehov, som uppstått för teatrarna efter detta spelår. Teaterkommunerna har i sin tur åtagit sig att som bidrag till teatrarnas löpande verksamhet — utöver det kommunala bidraget spelåret 1957/58 — svara för 2/5 av det ytterligare bidragsbehovet efter 1957/58 samt därjämte för lokalkostnader och SPA-avgifter.

Stödet till Stockholms stadsteater har utgått i form av ett fast bidrag. För spelåret 1962/63 uppgick bidraget till 375 000 kr.

I fråga om Folkteatern i Göteborg gäller, att erforderligt bidrag utgår med lika stort belopp från stat och kommun.

Förslag till omläggning av bidragsformerna m. m.

Kungl. teatrarna

Utredningsmannen

Som tidigare nämnts avlämnades den 31 maj 1961 av en särskilt tillkallad utredningsman¹ betänkande med förslag rörande Kungl. teatern. Verksamhet och ekonomi (SOU 1961: 28). Betänkandet innehåller förslag om den framtida organisationsformen för de båda kungl. teatrarna i Stockholm — i fortsättningen benämnda Operan och Dramatiska teatern — ävensom vissa konkreta förslag rörande främst Operans skötsel och drift.

Utredningsmannen anser, att verksamheten vid de båda teatrarna bör som hittills drivas i form av *aktiebolag*. Då det enligt utredningsmannen inte kan anses lämpligt att på en verksamhet av förevarande slag tillämpa det regelsystem, som gäller för den statliga förvaltningen, bör verksamheten vid teatrarna inte organiseras som ett statligt förvaltningsorgan.

Den avgörande synpunkten vid utredningsmannens ställningstagande till företagsform har varit, att aktiebolagsformen erbjuder de största garantierna för att stadga och fasthet kommer att prägla verksamheten i ekonomiskt avseende. Aktiebolagsformen medför, att i lag anges de olika organ som erfordras för verksamhetens bedrivande och att aktiebolagslagens regler angående funktionsfördelningen mellan de olika förvaltande organen vinner tillämpning. För ideella föreningar och om stiftelser gäller däremot, att ordningen för verksamhetens bedrivande i allt väsentligt bestäms av föreskrifter i de för rättssubjektet antagna stadgarna.

I betänkandet föreslås vidare en *sammanslagning av Operan och Dramatiska teatern* på det sättet, att verksamheten skall handhas av ett enda bolag, benämnt Aktiebolaget Kungl. teatrarna. Den konstnärliga verksamheten förutsätts skola fortgå på de båda teatrarna var för sig och ledas av en teaterchef vid vardera teatern. Administrativ och teknisk personal skall däremot vara gemensam för de båda teatrarna. Som chef för den icke konstnärliga delen av verksamheten skall finnas en verkställande direktör. En dylik samordning skulle enligt utredningsmannen medföra en rad fördelar av ekonomiskt och annat slag. Såsom ett alternativ framläggs förslag om en samordning enbart av den administrativa förvaltningen vid de båda teatrarna. Om en sammanslagning genom fusion av de båda nuvarande bolagen inte kan genomföras, förutsätter den nya ordningen att ett nytt bolag bildas genom tillskott av statsmedel.

¹ Justitierådet Yngve Söderlund.

Därest en samordning av verksamheten vid Operan med den vid Dramatiska teatern inte anses böra genomföras, förelås en *omorganisation av Operans ledning* så att teaterchefen skall handha den konstnärliga delen av verksamheten och en verkställande direktör sköta administrativa, ekonomiska och tekniska frågor.

I betänkandet behandlas i övrigt olika frågor, som sammanhänger med Operans verksamhet och ekonomi. Bl. a. diskuteras Operans repertoarpolitik och framhålls betydelsen av att Operan får tillgång till en annexscen. Med utgångspunkt bl. a. från två på utredningsmannens föranstaltande gjorda opinionsundersökningar framläggs vidare en rad förslag till åtgärder i publikstimulerande syfte.

Ett särskilt avsnitt av betänkandet belyser slutligen också den ekonomiska utvecklingen vid Operan. Det konstateras att denna på senare år varit ogynn-sam. För att åstadkomma en ändring härutinnan föreslås i första hand olika åtgärder för att söka öka publiktillströmningen och därigenom få upp intäkterna, såväl vid föreställningar i operahuset som i andra sammanhang där Operans artister medverkar.

Yttranden

Betänkandet remitterades till ett stort antal myndigheter och organisationer. Utredningsmannens förslag i organisationsfrågan bemöttes med rätt stark kritik vid remissbehandlingen. Frågan togs upp i drygt hälften av yttrandena. Flertalet instanser, däribland de båda teatrarna, teaterrådet samt arbetsgivar- och arbetstagarparterna, avstyrkte förslaget om en samordning av verksamheten vid teatrarna. Skälet var främst att föga eller intet skulle stå att vinna på en sammanslagning.

Statskontoret och *riksrevisionsverket* framlade egna förslag i organisationsfrågan. Statskontoret, som ej hade något att invända mot en sammanslagning av de båda teatrarna, aktualiserade i tidigare utredningar framförda förslag om stiftelse som företagsform för en samordnad teaterverksamhet.

Två ledamöter i statskontoret framhöll, att frågan om verksamhetens bedrivande i någon statlig institutionell form icke blivit närmare diskuterad och att flera skäl talade för att denna fråga borde närmare klarläggas. Formerna för den statliga medelsanvisningen till teatrarnas verksamhet syntes också böra närmare prövas.

Riksrevisionsverket föreslog upprättande av ett samarbetsavtal mellan teaterbolagen samt en undersökning av möjligheterna att ombilda Operan till ett rent statligt organ.

Arbetsgruppen

Med anledning bl. a. av vad som framkommit vid remissbehandlingen har som nämnts en särskild arbetsgrupp inom ecklesiastikdepartementet ytterligare övervägt organisationsfrågan och därmed sammanhängande problem.

Arbetsgruppen har i en den 11 mars 1963 dagtecknad promemoria framlagt förslag i ämnet. Gruppen framhåller inledningsvis, att den finner angeläget, att statsmakterna beredes ökat inflytande över teatrarnas ekonomiska förvaltning

och att garantier skapas för att verksamheten bedrivs på ett så långt möjligt affärsmässigt och i övrigt från ekonomiska synpunkter tillfredsställande sätt.

Gruppen utgår från de förhållanden, som gäller vid Operan, och påtalar att enligt det system, som för närvarande råder, statens direkta inflytande över och insyn i verksamheten är mindre tillfredsställande. De anslag av statsmedel, som årligen beviljas teatern, förknippas inte med några särskilda villkor utan ställes till förfogande såsom ett klumpbelopp att av teaterns ledning fritt disponeras. Teaterledningen har sålunda möjlighet att planera sin verksamhet helt självständigt. Den anställer personal och vidtager andra åtgärder av ekonomisk art, utan att detta i något fall behöver underställas statsmakterna. För tillvaratagande av de statliga intressena utser Kungl. Maj:t av styrelsens fem ledamöter ordförande och två ledamöter. Därjämte förordnar Kungl. Maj:t teaterchef och två revisorer.

Denna ordning, som tillämpats sedan länge och ansetts motiverad av kravet på konstnärlig frihet, måste enligt gruppen förutsätta, att styrelsen och ledningen i övrigt så långt möjligt söker hålla sig inom ramen för anvisade och andra tillgängliga medel och icke vidtager dispositioner, som omedelbart eller senare förleder ökade medelskrav och ställer de anslagsbeviljande myndigheterna inför fullbordade fakta. Gruppen konstaterar, att teatern i allmänhet icke lyckats anpassa utgifterna till medelsramarna, utan i stället varit nödsakad att så gott som varje år begära tilläggsanslag utöver det anslag, som ursprungligen anvisats för spelåret i fråga.

Arbetsgruppen inser väl, att vissa marginaler måste tillåtas i fråga om de ekonomiska kalkylerna för en verksamhet av denna art, men finner avvikelser av den storleksordning som förevarit knappast acceptabla. Det finns därför enligt gruppen all anledning att söka åstadkomma en annan ordning. Som en första åtgärd förordar gruppen att Kungl. Maj:t i samband med beviljande av anslag fastställer inkomst- och utgiftsstat för verksamheten vid teatern. Staten skall i stort sett lända till efterrättelse men givetvis måste en viss frihet finnas att göra avvikelser inom den fastställda utgiftsramen. Skulle fråga uppkomma om att överskrida denna, måste frågan dock underställas Kungl. Maj:t. Därjämte bör för varje år en plan över personalen göras upp och läggas till grund för beräkningen av personalkostnaderna. Gruppen, som framhåller att stat i regel förekommer för varje institution inom statsförvaltningen — i varje fall där staten engagerar sig i den omfattning som det här är fråga om — anser, att en dylik anordning måste bli till god hjälp för den ekonomiska ledningen inom teatern samt framför allt främja en långsiktig planering av arbetet.

Gruppen understryker, att det ökade inflytande över den ekonomiska förvaltningen, som sålunda måste eftersträvas från statens sida, inte får leda till att den konstnärliga verksamheten blir lidande. Det måste tvärtom ligga även i det allmännas intresse, att den konstnärliga nivån icke riskeras genom opåkallad byråkratisering. Vad som åsyftas är att skapa en ram för de konstnärliga yttringarna. Teaterledningen bör ha stor handlingsfrihet inom den ramen.

Vad härefter angår organisationsfrågan och den lämpligaste före-

tagsformen för Operan och Dramatiska teatern samt hur denna skall förenas med de framförda önskemålen om ett ökat statligt inflytande över de båda teatrarna framhåller gruppen, att de alternativ av företagsform som härvid erbjuder sig är stiftelse (förening), aktiebolag eller statligt förvaltningsorgan.

Stiftelse som företagsform för de kungl. teatrarna skulle enligt de resultat gruppen vid sina överväganden kommit till snarast innebära ett försvagat inflytande för staten över teatrarnas förvaltning och medelsanvändning. Arbetsgruppen har därför, i likhet med utredningsmannen, kommit till den uppfattningen, att stiftelsen ej är någon lämplig företagsform för de kungl. teatrarna.

Problemet blir därefter, framhåller gruppen vidare, att träffa ett avgörande mellan den nuvarande aktiebolagsformen och någon form av statligt förvaltningsorgan. En grundläggande princip bör härvid enligt gruppen vara, att en ändring av nuvarande organisation bör ske endast om denna visat sig olämplig.

Såvitt arbetsgruppen kan bedöma behöver den statliga institutionsformen icke nödvändigtvis medföra någon allvarigare inskränkning i handlingsfriheten för teaterledningen. Från utgångspunkten att staten bör erhålla ett större inflytande över teatrarnas ekonomiska förvaltning kan omvänt den statliga organisationsformen i sig sägas erbjuda bättre betingelser, men aktiebolagsformen torde ingalunda utesluta möjligheterna att ge staten ett dylikt inflytande. De uppställda kraven kan enligt gruppen i allt väsentligt tillgodoses, vare sig man väljer aktiebolagsformen eller formen av ett statligt förvaltningsorgan. Under sådana förhållanden finner gruppen, att den ovan angivna grundläggande principen bör resultera i ett behållande av aktiebolagsformen. Även andra skäl kan enligt arbetsgruppen anföras härför.

Vid sina överväganden av samordnings- och organisationsfrågan har gruppen kommit till att en lösning i huvudsak enligt den av utredningsmannen föreslagna planen — ett gemensamt företag och tre sidoordnade chefer, som under styrelsen skulle utöva ledningen av var och en sin gren av företagets verksamhet — skulle innebära flera väsentliga fördelar. Gruppen tillstyrker därför utredningsmannens förslag att ersätta de båda nuvarande aktiebolagen med ett gemensamt aktiebolag under firma Aktiebolaget Kungl. teatrarna. En av fördelarna med en ny bolagsbildning finner gruppen vara, att de båda nuvarande privatägda bolagen upplöses och att teatrarna i fortsättningen drives som ett statligt bolag. Den nya bolagsbildningen bör nämligen enligt gruppens mening ske enbart med anlitande av statsmedel.

Ett genomförande av den föreslagna omorganisationen kräver enligt gruppen tidsödande och omfattande förarbeten. Det fortsatta arbetet härmed bör uppdragas åt en särskild kommitté.

Vad härefter angår anslagsfrågan för det nya företaget och den närmare utformningen av den föreslagna inkomst- och utgiftsstaten erinrar gruppen om att statsbidraget till de kungl. teatrarna nu utgår ur lotterimedelsfonden samt att vid remissbehandlingen av utredningsförslaget vissa remissinstanser väckt frågan om finansiering av teatrarnas verksamhet genom direkt medelsanvisning över budgeten. Även arbetsgruppen finner starka skäl tala för att statsstödet till

det föreslagna teaterbolaget utgår ur ett på riksstaten uppfört anslag. Anslaget bör ges karaktär av förslagsanslag och uppföras under rubriken De kungl. teatrar. Anvisade medel skall enligt vad gruppen tidigare anfört disponeras i enlighet med av Kungl. Maj:t fastställd inkomst- och utgiftsstat.

Inkomstsidan i staten bör enligt gruppen upptaga poster för de större inkomstslagen, t.ex. recetter, program, hyror samt statliga och kommunala anslag. Utgiftssidan bör innehålla poster för bl. a. löner och arvoden, fördelade dels på fast och extra personal, dels på olika personalkategorier. Vidare bör enligt gruppen på utgiftssidan särskilt redovisas materiel- och andra kostnader, vissa sociala avgifter, reklamkostnader, värme och lyse m. m.

Gruppen föreslår vidare, att i anslutning till staten bör föreskrivas, att det statliga anslaget må tagas i anspråk i den utsträckning bolagets egna inkomster jämte kommunala anslag icke förslår för täckande av de i staten upptagna utgifterna.

Till ledning för bestämmandet av de i staten upptagna utgiftsposterna till löner, arvoden och andra ersättningar vid teatrar föreslår gruppen att särskilda personalplaner upprättas, utvisande storleken av den för olika uppgifter engagerade personalen samt lönekostnadernas fördelning på olika personalgrupper. Personalplanerna bör lända till efterrättelse i huvudsak, men teaterledningen bör ha frihet att inom ramen för de i inkomst- och utgiftsstaten fastställda posterna för löner m. m. förändra personalsammansättningen. I fråga om vissa ledande befattningar inom de administrativa och tekniska avdelningarna bör enligt gruppen övervägas en anknytning till det statliga lönesystemet, något som också bör kunna gälla för annan administrativ och teknisk personal, som stadigvarande sysselsätts i verksamheten och som har uppgifter, som möjliggör jämförelse med statlig tjänst.

Gruppen understryker, att de föreslagna förändringarna i anslagsgivningen till teatrar förutsätter, att verksamheten planeras långsiktigt. Den av arbetsgruppen förordade ordningen för anslagsgivningen nödvändiggör nämligen, att preliminär spelplan och kostnadsberäkning föreligger i samband med att bolaget inger förslag till anslagsäskanden för nästkommande spelår. I samband med att det av riksdagen anvisade anslaget ställes till förfogande och Kungl. Maj:t fastställer inkomst- och utgiftsstat för verksamheten bör den mer detaljerade planen föreligga för det spelår anslaget avser. Under spelåret bör avvikelser ej ske från den fastställda spelplanen såvitt ej alldeles särskilda skäl föranleder därtill.

Vissa turnéteatrar

En överföring till riksstaten av den statliga bidragsgivningen till de båda turnéteaterföretagen, Riksteatern och Svenska teatern AB, ingår, som framgår av årets statsverksproposition, som ett led i omläggningen av bidragsgivningen till huvuddelen av den fasta teaterverksamheten i landet. Enligt uttalandet i statsverkspropositionen kommer förslag att framläggas om att medel för ändamålet beräknas under ett särskilt, för dessa turnéteatrar gemensamt anslag.

Stadsteatrar och därmed likställda teatrar

Ett förslag angående det fortsatta statliga stödet åt stadsteatrar och därmed likställda teatrar har utarbetats av den inom ecklesiastikdepartementet tillsatta arbetsgruppen, som den 3 december 1963 överlämnade en promemoria i frågan. Över förslaget har yttranden avgivits av riksrevisionsverket, statistiska centralbyrån, teaterrådet, Svenska stadsförbundet, Teatrarnas riksförbund, styrelserna för aktiebolaget Göteborgs teater, aktiebolaget Göteborgs lyriska teater, föreningen Malmö stadsteater, föreningen Hälsingborgs stadsteater, stadsteatern Norrköping-Linköping, aktiebolaget Uppsala stadsteater och Stockholms stadsteater, Borås kulturnämnd samt Svenska teaterförbundet och Svenska musikerförbundet. Stadsförbundet har överlämnat yttranden från berörda städer.

Arbetsgruppen nämner i sin promemoria att frågan om omläggning av stödet till den yrkesmässiga orkesterverksamheten — som även aktualiserats av chefen för ecklesiastikdepartementet genom uttalanden i propositionen 1963:103 — bedömts böra anstå med hänsyn till den översyn av orkesterväsendets organisation, som påbörjats under våren 1963 av en inom ecklesiastikdepartementet tillkallad sakkunnig. Arbetsgruppens allmänna synpunkter på bl. a. syftet med den statliga bidragsgivningen till de här berörda teatrarna gäller dock i lika hög grad stödet till orkestrarna.

Arbetsgruppens förslag

Allmänna synpunkter. De statliga bidragen både till den kommunala teater- och orkesterverksamheten har enligt arbetsgruppen som främsta syfte dels att medverka till att upprätthålla verksamhetens konstnärliga nivå, dels att bereda en stor allmänhet tillfälle att till överkomliga priser se god teater och höra god musik. Staten har vidare ett speciellt intresse av att genom sina bidrag stimulera tillkomsten av nya fasta kommunala teatrar och orkesterinstitutioner och samtidigt medverka till att teater- och orkesterväsendet får en för hela landets kulturliv lämplig struktur, som tar hänsyn till att vissa uppgifter för glesbygdens teater- och musikliv ändock alltid måste lösas genom turnéverksamhet med statligt stöd eller i statlig regi.

Arbetsgruppen understryker inledningsvis, att det av flera skäl ansetts angeläget att överväga andra former än de nu tillämpade för det statliga stödet till teatrarna. Vid dessa överväganden har, framhåller gruppen, som riktpunkt gällt, att kommunerna skall ha ett primärt ansvar för teatrarna.

Det nuvarande systemet med förlusttäckningsbidrag medför, framhåller gruppen, i realiteten ett slags delat huvudmannaskap för teaterinstitutionerna. Enligt gruppens mening kan lämpligheten härav ifrågasättas, då det ju gäller en verksamhet, som måste betraktas som en i första hand kommunal angelägenhet. Vidare pekar arbetsgruppen på omöjligheten att med det nuvarande bidragssystemet annat än helt uppskattningsvis förutsäga bidragsbehovet. Härom anför gruppen följande.

Olägenheterna av att för statsbidragsgivningen anlita lotterimedelsfonden, som endast tillföres maximerade årliga avsättningsanslag, är uppenbara. De ständiga främst av löneutvecklingen betingade ökningarna av de statliga bidragen till både teater- och orkesterväsendets institutioner, har haft till följd en fortgående minskning av utrymmet inom lotterimedelsfonden för andra ändamål. För budgetåret 1962/63 visade sig lotterimedelsfondens resurser otillräckliga för att möta det starkt ökade bidragsbehovet, varför Kungl. Maj:t ansåg sig behöva begära medel på tilläggsstat för ytterligare avsättning till fonden. Den totala avsättningen till fonden utgjorde 1962/63 34,7 milj. kr.; härav anvisades 4,7 milj. kr. på tilläggsstat. En frikoppling av bidragsgivningen till nyssnämnda institutioner från lotterimedelsfonden är sålunda angelägen, om fonden skall kunna utnyttjas rationellt för andra ändamål.

Bidragskonstruktionen. Arbetsgruppen anser, att en ny form för statsbidragsgivningen fr. o. m. budgetåret 1964/65 bör tillämpas i första hand beträffande de fasta kommunala teatrar, som nu får förlusttäckningsbidrag ur lotterimedelsfonden enligt tidigare angivna principer, nämligen Göteborgs lyriska teater, Göteborgs stadsteater, Malmö stadsteater, stadsteatern Norrköping-Linköping, Hälsingborgs stadsteater, Uppsala stadsteater och Borås stadsteater. Efter prövning bör enligt gruppens mening även andra befintliga eller nytillkommande teatrar kunna komma i åtnjutande av samma bidragsmöjligheter. Gruppen föreslår, att bidragsgivningen överföres till riksstaten och att medel anvisas under ett gemensamt anslag, som bör ges karaktär av förslagsanslag, och benämnas Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar.

Allmänt framhåller gruppen i fråga om bidragskonstruktionen, att målet är att finna en enkel och för alla teatrar likartad bidragsform. Genom att de behandlade teatrarna sinsemellan är så olika både vad beträffar konstnärlig inriktning, arbetsformer, resurser i fråga om scen- och salongsutrymmen — allt förhållanden, som i sin tur påverkar teatrarnas ekonomiska förutsättningar — försvåras möjligheterna att finna en generellt verkande bidragsform. Gruppen framhåller vidare, att det från teatrarnas synpunkt är angeläget, att statsstödet trots önskemålet om en generellt verkande bidragsform icke är så utformat, att teatrarnas verksamhet tvingas in i ett alltför likartat mönster eller att kvalitetskraven eftersättes. Bidragsformen bör därjämte enligt arbetsgruppens mening vara sådan, att kraven på detaljprövning och kontrollåtgärder från statlig myndighets sida i största möjliga utsträckning begränsas. Gruppen har vidare haft att arbeta från den förutsättningen, att bidragsformen skall efter prövning i varje särskilt fall kunna tillämpas även på nytillkommande teatrar. I den mån det bedömes önskvärt att teatrar startas på nya platser i landet, anses det nämligen ligga i statens intresse att kunna aktivt påverka lokaliseringen av dessa nya teatrar. Samtidigt bör den kommunala aktiviteten främjas genom att presumtiva teaterkommuner på förhand skall kunna förvissa sig om vilka statliga bidrag som kan komma i fråga. Både från statens och de kommunala myndigheternas synpunkt torde det därför vara fördelaktigt med en så enkel och överskådlig bidragsform som möjligt.

När det gäller valet av bidragsgrundande kostnader framhåller arbetsgruppen, att det av flera skäl ligger nära till hands att låta det statliga bidraget grunda sig på teaternas lönekostnader. Lönerna representerar, enligt vad gruppen funnit, den största och enhetligaste av teaternas utgiftsposter. Även med hänsyn till de krav, som bör ställas på bidragsformen och de intressen, som från statens sida kan knytas till bidragsgivningen, erbjuder ett statligt lönebidrag bestämda fördelar. Härom anför gruppen bl. a. följande.

Bidragsformen kan göras enhetlig på så sätt att staten åtager sig att av de berörda teaternas löneutgifter svara för en andel, som i princip göres lika för dem alla. En anknytning till lönekostnaderna innebär vidare en garanti från statens sida att medel, helt eller delvis, ställes till förfogande för personalens löner. Grunderna för statens deltagande i teaternas driftkostnader blir relativt enkla. Slutligen blir det lättare än med nuvarande förlusttäckningssystem att på förhand beräkna de kostnadsmässiga konsekvenserna.

Arbetsgruppen diskuterar härefter frågan om vilka lönekostnader, som bör vara bidragsgrundande, och framhåller därvid, att statsbidraget kan anknytas antingen till lönerna för all personal eller till enbart den del av löneutgifterna, som hänför sig till den konstnärliga personalen. Gruppen finner, att övervägande skäl talar för att statsbidraget bör beräknas på de samlade löneutgifterna. Enligt gruppens mening kan nämligen en uppdelning av teaternas personal i två grupper komma att få vissa icke önskade konsekvenser. Bl. a. framhåller gruppen, att man bör räkna med, att det för en del gränfall kan vara svårt att bestämma till vilken personalgrupp en anställd bör hänföras. Att knyta det statliga stödet till löneutgifter för en viss personalgrupp innebär, framhåller gruppen vidare, att personal tillhörande denna grupp blir från teaterns synpunkt billigare än annan personal, vilket kan medföra en viss risk för, att jämvikten inom organisationen rubbas. Slutligen kan med fog hävdas, att alla inom en teater verksamma grupper är nödvändiga för teaterns prestationsförmåga, varför det ter sig oegentligt att staten prioriterar en viss grupp framför andra. Gruppen pekar vidare på att variationerna i lönekostnaderna för den konstnärliga personalen är större än för övrig personal samt att proportionerna i personalsammansättningen mellan konstnärlig personal och övrig varierar från teater till teater, beroende bl. a. på det tidigare påtalade förhållandet, att teatern arbetar under så helt olika betingelser.

När det gäller valet av bidragsprocent är arbetsgruppen av den uppfattningen, att man i fortsättningen synes böra eftersträva en för alla teatrar gemensam procentsats för statsbidraget. Gruppen understryker, att önskemålet om en generell bidragsprocent är helt och hållet tekniskt betingat och inte i sig inrymmer något krav på vare sig förbättring eller försämring för teatern av det statliga stödet. Enligt de hittillsvarande principerna har, som gruppen framhåller, statsbidraget icke stått i direkt proportion till teaternas lönekostnader. En jämförelse mellan statsbidraget för spelåret 1962/63 och lönekostnaderna

för samma år visar, att proportionen mellan statsbidrag och löner varierade från 63 procent för Göteborgs lyriska teater till 56 procent för Malmö stadsteater och stadsteatern Norrköping-Linköping, drygt 54 procent för Göteborgs stadsteater samt 53 procent för stadsteatrarna i Hälsingborg och Uppsala. Med de utgångspunkter, som gruppen haft för sina bedömningar, anser gruppen att det finns skäl att stanna vid 50 procent av lönekostnaderna som en lämplig bidragsnivå. Gruppen är medveten om att ett sådant åtagande från statens sida innebär en minskning av det statliga engagemanget i förhållande till vad som nu gäller vid de aktuella teatrarna och att detta för kommunernas del kan medföra ökade kostnader, därest publikfrekvensen kvarstår på nuvarande låga nivå. Det bör emellertid enligt gruppens mening vara ett självklart intresse för kommunerna och teaterledningarna att försöka öka besöksfrekvensen och, i den mån detta lyckas, motväges den påtalade ökningen av kommunernas kostnader av ökade recetter. Gruppen framhåller vidare, att en omfördelning av det offentliga stödet inte på sikt torde vara orimlig, bl. a. med tanke på de ökade åtaganden staten redan gjort för att förbättra utbildningen på teaterområdet.

Själva övergången till en ny bidragsform bör emellertid inte enligt arbetsgruppens mening få till följd en omedelbar minskning av statsstödet. Gruppen anser därför, att det finns anledning att under en övergångsperiod låta lönebidraget kompletteras med ett tillägg och föreslår att sådana övergångsbidrag skall utgå till de berörda teatrarna så länge lönebidraget enligt de föreslagna nya principerna understiger de statsbidrag, som tilldelats teatrarna för spelåret 1963/64.

Arbetsgruppen övergår därefter till att diskutera bidragets närmare bestämning. I detta hänseende behandlar gruppen två alternativa beräkningsgrunder. Enligt alternativ I skall statsbidraget utgå på grundval av de faktiska lönekostnaderna år från år, vilket innebär, att statsmakterna med vissa av gruppen förordade begränsningar åtager sig att svara för hälften av uppkommande personalkostnader vid teatrarna. Alternativ II innebär, att lönekostnaderna för ett visst år (basår) tages till utgångspunkt för statsbidraget och att bidraget tillåtes öka i proportion endast till den avtalsenliga ökningen för teatrarnas anställda.

Innan gruppen för egen del tar ställning till vilket alternativ, som bör förordas, redovisas en rad synpunkter på de fördelar och nackdelar, som vidlåder de båda beräkningsgrunderna. Gruppen finner, att båda alternativen under vissa angivna förutsättningar i princip är godtagbara. Beträffande *alternativ I* anför gruppen i huvudsak följande.

Ett bidrag som utan begränsning bygger på de faktiska lönekostnaderna år från år skulle innebära att staten deltagit i kostnaderna för alla personalökningar. Från teaterhåll har framhållits, att riskerna för att statsbidraget

skulle utnyttjas för en alltför vidlyftig personalpolitik är obetydliga. Det ansvar för verksamhetens resultat, som åvilar kommunerna, anses nämligen utgöra en garanti i nämnda avseende. Därjämte åberopas de speciella faktorer, som verkar inom en teaters ekonomi och som i varje fall när det gäller skådespelarpersonalen anses förhindra en alltför expansiv personalpolitik. Det framhalles, att, om teaterledningen får fria händer, ensemblens storlek tenderar att naturligt anpassas till de förhållanden, under vilka teatern arbetar och de för varje teater speciella produktionsförutsättningarna. Det finns en balans mellan de krav på personal teatern ställer genom sin repertoar och programläggning och de krav skådespelarna ställer på rolluppgifter.

Med ett statsbidrag byggt på den faktiska lönekostnaden är från år skulle därjämte följa ett automatiskt deltagande i kostnaderna, icke bara för den avtalsenliga löneökningen, utan även för den löneglidning, som äger rum som en följd av konkurrensen teatrar emellan om den konstnärliga personalen. Gruppen har redan tidigare framhållit, att löneläget för denna personalgrupp bestämmes icke endast av avtalsöverenskommelser på arbetsmarknaden, utan också av kvalifikationstillägg enligt anställningskontrakt. Vidare förekommer givetvis, att teatrar — för särskilda program — satsar på att engagera stjärnartister. Den ökade löneutgiften i sistnämnda fall motsvaras emellertid oftast av ökning på intäktssidan — genom större publiktillströmning och i vissa fall gästspelspriser på biljetterna.

Med hänsyn till dessa konsekvenser är enligt gruppens mening alternativ I knappast godtagbart utan sådana begränsningar beträffande nyanställningar och lönesättning, som garanterar att teaterledningen bedriver en såvitt kan bedömas »normal» personalpolitik. Gruppen anser därför för det första, att bidragsgivningen till varje teater bör ske med ledning av en fastställd personalplan, som skall utgöra den ram, inom vilken teaterledningen får reglera personalbeståndet. I fråga om nyanställning av personal skulle sålunda statsbidrag endast medgivas inom sådana personalplaner. En dylik anordning har enligt gruppen den fördelen, att den uppmuntrar en utveckling dithän, att teatrar får en personaluppsättning som kan ge dem möjlighet att hålla en hög kvalitet i sin konstnärliga produktion. Samtidigt skulle personalplanerna utgöra en garanti för att antalet anställda inte överstiger vad som normalt erfordras för att en teater med givna förutsättningar, lokalmässigt och i andra hänseenden, skall kunna åstadkomma en fullvärdig produktion. Enligt arbetsgruppens uppfattning bör det lämpligen ankomma på teaterrådet att utarbeta dessa personalplaner, som bör fastställas av Kungl. Maj:t. Frågan om ökning av personalen utöver fastställd plan skulle likaledes underställas Kungl. Maj:t och i princip endast medges i fall, då förutsättningarna för teaterns verksamhet radikalt förändrats.

För att undgå deltagande i kostnaderna för löneglidningen och för tillfälliga engagemang förordar gruppen, att statsbidraget beräknas endast på den del av lönekostnaden, som ligger under en viss lönenivå. Problemet gör sig nämligen främst gällande beträffande de högst betalda befattningshavarna. Denna nivå bör ligga betydligt över medellöneläget för skådespelarpersonalen, vilket för närvarande torde motsvara ungefär löneklass 17 enligt statens löneplan A. Gruppen föreslår med beaktande härav, att gränsen för statens medverkan för närvarande drages efter löneklass 23 i vederbörande ortsgrupp.

Även med de föreslagna begränsningarna är alternativ I förhållandevis enkelt ur kontrollsynpunkt. Vid bidragets fastställande krävs endast en kontroll av att utgifterna är statsbidragsgilla, d. v. s. håller sig inom fastställd personalplan

och lönegräns. Detta förutsätter en detaljerad personalredovisning från teaternas sida. Emellertid är alternativ I till fördel för teatrarna med hänsyn till den flexibilitet i personalpolitiken som däri inrymmes.

Av tekniska skäl är det icke möjligt att utbetala statsbidrag enligt alternativ I på grundval av lönekostnaderna för löpande budgetår utan teatrarna får räkna med att bidraget kommer att grundas på löneutgifterna året före det löpande budgetåret.

Beträffande *alternativ II* framhåller arbetsgruppen bl. a.

Enligt detta alternativ bestämmes statsbidraget på grundval av lönekostnaden för ett visst basår. Av de uppgifter, som införskaffats från teatrarna, framgår, att löneutgifterna de olika spelåren emellan kan variera betydligt, bl. a. beroende på fluktuationer i personalanställningarna till följd av repertoarvalet. Av teatrarnas personalstatistik för åren 1959/60—1962/63 framgår emellertid, att den fasta ensemblen av konstnärlig personal och antalet fasta anställda inom övriga personalkategorier icke förändrats i nämnvärd grad under de redovisade åren. Lönerna för den fast anställda personalen utgör överallt den största delen av de samlade löneutgifterna. Med tanke härpå har gruppen icke funnit nödvändigt att söka beräkna något genomsnitt för de ifrågakvarande åren. Det syns tillräckligt att vid bestämning av bidragsunderlaget utgå från situationen spelåret 1962/63, det senaste år för vilket exakt uppgift om lönekostnaden föreligger.

Enligt alternativ II skulle således det årliga statsbidraget fastställas till hälften av de redovisade lönekostnaderna för spelåret 1962/63. Detta bidragsbelopp skulle därefter årligen höjas i proportion till den ökning av lönekostnaderna, som blir resultatet av avtalsöverenskommelser på arbetsmarknaden. En exakt beräkning av denna lönekostnadsökning kan inte åstadkommas utan en detaljerad genomgång av alla enskilda löner vid teatrarna. Gruppen har funnit lämpligt, att ökningen i stället bestämmes med ledning av ett i särskild ordning framräknat löneindex, utvisande den genomsnittliga procentuella årliga löneökningen enligt avtal för samtliga grupper av teateranställda. Teatrarna bör få täckning för hälften av de avtalsenliga löneökningar, som nämnda löneindex utvisar. Under hand har från Teatrarnas riksförbund inhämtats, att ett sådant löneindex kan utarbetas redan fr. o. m. spelåret 1963/64. Det torde vara lämpligt att indexberäkningarna underställes statistiska centralbyrån för granskning och godkännande.

Fördelen för staten med alternativ II är den, att man helt undgår att deltaga i kostnaderna för personalökningar och löneglidning. Ur administrativ synpunkt, bl. a. i vad gäller redovisningen av bidragsunderlaget, blir detta alternativ enklare än alternativ I.

Den statliga bidragsgivningen enligt alternativ II kommer emellertid att baseras på en lönekostnad, som icke överensstämmer med den verkliga kostnaden. Personalförstärkningar och standardförbättringar utöver 1962/63 års nivå beaktas inte. I stället kan systemet medverka till att permanenta en viss personalnivå och standard. Denna olägenhet kan emellertid enligt gruppens uppfattning till stor del elimineras genom att teatrarna med jämna mellanrum — förslagsvis vart tredje år — får sitt bidragsunderlag omprövat. Flera omständigheter kan göra en dylik omprövning befogad — t. ex. utökning av verksamheten med en ny scen, repertoaromläggning eller ökat turnerande. Gruppen föreslår, att det bör åligga teaterrådet att vart tredje år undersöka i vad mån det finns anledning att hos Kungl. Maj:t föreslå förändring av bidragsunderlaget.

Gruppen konstaterar sammanfattningsvis, att alternativ II från statens synpunkt synes vara att föredraga, dels genom att systemet är enkelt administrativt sett, dels genom att det ger de bästa garantierna för en kontrollerad utveckling av statens kostnader för teaterstödet. Därjämte anser gruppen att, även om alternativ I vore att föredraga för teatrarnas del, alternativ II likväl ger teatrarna en stabil grund för den ekonomiska planeringen. Med hänsyn till dessa omständigheter är arbetsgruppen närmast benägen att förorda alternativ II.

Vissa tekniska frågor. Arbetsgruppen redogör slutligen för det tekniska förfarandet vid fastställandet och utbetalningen av statsbidragen till teatrarna enligt de av gruppen diskuterade båda alternativen samt beräkningen av det riksstatsanslag, varur bidragen avses skola utgå. Gruppen erinrar därvid om vad som är gemensamt för de båda alternativen och vad som skiljer dem åt. Gemensamt är att statsbidraget skall grundas på lönekostnaderna för all personal vid teatrarna, att bidragskvoten är 50 procent samt att övergångsbidrag kan utgå i de fall då lönebidraget underskrider 1963/64 års bidragsnivå. De båda alternativen skiljer sig åt i fråga om sättet för bidragsunderlagets bestämning: enligt alternativ I bygger bidraget på de faktiska lönerna — med viss begränsning — för närmast föregående budgetår medan alternativ II bygger på löneutgifterna för budgetåret 1962/63 som basår med på visst sätt beräknad indexhöjning för följande år. Gruppen föreslår, att bidraget enligt båda alternativen utbetalas årligen i två omgångar, dels i form av ett förskott vid budgetårets början, dels i form av slutligt bidrag längre fram under budgetåret på sätt framgår av följande schema.

A l t e r n a t i v I.

A. *I förskott* får varje teater 50 procent av de bidragsgilla lönerna¹ enligt det senaste bokslutet, d. v. s. för verksamhetsåret 1962/63.

B. *Slutligt* får teatern

- 1) ett tillägg motsvarande skillnaden mellan 50 procent av enligt bokslut för verksamhetsåret 1963/64 redovisade bidragsgilla lönerna och beloppet enligt A,
- 2) eventuellt övergångsbidrag för att 1963/64 års bidragsnivå inte skall underskridas.

A l t e r n a t i v II.

A. *I förskott* får varje teater

- 1) 50 procent av lönerna enligt bokslutet för verksamhetsåret 1962/63.
- 2) 50 procent av löneökningen för budgetåret 1963/64 enligt löneindex beräknat på beloppet enligt 1).

¹ Dvs. löner som avser personal inom fastställd personalplan och liggande inom löneklass 23.

B. Slutligt får teatern

- 1) ett tillägg motsvarande 50 procent av löneökningen för budgetåret 1964/65 enligt löneindex beräknat på sammanlagda beloppen enligt A 1) och 2),
- 2) eventuellt övergångsbidrag för att 1963/64 års bidragsnivå ej skall underskridas.

Yttranden

Remissinstanserna noterar med tillfredsställelse vad arbetsgruppen anfört angående syftet med de statliga bidragen till den teaterverksamhet det här gäller.

Alla remissinstanser uttalar sin anslutning till förslagets huvudprincip, nämligen att det statliga stödet till teatrarnas verksamhet bör knytas antingen till enbart kontantlönerna eller, som föreslås i de flesta yttrandena, till löner jämte indirekta personalkostnader, dvs. sådana kostnader, som följer av avtal eller lagstiftning om sociala förmåner, såsom ATP-avgifter, avgifter för sjuk- och yrkesskadeförsäkring, SPA-avgifter, kompensation för höjda folkpensionsavgifter och avgifter för grupplivförsäkring.

Likaledes delar remissinstanserna arbetsgruppens uppfattning att fasta regler för den statliga bidragsgivningen på detta område bör åstadkommas, då detta dels medverkar till att skapa likvärdiga förutsättningar för teaterdriften vid de skilda företagen, dels underlättar för nya kommuner att starta egna teatrar.

Flera av de hörda *teaterföretagen* och *Teatrarnas riksförbund* framhåller, att kravet på likvärdiga förutsättningar måste gälla alla statligt stödda scener. Bedömningen av de föreslagna formerna för det statliga stödet till stadsteatrar och därmed likställda teatrar måste göras i medvetande om det samband som föreligger mellan formerna för denna bidragsgivning och den bidragsform, som kommer att tillämpas för turnéteatrarna och de grunder, enligt vilka bidrag kommer att utgå för de kungl. teatrarnas verksamhet. Så framhåller t. ex. styrelsen för *Göteborgs stadsteater*, att det gäller att nå en så långt möjligt samordnad lösning av bidragsformerna för alla teatertyper. Teaterstyrelsen befarar, att det nu föreliggande förslaget beträffande bidragsgivningen till stadsteatrar kan komma att mer än vad som redan skett rubba den ekonomiska balansen olika kategorier av teatrar emellan och framhåller, att detta kan i sin tur allvarligt återverka på en enskild teaters personal- och löneförhållanden. Enligt teaterstyrelsens uppfattning är det genom ett väl avvägt samspel mellan de kungl. teatrarna, stadsteatrarna och turnéteatrarna, som staten har möjlighet att medverka till att teaterväsendet får en för hela landets kulturliv lämplig struktur. Teatrarnas riksförbund framhåller, att den begränsade sektor av kulturlivet, som arbetsgruppen behandlat, arbets- och avtalsmässigt ingår i ett väsentligt större sammanhang. Riksförbundet kan inte medverka till en utveckling på detta område, som kan innebära, att balansen mellan stadsteatrarna och övriga teatrar äventyras. Vad som sker inom stadsteatrarna kan, framhåller

förbundet, uppenbart väsentligen påverka de avtalsreglerade förhållandena för de kungl. teatrarna, turnéteatrarna och privatteatrarna.

Överlag har remissinstanserna också förståelse för olägenheterna med det nuvarande bidragssystemet med förlusttäckning och att en förenkling av bidragsformerna bör eftersträvas även av detta skäl. *Stadsförbundet* är på det klara med de svårigheter, som nu föreligger, att med exakthet förutse det totala bidragsbehovet och att teatrarna måste göra flera framställningar till både Kungl. Maj:t och stadsfullmäktige i respektive städer för att erhålla täckning för sina utgifter. Självfallet vore det enligt förbundet mest ändamålsenligt om tilläggsanslag av denna typ ej behövde förekomma, men så länge publikunderlaget är svagt och växlande torde denna ordning icke helt kunna undvikas.

Även om principerna sålunda i stort sett godtagits, har förslaget i många avseenden givit anledning till mer eller mindre stark kritik. Denna har främst gällt den föreslagna *b i d r a g s p r o c e n t e n* och dess konsekvenser på fördelningen mellan stat och kommun av det ekonomiska ansvaret för teaterdriften. *Stadsförbundet* har med sitt yttrande överlämnat ett utredningsmaterial rörande städernas totala kostnader för respektive stadsteater under verksamhetsåren 1954/55—1961/62. Materialet, som visar att städernas kostnader varit föremål för en mycket kraftig ökning, bör enligt förbundets mening tillmätas betydelse vid bedömningen av frågan om storleken av det fortsatta statliga stödet åt stadsteatrarna. Beträffande den av arbetsgruppen föreslagna statliga andelen av kostnaderna anför förbundet bl. a.

Med den av arbetsgruppen föreslagna konstruktionen av statsbidraget till teatrarna beräknas den statliga andelen uppgå till ca 50 % av lönekostnaderna med möjlighet till vissa övergångsbidrag, medan de kommunala kostnaderna, innefattande bl. a. resterande lönekostnader, inklusive sociala förmåner såsom ATP-avgifter, sjukförsäkringsavgifter och pensionsavgifter till SPA samt lokal-kostnader, torde komma att väsentligt överstiga vad städerna hittills beviljat för ifrågavarande ändamål. I betraktande av att utsikterna att i dagens läge öka teatrarnas inkomster får anses små och med hänsyn till att någon höjning av biljettpiserna i allmänhet ej torde kunna förordas, kommer de berörda städerna att påläggas ett betydligt större ekonomiskt ansvar för verksamheten än hittills. Styrelsen kan därför icke godtaga, att en omläggning av bidragsgivningen genomföres i enlighet med de av arbetsgruppen förordade riktlinjerna, utan anser att de hittills tillämpade grunderna då det gäller fördelningen av bidrag till stadsteatrarna bör bibehållas. — Om den föreslagna bidragskonstruktionen skulle genomföras, kan denna ur kommunal synpunkt endast godtagas, om ATP-avgifter och övriga sociala personalkostnader inräknas i bidragsunderlaget och om en höjning sker av den föreslagna bidragsprocenten, så att omläggningen ej medför någon minskning i förhållande till nu utgående statsbidrag.

Liksom i stadsförbundets yttrande framhålles från teaterhåll, att stadsteaternas verksamhet — med hänsyn till den stora betydelse dessa teatrar har för teaterkonsten i landet — i betydligt högre grad är att betrakta som ett riksintresse än som en direkt kommunal angelägenhet. Även om teatrarna har en

stark kommunal förankring sträcker sig deras verksamhetsområde klart över kommungränserna. Att så är fallet påvisas särskilt av styrelsen för *Göteborgs lyriska teater*, som i sitt yttrande ger vissa uppgifter om publikunderlaget vid teatern och bl. a. nämner, att enligt en nyligen företagen publikundersökning 41 % av teaterns besökare kommer från orter utanför göteborgsområdet. Teaterstyrelsen framhåller vidare, att teatern, som förfogar över endast drygt 600 säljbara platser i salongen och har en genomsnittlig publikbeläggning av 75 % i stort sett saknar möjlighet att öka recettintäkterna genom ökad publikanslutning. Den nedskärning av det statliga stödet till 50 % av enbart lönekostnader, skulle enligt styrelsen nödvändigtvis förutsätta, att Göteborgs stad påtager sig ökade kostnader genom att täcka även den del av för teatern erforderliga utgifter, som enligt nuvarande fördelning täcks av staten och troligen även medföra, att styrelsen för att få verksamheten att gå ihop ekonomiskt får ge avkall på de under senare år kraftigt hävdade kvalitetskraven. Om det nuvarande bidragssystemet, som följer kostnadsutvecklingen i dess helhet, skall avlösas av ett annat enklare och generellt verkande system, bör enligt styrelsens mening utformningen därav ytterligare utredas av företrädare för såväl statsverket som de berörda städerna.

Teatrarnas riksförbund och styrelserna för *stadsteatrarna i Göteborg* och *Malmö* anser sig icke ha anledning att yttra sig över den föreslagna fördelningen mellan stat och kommun av det ekonomiska stödet åt teatrarna men förutsätter att den statliga bidragsandelen inte fastställs utan överläggningar med de berörda kommunerna.

Kulturnämnden i Borås anser sig böra gå ett steg längre än att blott och bart kräva, att bidragsprocenten skall vara så avpassad att statsbidraget inte kommer att sänkas. Målsättningen bör enligt nämnden vara att alla teatrar — såväl statliga som kommunala — bör behandlas lika. Genom lämplig höjning av den föreslagna bidragsprocenten torde ett steg mot förverkligande av detta mål kunna tagas.

Styrelserna för *stadsteatrarna i Norrköping-Linköping* och *i Hälsingborg* anser, att staten bör svara för lägst 60 % av bidragsgrundande kostnader. Även styrelsen för *stadsteatern i Uppsala* föreslår en motsvarande höjning av bidragsprocenten.

Arbetsgruppens uttalanden om att en eventuell minskning av det statliga stödet bör kunna motverkas av en ökning av recettinkomsterna har givit anledning till vissa reaktioner, bl. a. från *Teatrarnas riksförbund* och från *Svenska musikerförbundet*. Man hänvisar till att en av de bärande principerna för ett statligt stöd åt teatrarna är att upprätthålla den konstnärligt höga nivån och att ambitionen att öka besöksfrekvensen sålunda inte får innebära något avkall på teaterns konstnärliga ansvar. Att nå ökade recettinkomster genom att höja biljettpriserna utöver vad som motiveras av penningvärdets förändringar, motverkar, framhålles det vidare, önskemålet att bereda en stor allmänhet tillfälle att till överkomliga priser se god teater.

Kritik har även riktats mot arbetsgruppens förslag rörande den närmare bestämningen av bidragsunderlaget. Närmast med anledning härav har personalorganisationerna — Svenska teaterförbundet och Svenska musikerförbundet — samt företrädare för bl. a. teatrarna i Borås och Uppsala ansett sig i likhet med stadsförbundet böra förorda, att det nuvarande bidragssystemet i princip bör bibehållas, även om man skulle kunna tänka sig att bidragsgivningen i högre grad baseras på de anställdas löner. Kritiken mot det nuvarande systemet anses framför allt bero på att de resurser, som ställts till förfogande för bidragsgivningen, inte varit tillräckliga. Fördelarna med systemet anses vara den elasticitet, som kännetecknar bidragsgivningen och som är särskilt angelägen just på teaterområdet. Teaterförbundet anser att bidragsgivningen till teatrarna bör ske ur ett anslag. Musikerförbundet liksom *Teatrarnas riksförbund* är inne på tanken att i någon form bibehålla en fond, som är så utformad att den medger en flexibel anslagstilldelning. Teaterförbundet finner, att arbetsgruppens förslag torde komma att få den konsekvensen, att statsmakterna i framtiden skulle utöva en mera i detalj gående kontroll över de kommunala teatrarnas löne- och anställningspolitik än tidigare. Farhågorna att de statliga bidragen skulle bli för stora, om man inte håller en noggrann kontroll över teatrarnas personalplaner och löneutveckling, är enligt förbundet orealistiska med hänsyn till kommunernas attityd till kostnadsökningar för personal- eller löneökning. Teatrarnas riksförbund är härvidlag av samma mening.

Styrelsen för *Uppsala stadsteater* föreslår alternativt en ordning, som dels innebär att staten bidrager med 60 % av de av teatrarna budgeterade personalkostnaderna, dels att för personalkostnader, som icke kunde förutses då budgeten upprättades, beviljas tilläggsanslag, som täcks med $\frac{3}{5}$ av statliga och med $\frac{2}{5}$ av kommunala medel.

Remissinstanserna har anmält avvikande meningar av olika innehåll beträffande vissa enskildheter i de av arbetsgruppen diskuterade alternativa beräkningsgrunderna för bestämning av bidragsunderlaget. Det av arbetsgruppen förordade alternativ II tillstyrkes av *riksrevisionsverket*. *Borås kulturnämnd* anser sig också kunna förorda detta alternativ, under förutsättning att i lönerna får inräknas ATP-avgifter och övriga personalkostnader och att bidragsprocenten höjs.

Flertalet remissinstanser är emellertid av den uppfattningen att endast alternativ I är godtagbart och att det även i detta fall krävs vissa modifikationer.

I fråga om alternativ II framhålles för det första att detta system inte tar hänsyn till det faktiska förhållandet att löneutvecklingen endast i obetydlig grad bestäms av de kollektiva uppgörelserna. Från *personalorganisationernas* sida framhålls, att den inom teaterområdet förekommande löneglidningen icke är att betrakta som jämförbar med den som förekommer inom andra områden. Teatrarnas avtal beträffande konstnärlig och ledande teknisk personal är, framhålles

det, konstruerade så att individuella tillägg skall utgå utöver minimilöner och generella förhöjningar. Den bidragskonstruktion arbetsgruppen förordad skulle direkt försvåra för de fasta teatrarna att genom individuella, marknadsmässigt avpassade löner kunna behålla eller locka till sig konstnärligt betydande krafter. Att detta kommer att ha negativa verkningar på dessa teatrar arbetsmöjligheter och konstnärliga kapacitet anses uppenbart.

Den av arbetsgruppen föreslagna indexregleringen av de statliga bidragen har framför allt behandlats i yttranden från Teatrarnas riksförbund och statistiska centralbyrån. Med anledning av de speciella förhållanden som gäller för teaterområdet är enligt *Teatrarnas riksförbund* svårigheterna särskilt stora att på detta område applicera ett löneindex med reglerande verkan. Förbundet anför härom bl. a.

Teatern som arbetsplats är ovedersägligt närmast unik inom svensk arbetsmarknad. Trots att de har ett mycket begränsat antal anställda inrymmer teatrarna inom sig ett mycket stort antal olika personalgrupper. — Stadsteatergruppen sysselsätter samtliga personalkategorier sammantagna endast 1 377 personer, av vilka så många är deltidsanställda att dessa omräknade i årsanställda enligt senast tillgängliga underlag utgör 714. — Ett löneindex med reglerande verkan torde endast kunna appliceras på ett område, där de olika arbetsgivarna arbetar under likartade betingelser och med enhetlig lönenivå. En sådan likformighet är dock svår att nå på teaterområdet. Härtill kommer de väsentliga olikheter som följer av att stadsteatergruppen inrymmer teatrar med såväl rent dramatisk, rent lyrisk som blandad verksamhet. Vidare kännetecknas området av synnerligen varierande arbetstider och särpräglade arbetsförhållanden. Man måste sålunda räkna med att en stor del av underlaget för lönestatistiken måste bli föremål för en rent skönsmässig uppskattning.

Enligt *statistiska centralbyråns* uppfattning bör, om den statliga bidragsgivningen utformas i anslutning till alternativ II, centralbyrån få i uppdrag att utföra de undersökningar och beräkningar, som erfordras för fastställandet av ett löneindex. Härom anför centralbyrån bl. a. följande.

Den av arbetsgruppen angivna målsättningen för indexberäkningarna — att utvisa löneökningen enligt avtal för samtliga grupper av teateranställda — ger i och för sig inga entydiga riktlinjer för beräkningsmetoderna. Kollektivavtalen innehåller för vissa personalgrupper bestämmelser om normallöner, men för andra betydande grupper endast bestämmelser om minimilöner, vilka i många fall ligger långt under de faktiskt utgående lönerna. Särskilt beträffande de sistnämnda grupperna torde skönsmässiga bedömningar bli ofrånkomliga, när det gäller att fastställa de förändringstal, som skall användas vid indexberäkningarna. Vidare kan man tänka sig olika viktsystem för sammanvägningen av de förändringstal, som avser skilda personalgrupper, och för detta ändamål kan mer eller mindre omfattande statistiska undersökningar komma i fråga. Slutligen kan indexberäkningarna tänkas avse en snävare eller vidare krets av direkta och indirekta personalkostnader. — Vid den fortsatta undersökningen bör också särskilt beaktas formerna för lösning av sådana metodproblem, som uppstår till följd av oförutsedda förändringar, exempelvis i fråga om kollektivavtalens konstruktion.

Mot arbetsgruppens förslag att välja spelåret 1962/63 som basår har framförts vissa invändningar. Bl. a. anser *Teatrarnas riksförbund*, att detta spelår ingalunda är representativt. Under spelåret 1963/64 har det starkt växande teater- och kulturintresset i vårt land medfört väsentliga förändringar, som ställt nya krav på teaterns utveckling och utbyggnad. Det senaste året har även inneburit en väsentlig ökning av teatrarnas personalkostnader. *Svenska teaterförbundet* framhåller, att det är känt, att flera av de berörda teaterna är underbemannade både på den konstnärliga och den tekniska sidan och anför härom.

Detta hämmar verksamheten, dels när det gäller vissa mera ambitiösa och mera personalkrävande uppsättningar, dels och kanske framför allt när det gäller möjligheterna att ge speciella teaterföreställningar för barn och ungdom. Denna del av verksamheten blir på de flesta håll försummad på grund av personalbrist, vilket försvårar uppbyggnaden av ett publikintresse hos de yngre generationerna. Att detta i sin tur ökar svårigheterna för teatern i framtiden är uppenbart. Ett ökat publikunderlag skulle i stället kunna lätta behovet av offentligt understöd.

Av de förändringar, som anses erforderliga för att alternativ I skall vara godtagbart har redan nämnts, att flertalet remissinstanser anser, att bidragsunderlaget bör omfatta samtliga personalkostnader. *Teaterrådet* och även styrelsen för *Uppsala stadsteater* anser dock, att SPA-avgifterna bör undantagas. *Personalorganisationerna* kan inte ansluta sig till förslaget, att gränsen för statens medverkan skall dragas efter löneklass 23 och anser, att denna begränsning bör helt borttagas. Däremot anser *Teatrarnas riksförbund* liksom även styrelserna för *stadsteatern i Malmö och Norrköping-Linköping* att statsbidraget bör kunna begränsas till löner, som ligger inom löneplan A i dess helhet. *Teaterrådet* finner, att avsikten med förslaget — att undgå att statligt bidrag utgår till kostnaderna för gager till stjärngästspel — hellre bör uppnås på det sättet att dessa kostnader utesluts ur bidragsunderlaget. Även styrelserna för *Göteborgs och Stockholms stadsteatrar* framför samma förslag.

Teaterrådet är tveksamt, om de föreslagna personalplanerna verkligen erfordras och anser, att om så är fallet, dessa bör fastställas av rådet. Även styrelsen för *Göteborgs stadsteater* anser att teaterrådet bör fastställa personalplanerna, som enligt styrelsen måste ta hänsyn till teatrarnas verkliga personalbehov. Vikten av att kontrollen av personalplaneringen inte blir för snäv och att en viss rörlighet måste finnas inom personalplanerna framhålls särskilt i Göteborgs stadsteaters yttrande liksom av styrelsen för *stadsteatern i Malmö* och av *Teatrarnas riksförbund*.

Kostnadsberäkningar för budgetåret 1964/65

Kungl. teaternas anslagsäskanden

Till *O p e r a n* har av lotterimedel för spelåret 1963/64 anvisats 8 750 000 kr. I skrivelse den 24 januari 1964 har styrelsen för Kungl. teatern beräknat teaterns anslagsbehov för detta spelår till 11 354 000 kr. För spelåret 1964/65 äskar teatern ett statsanslag av 13 170 000 kr., innebärande en ökning i förhållande till det beräknade medelsbehovet för innevarande spelår av 1 816 000 kr.

Teatern framhåller inledningsvis att om denna på ett tillfredsställande sätt skall fylla den uppgift den har i folkbildningens tjänst och vara forum för den musikalisk-sceniska konstens utveckling och förnyelse, måste teaterns verksamhet hålla en konstnärligt hög standard. När det gäller drivande av teaterverksamhet har under de senaste åren skett en påtaglig utveckling, som medfört att förhållandena — arbetsmarknadsmässiga och andra — väsentligt ändrats, varför kostnaderna avsevärt ökat. Dessa kan beräknas komma att ytterligare stiga om man skall kunna bibehålla eller utvidga en önskad omfattning av verksamheten, särskilt när det gäller turnéer och föreställningar i landsorten. En viss utökning av särskilt teaterns orkester, hovkapellet, och operakören är nödvändig liksom en upprustning av teaterns musikmateriel. Härtill kommer nödvändigheten av översyn och reparationer av helt nedslitna lokaler och inventarier.

Enligt den av teatern framlagda inkomst- och utgiftsstaten beräknas inkomsterna öka med 477 000 kr., varav recetterna med 300 000 kr. Utgifterna har beräknats stiga med 2 293 000 kr. Av utgiftsökningen hänför sig 988 000 kr. till ökat behov av fast anställd personal. Kostnaden härför är för löpande spelår beräknad till 9 662 000 kr. Av ökningen har 540 000 kr. beräknats för en förstärkning av hovkapellets stråksektion med en förste konsertmästare, tio konsertmästare och åtta första kapellister. Till stöd för förslaget anför styrelsen bl. a. följande.

Kungl. teaterns repertoar omfattar mer än 300 föreställningar årligen. Antalet lagstadgade arbetstimmar medger icke att stråkarna medverkar vid alla föreställningarna, varför stråkbesättningen ständigt är underbemannad, vilket än tydligare framgår om jämförelse göres med de kontinentala operaorkestrarna i Berlin, Wien, Hamburg, Düsseldorf m. fl.

Vid gästspel av utländska dirigenter kräver dessa som regel »kontinental» stråkbesättning, vilket i sin tur medför — just på grund av arbetstidslagen — reducering av stråkarna vid vanliga föreställningar.

I första violinstämman finns sedan år 1961 fyra konsertmästarplatser för att tillgodose kravet på att ingen föreställning skall ges med mindre än två konsertmästare i stämman. Övriga stråkstämmor har endast två konsertmästare vardera. Därest dessa stämmors båda konsertmästare på grund av tidigare kvällstjänstgöring i svåra verk av typ R. Strauss, Wagner eller Verdi och därpå följande dags repetitionsarbete icke kan medverka i föreställning på kvällen, uppstår den situationen att vissa stråkgrupper tvingas spela utan konsertmästare. Vid sådant tillfälle tvingas teatern flytta upp »tutti»-spelare på konsertmästarplats, vilket ur konstnärlig synpunkt måste anses helt förkastligt.

Teatern framhåller vidare att den ser som en av sina angelägnaste uppgifter att fortsätta att utveckla den turnéverksamhet, som sedan lång tid bedrivits. Teatern räknar med en successiv utökning av antalet turnéföreställningar i landasorten från 40 innevarande säsong till 80 om två år. Erfarenheten har gett vid handen att turnéorkestern i största möjliga utsträckning måste rekryteras ur hovkapellet, som redan är förtrogen med turnéns repertoar. Experiment med för tillfället helt eller delvis av främmande musiker sammansatta orkestrar samt för dennas samspelning utdragna repetitioner har visat sig både mindre lyckade och dyrbara.

Operakören, som inom de närmaste åren har att räkna med en avsevärd avgång av medlemmar genom pensionering, har förstärkts med 16 personer innevarande år motsvarande den beräknade minskningen. Kostnaden härför under nästa spelår beräknas till ca 260 000 kr.

Medel har vidare beräknats för ett ökat antal påklädare och påkläderskor. Kostnaderna härför betalas nu delvis av teaterns artister, men teatern räknar med att i fortsättningen helt få stå för dessa kostnader. Den återstående kostnadsökningen för fast personal uppgår till 108 000 kr. och är avsedd för en förstärkning av teaterns reklam- och biträdespersonal.

För extra personal och tjänstgöringspengar räknar teatern ökade kostnader med 150 000 respektive 50 000 kr.

Teatern anmäler, att löner och andra ersättningar är beräknade med utgångspunkt från innevarande spelårs lönenivå.

I fråga om tillfälliga engagemang och ökade gästspel räknas med en kostnadsökning av 335 000 kr. till 635 000 kr. Teaterns balett är inbjuden till »Holland Festival». Vidare räknas med gästspelsutbyte med finska operan och gästspel från någon västtysk opera, varjämte tillkommer kostnader för gästspel av solister, dirigenter m. fl.

För musikmateriel, tantième och instrument beräknas kostnaderna stiga med 130 000 kr. till 425 000 kr. beroende främst på behov av genomgripande upprustning av teaterns instrumentbestånd och nyanskaffning av instrument. Med hänsyn till att antalet nyuppsättningar kommer att öka nästa spelår stiger därjämte kostnaden för musikmateriel.

Av sistnämnda skäl har även kostnaden för kostym- och dekorationsmateriel upptagits med ett med 100 000 kr. till 550 000 kr. förhöjt belopp.

Kostnaden för inventarier och fastighetens inre underhåll, vilket åvilar teatern, har beräknats öka från 400 000 kr. till 500 000 kr. Vissa av teaterns inventarier är i sådant skick att de är oanvändbara. För nästa spelår beräknas nyanskaffningen av sådana kosta ca 150 000 kr. Beträffande fastighetens underhåll framhålles följande.

Fastighetens underhåll, när det gäller teaterns loger och andra arbetsutrymmen, är i många avseenden eftersatt. Person- och kuliss hissarna inom teatern är samtliga med undantag av en utdömda sedan i några fall flera år tillbaka och får icke användas för persontransporter. Kuliss hissarna kan icke användas

utan att hissörare medföljer och verksamheten skulle icke kunna upprätthållas om hissarna helt avstängdes. Risk för olycksfall och hälsofara är därför alltid för handen. Byggnadsstyrelsen har efter framställning från kungl. teatern begärt anslag för projektering av ombyggnader och restaureringar inom teatern, och från teaterns sida är man införstådd med att dessa arbeten både av tekniska skäl och ur anslagssynpunkt måste läggas ut under flera år. Då emellertid vissa utrymmen, som icke kommer att beröras av planerade ombyggnadsarbeten, är så nedslitna och i sådant skick, att de måste bedömas som olämpliga, måste vissa upprustningsarbeten göras i teaterns egen regi.

Kostnaderna för dessa arbeten beräknas till mer än 500 000 kr., varav för spelåret 1964/65 erfordras 250 000 kr. Härtill kommer för det normala underhållet 100 000 kr., eller tillhoppa 350 000 kr. För inventarier erfordras nästa år ca 150 000 kr.

Kostnaden för administration, upplysning och försäljning ökar med hänsyn till den intensifiering i reklamverksamheten som pågår från 400 000 kr. till 450 000 kr.

För belysning och uppvärmning, vissa sociala utgifter, dansmuseet och diverse utgifter har slutligen kostnaderna beräknats öka med 110 000, 80 000, 28 000 respektive 160 000 kr. eller tillhoppa 318 000 kr.

Till Dramatiska teatern har för innevarande spelår anvisats ett driftbidrag av 4 876 000 kr.

I skrivelse den 17 februari 1964 har styrelsen för teatern beräknat anslagsbehovet för spelåret 1963/64 till 5 368 000 kr. För spelåret 1964/65 har motsvarande behov beräknats till 6 400 000 kr., innebärande en ökning med 1 032 000 kr.

Teatern har räknat med att dess egna inkomster, i huvudsak recetterna, kommer att för nästa spelår stiga med 471 300 kr.

Vad härefter angår utgifterna framhåller teatern, att verksamheten under nästa spelår kommer att starkt intensifieras varvid speciellt skolteatern, som är förlagd till China-teatern och i år omfattar tre program, kommer i fråga. Då denna verksamhet rönt ett oavbrutet stegrat intresse såväl från skolorna i storstockholmsområdet som från mellan-Sverige och södra Norrland kommer nästa spelår att ges sex pjäser, varav två för de yngsta. Det har även varit teaterns strävan att på olika sätt nå nya publikskikt dels för att bredda publikunderlaget, dels för att söka föra ut den sceniska konsten till de befolkningsgrupper, som tidigare ej knutit kontakt med denna konst. Teatern avser vidare att under nästa spelår påbörja ett samarbete med Riksteatern på så sätt att två av teaterns ordinarie program kommer att sändas ut på turné.

Beträffande personalen räknar teatern med att den på tjänstemannasidan kommer att ökas med en biljettförsäljerska, en inspicient, en sufflör, två regiassistenter, en presskommisarie, ett kanslibitråde och en kanslivaktmästare.

Teaterns fasta ensemble kommer att nästa spelår omfatta 65 personer jämfört med 55 under innevarande år. Teatern framhåller att denna ökning får bedömas som måttlig dels med tanke på att elevskolan tidigare vid behov försett teatern med såväl extra skådespelare som statister, dels att teatern nu kontinuerligt

spelar på tre scener. Teatern är vidare angelägen påpeka betydelsen av att ensemblen har en så stor numerär, att pjäserna på de olika scenerna ej ligger låsta till varandra i allt för stor omfattning. Som en följd av ensemblens utökning har kostnaderna för påklädare höjts.

För musikavdelningen som nu omfattar en kapellmästare, begärs en utökning med en fast engagerad musiker.

Kostymavdelningen föreslås förstärkt med en arbetskraft på vardera den manliga och kvinnliga sidan.

Perukavdelningen har behov av ytterligare en maskör.

Utöver de nu särskilt nämnda personalökningarna har från teatern inhämtats att vissa utvidgningar av personalen anses nödvändiga även på andra håll inom teatern, såväl i fråga om tjänstemän som kollektivanställda.

Till stöd överhuvudtaget för ökningen av olika personalkategorier inom teatern anføres bl. a. följande.

Redan när verksamheten på Lilla scenen år 1945 inleddes ansågs detta icke böra medföra någon ökning av ensemblen; denna har också, trots teaterns intensifierade verksamhet, ända in i det sista bibehållits vid praktiskt taget samma numerär under nu snart tjugo år. Vidare ansågs det 1945, att den nya scenens tillkomst icke fick medföra ett ökat antal tjänstemän, vilket då var möjligt endast genom att denna kategori vid den tidpunkten icke hade rätt att räkna övertid. De utvidgningar, som sedan företagits, har varit otillräckliga och alltid mycket sparsamma. Vakanser, som uppkommit genom avgång på grund av pension o. dyl., har ej alltid fyllts, vare sig omedelbart eller ens över huvud taget; detta gäller t. ex. presskommisarie, skolteaterns ombudsman, statistförmän, scenmästare, belysningsmästare, kvinnlig kostymchef och sceninspektör för att anföra några fall. För att inom ramen för en ytterligt snäv lönepolitik trots allt lyckas genomföra vissa lönehöjningar tillgrep man tidigare i viss utsträckning de utvägarna, att den individuella arbetsbördan ökades och att vissa sysslor sammanslogs, när vakanser icke fylldes. Genom åren har emellertid denna personalpolitik medfört orimligt ökade övertider, vilket också avspeglat sig i teaterns ekonomi, sedan övertidersättning införts också för tjänstemän; de sammanlagda övertidsbeloppen har vuxit i sådan utsträckning, att det nu framstår som en ekonomisk vinst att konvertera dessa i ett antal nyanställningar. Den väsentliga vinsten, särskilt om man tar sikte på den framtida utvecklingen, är emellertid att man genom den nu inledda personalpolitiken motverkar en för tidig nedslitning av den mänskliga arbetskraft, som är knuten till teaterbolaget, vilket i sinom tid och därtill tämligen snabbt bör kunna avläsas i en sammanlagd ökad effektivitet och därmed också i såväl förbättrad ekonomi som ytterligare skärpt konstnärlig kvalitet.

Teatern nämner också att för att rationalisera driften och höja standarden vissa organisatoriska förändringar har planerats, som bl. a. berör de nuvarande attribut- och scenmaskineriavdelningarna, vilka kommer att sammanläggas till en avdelning.

Kostnaderna för teaterns elevskola beräknas för nästa spelår till 102 000 kr. mot för närvarande 378 000 kr. Beloppet avses täcka kostnaderna bl. a. för den tredje årskursen för vid skolan intagna elever.

Sammanlagt räknar teatern med att dess lönekostnader för nästa spelår, bort-

sett från avtalsenliga höjningar, kommer att öka med 1 228 200 kr. till 7 377 900 kr. Teaterns övriga utgifter för tantième, materiel, uppvärmning, reklam, expenser m. m. har beräknats stiga med 274 700 kr. till 2 049 400 kr. Från teatern har inhämtats att viss del av löneökningen utgörs av s. k. löneglidning.

Teatern anmäler slutligen, att dess kostnader för ATP och andra sociala avgifter ej kan anges nu, varför den avser att återkomma därom senare.

Turnéteatrarnas anslagsäskanden

Riksteatern har för innevarande spelår tilldelats ett statsbidrag av 3 600 000 kr. I skrivelse den 1 februari 1964 har Riksteaterns centralstyrelse beräknat statsbidragsbehovet för innevarande spelår till 3 879 000 kr. och för spelåret 1964/65 till 5 112 000 kr. eller en ökning med 1 233 000 kr.

Teatern, som detta spelår ger ca 1 800 föreställningar, räknar med att nästa spelår ge 1 900 föreställningar. Ökningen hänför sig till ytterligare 100 skolföreställningar. För lönerna är kostnadsberäkningarna i princip baserade på nu gällande löneavtal. Hänsyn har däremot tagits till generella kostnadsökningar för materiel, resor, hyror m. m. Dessa ökningarna har genomsnittligt beräknats till ca åtta procent.

Teaterns inkomster beräknas för nästa spelår stiga med 108 000 kr.

Bland utgifterna räknar man med en ökning från 530 000 kr. till 950 000 kr. eller med 420 000 kr. av kostnaden för föreställningar, som för Riksteatern ges av olika fasta teatrar, inklusive de föreställningar som Dramatiska teatern avsetts skola ge. Merkostnaden för dessa senare föreställningar har beräknats till ca 300 000 kr. Den beräknade kostnadsökningen omfattar också en höjning av kostnaden för den gängse operaturnén, varjämte tillkommer en ny baletturné, vilken beräknas kosta ca 85 000 kr.

Lönekostnaderna för Riksteaterns egen produktion beräknas öka med ca 200 000 kr., beroende på att det blivit nödvändigt att övergå från 8-månaders till årsanställning av ett 30-tal skådespelare.

Inom lönekontot räknar teatern också med en viss löneglidning beräknad till ca 130 000 kr., varjämte tillkommer en viss ökning av den konstnärliga och tekniska turnépersonalen. Denna personalökning är kostnadsberäknad till 88 000 kr.

Teatern avser vidare att nästa spelår även göra ett par korta turnéer; det vanliga är att en turné spänner över hela spelterminen. På så sätt skulle det bli lättare att lösgöra olika skådespelare, vilka ofta ha svårigheter att erhålla ledighet för en lång turné. Merkostnaden för denna nya turnéform har beräknats till 100 000 kr.

Kostnaden för det ökade antalet skolföreställningar beräknas likaledes till 100 000 kr.

Posten resor, som för innevarande spelår beräknas uppgå till 495 000 kr., torde komma att stiga till 575 000 kr.

De s. k. övriga turnékostnaderna, hyra av repetitionslokaler, dekorationer m. m. har beräknats stiga med 95 000 kr. till 1 270 000 kr.

Kostnaderna för administration, ombudsorganisation, riskbidrag, arbetsgivaravgift och avskrivningar har beräknats stiga med tillhoppa ca 130 000 kr.

Svenska teatern A B har för innevarande spelår tilldelats ett statsbidrag av 2 950 000 kr. Teatern beräknar enligt inhämtad uppgift sitt bidragsbehov för detta spelår till 3 350 000 kr. Med utgångspunkt från kostnaderna under kalenderåret 1963 uppskattar teatern sitt anslagsbehov för spelåret 1964/65 till 4 500 000 kr. Teatern räknar med ett oförändrat antal turnéer och föreställningar under spelåret. Teatern har utgått från att lönerna inom den centrala administrationen ökar med 15 691 kr. eller med 5 %. Kostnaden för löner och traktamenten till turnépersonal beräknas stiga med 650 447 kr. eller med 18 %. Resor och transporter samt övriga turnékostnader beräknas öka med ca 10 % eller med 26 022 respektive 140 338 kr. Totalt innebär teaterns beräkningar en kostnadsökning med 832 498 kr.

Teaterns gage-inkomster har beräknats stiga med 114 222 kr.

Yttranden

Teaterrådet har efter remiss yttrat sig över anslagsäskandena från de kungl. teaterarna och turnéteatrarna. Vid sina beräkningar av teatrarnas medelsbehov för nästa spelår har teaterrådet utgått ifrån det av teatrarna för innevarande spelår beräknade bidragsbehovet.

Beträffande Operan framhåller rådet, att en med hänsyn till bristen på kvalificerade musiker viss återhållsamhet bör iakttagas vid förstärkningen av hovkapellet. Jämväl i övrigt anser rådet, att vissa beskränningar kan göras i teaterns äskanden. Rådet föreslår, att Operans anslag för nästa spelår höjes med i runt tal 1 000 000 kr. till 12 350 000 kr.

För Dramatiska teaterns del understryker rådet, att med hänsyn till återverkningarna på teaterväsendet i övrigt utbyggnaden av teaterns ensemble bör ske i en långsammare takt än som föreslagits. Teaterrådet räknar med att även på vissa andra punkter minskningar kan göras av de av teatern begärda utgiftsökningarna och tillstyrker, att statsbidraget till teatern för nästa spelår höjes med i runt tal 600 000 kr. till 5 970 000 kr.

Även i turnéteatrarnas äskanden har rådet ansett att vissa inskränkningar kan vidtagas. Rådet föreslår sålunda, att Riksteatern för nästa spelår tilldelas ett anslag av 4 680 000 kr. För Svenska teatern A B förordar rådet, att anslaget för nästa spelår bestämmes till 3 850 000 kr.

Stadsteatrarnas bidragsgrundande kostnader

Enligt föreliggande förslag till omläggning av den statliga bidragsgivningen till stadsteatrar och därmed likställda teatrar skall statsbidraget i fortsättningen grundas på teatrarnas lönekostnader. Beräkningen av för budgetåret 1964/65 erforderlig medelsanvisning skall enligt förslaget bygga på teatrarnas enligt senaste bokslut redovisade lönekostnader, dvs. lönekostnaderna för verksamhets-

året 1962/63. Enligt förslaget skall vidare övergångsbidrag anvisas, om teaterns lönebidrag understiger för spelåret 1963/64 anvisat statsbidrag.

De uppgifter, som nu är kända och som sålunda skall läggas till grund för beräkningen av för budgetåret 1964/65 erforderligt anslag för statsbidrag till de av förslaget berörda teatrarna, framgår av följande sammanställning.

	50 % av lönerna för 1962/63	Statsbidrag för 1963/64 ¹
Göteborgs lyriska teater	1 607 000	2 175 000 ²
Göteborgs stadsteater	1 348 000	1 602 600
Malmö stadsteater	1 970 000	2 391 000
Stadsteatern Norrköping-Linköping	579 000	738 500
Hälsingborgs stadsteater	300 000	328 800
Uppsala stadsteater	532 000	660 000
Borås stadsteater	143 000	200 000
	Summa kr. 6 479 000	8 095 900

¹ Här anges ursprungligt anvisat statsbidrag; den slutliga statsbidragsnivån kan komma att ändras om tilläggsanslag behöver anvisas.

² Härav är 165 000 kr. beräknat för teatern men ännu ej anvisat.

Departementschefen

Den statligt finansierade och statsunderstödda fasta teaterverksamheten i landet är för närvarande ett av de mest betydelsefulla och kostnadskrävande av lotterimedelsfondens s. k. fasta bidragsändamål.

Bakgrunden till de förslag, som återgivits i det föregående och som avser de framtida formerna för det statliga teaterstödet, är de uttalanden som gjordes i propositionen 1963:103 och de förslag, som redan förelagts riksdagen i årets statsverksproposition. I propositionen 103 redogjordes för vad 1948 års kulturfonduutredning i sitt i juni 1955 avgivna betänkande angående riktlinjer och former för fördelning av lotterimedel föreslagit beträffande bl. a. formerna för bidragsgivningen till teaterverksamhet. Förslaget innebar i huvudsak, att lotterimedelsfonden borde ersättas med två fonder med begränsade användningsområden, den ena för teater- och musikändamål och den andra för särskilda kulturella ändamål. Samtidigt som tanken på en ändring i enlighet med förslaget av den anslagstekniska utformningen av teater- och musikstödet avvisades, framhölls i propositionen, att möjligheterna att finna lämpliga former för överföring i vissa delar av bidragsgivningen till lotterimedelsfondens s. k. fasta ändamål till särskilda riksstatsanslag borde närmare övervägas.

Av propositionen 103 framgår vidare bl. a., att det nuvarande teaterstödet i princip utgår som förlusttäckningsbidrag. Därav följer, att omfattningen av bidragsgivningen i stor utsträckning blir beroende av sådana ovissa och svårbedömbara faktorer som förhållandet mellan teatrarnas kostnadsutveckling och inkomstförutsättningar. På kostnadssidan utgör lönerna till teatrarnas anställda

den helt dominerande delen. Just härigenom uppstår svårigheter att i tillräcklig tid kunna förutse det slutliga bidragsbehovet, eftersom kostnadsutvecklingen på lönesidan inte bara är beroende av generella avtalsuppgörelser — en utveckling som i någon mån kan förutses i förväg — utan även och i betydande grad av de individuella uppgörelser, som därutöver träffas med de anställda.

I årets statsverksproposition har bl. a. förutsatts, att det nuvarande statliga stödet till de kungl. teatrar — Operan och Dramatiska teatern — liksom till de båda turnéteaterföretagen, Riksteatern och Svenska teatern AB, samt till vissa stadsteatrar och därmed likställda teatrar skall fr. o. m. nästa budgetår utgå ur särskilda anslag på riksstaten. Någon överflyttning till särskilda riksstatsanslag av bidragsgivningen till lotterimedelsfondens återstående bidragsändamål föreslås inte. I stället förordas emellertid, att den nuvarande lotterimedelsfonden fr. o. m. nästa budgetår skall upphöra genom att det under riksstatens åttonde huvudtitel nu uppförda avsättningsanslaget till fonden ersätts — förutom med bl. a. de nämnda för vissa teaterändamål avsedda riksstatsanslagen — med ett särskilt reservationsanslag, benämnt Bidrag till särskilda kulturella ändamål.

Vid de överväganden beträffande formerna för teaterstödet, som under det senaste året ägt rum inom ecklesiastikdepartementet, har påtalats de olägenheter för de anslagsgivande myndigheterna, som följer av att statsbidragen på detta och andra liknande områden utgår ur en fond, som tillföres medel genom maximerade avsättningsanslag. Detta blir givetvis särskilt uppenbart om det gäller att inom ramen för en och samma fond på en gång tillgodose teaternas synnerligen svårberäknade bidragsbehov och bidragsgivning till andra kulturella ändamål.

Jag är för egen del av den uppfattningen att en frikoppling av bidragen till teatrar från bidragsgivningen till andra kulturella ändamål bör åstadkommas genom att teaterbidragen i fortsättningen får utgå ur särskilda anslag på riksstaten på det sätt som jag förutskickat i årets statsverksproposition. Detta bör enligt min mening inte ske enbart för att undgå de nu påtalade olägenheterna, som närmast kan rubriceras som budgettekniska. En förändring av formerna för teaterstödet synes mig angelägen även av andra skäl. Ett primärt önskemål är att söka åstadkomma en sådan ordning, att en förhandsbedömning och avvägning är möjlig av de ekonomiska resurser som från statens sida ställs till förfogande för de olika typer av teaterföretag, som här avses, nämligen de kungl. teatrar, turnéteatrar samt de kommunalt anknutna teaterföretagen. Så långt det är möjligt, dock givetvis utan att intrång sker i den konstnärliga friheten, bör enligt min mening statsbidragen verka så att de ger teatrar likvärdiga förutsättningar för deras verksamhet. Det ligger vidare i de statliga myndigheternas intresse, att bidragsformen är sådan, att den ger garantier för att medel, helt eller delvis, står till förfogande för de anställdas löner. Dessa mål är inte fullt möjliga att nå med nuvarande former för bidragsgivningen på om-

rådet. Jag avser därför att i det följande föreslå sådana nya former för statsbidragsgivningen, som jag finner bättre svara mot de angivna önskemålen.

För de kungl. teaternas och turnéteaternas del anser jag att en ny anslagskonstruktion bör införas, som gör det möjligt för de anslagsgivande myndigheterna att bättre följa utvecklingen av dessa teaterformer och därvid inte minst främja möjligheterna till ett inbördes samspel i utvecklingen. När det gäller den kommunalt anknutna teaterverksamheten bör enligt min mening det provisoriska system för statsbidragsgivningen, som tillämpats sedan några år tillbaka, utbytas mot ett enhetligt, generellt verkande statsbidragssystem. Detta bör fr. o. m. nästa budgetår bli tillämpligt på stadsteatern i Borås, Göteborg, Hålsingborg, Malmö, Norrköping-Linköping, Stockholm och Uppsala samt på Göteborgs lyriska teater. Enligt min mening är ett sådant system bättre ägnat att ge stadga åt verksamheten vid de berörda teaterföretagen samtidigt som det på ett smidigt sätt kan tillämpas på nytillkommande teatrar.

Mina förslag innebär tillsammans att det samlade statliga stödet till alla de berörda kategorierna av teatrar kommer att öka. Därmed tillgodoses de särskilda syften som ligger bakom det statliga stödet till teatern och som kan sammanfattas på följande sätt, nämligen att upprätthålla och främja den konstnärliga kvaliteten i produktionen, att bereda en stor allmänhet möjlighet att till överkomliga priser se god teater och att förbättra villkoren för teaterns anställda.

Jag vill i detta sammanhang nämna, att jag anser det angeläget att även skapa fastare regler för bidragsgivningen till de statsunderstödda yrkesorkestrarna. Jag har emellertid i denna fråga ansett mig böra avvakta den översyn av orkesterväsendets organisation, som uppdragits åt en särskild inom ecklesiastikdepartementet tillkallad sakkunnig. Denna översyn är nu slutförd och ett förslag i frågan har avgivits den 20 februari 1964.

Frågan om Operans ekonomi och därmed sammanhängande förhållanden har varit föremål för utredning genom en särskilt tillkallad utredningsman. Denna har lagt fram förslag om den framtida organisationsformen för de båda kungl. teatern i Stockholm — Operan och Dramatiska teatern — ävensom vissa synpunkter på främst Operans fortsatta skötsel och drift. Utredningsmannens förslag beträffande den framtida organisationen innebar i huvudsak, att de båda teatern skulle slås samman till ett företag och drivas i aktiebolagsform. Den konstnärliga verksamheten förutsattes skola fortgå på de båda teatern var för sig och ledas av en teaterchef vid vardera teatern. Administrativ och teknisk personal skulle däremot vara gemensam.

Vid remissbehandlingen av utredningsförslaget framhölls från flera håll, att några verkliga fördelar knappast kunde vinnas genom en samordning i enlighet med förslaget av teaterns verksamhet. Statskontoret, som tillstyrkte en sammanslagning av teatern, framförde tanken på stiftelse som företagsform. I särskilt yttrande framhöll ett par av statskontorets ledamöter, att frågan om

verksamhetens bedrivande i statlig institutionell form närmare borde undersökas och i samband därmed även formerna för den statliga medelsanvisningen till teatrarnas verksamhet.

Med anledning bl. a. av vad som framkommit under remissbehandlingen tillkallades inom ecklesiastikdepartementet en särskild arbetsgrupp för att ytterligare pröva i första hand frågan om organisationsformen för de båda teatrarna.

Arbetsgruppen har i organisationsfrågan anslutit sig till utredningsmannens förslag om att ersätta de båda nuvarande teaterbolagen med ett gemensamt aktiebolag.

När det gäller formerna för statsstödet till teatrarna framhåller gruppen, att det är angeläget att åstadkomma en ändring av det nuvarande systemet, som enligt gruppens mening innebär att statens inflytande över och insyn i verksamheten är mindre tillfredsställande. Den kraftiga tillväxten under senare år av de statliga bidragen och teatrarnas regelbundna krav på sådana tilläggsanslag av statsmedel, för vilka tillräckliga medel ej kunnat beräknas i förväg, eftersom de i många fall inneburit avvikelser även från teatrarnas egna ekonomiska kalkyler, gör det enligt gruppen särskilt önskvärt att åstadkomma en annan ordning för bidragsgivningen.

För egen del anser jag det önskvärt, att vissa av de av arbetsgruppen föreslagna åtgärderna nu genomföres. Vad först angår organisationsfrågan anser jag det klarlagt, att vissa fördelar skulle stå att vinna på ett närmare samgående antingen organisatoriskt eller på annat sätt mellan Operan och Dramatiska teatern. Men även nackdelar med ett samgående har påtalats vid remissbehandlingen, varför jag nu inte är beredd att taga ställning till frågan utan utgår ifrån att teatrarna tills vidare skall drivas i samma former som hittills.

Jag delar emellertid arbetsgruppens uppfattning om att det nuvarande systemet för den statliga medelsanvisningen inte är tillfredsställande, främst med tanke på de stora ekonomiska förpliktelser som staten numera ikläder sig gentemot teatrarna. Självfallet måste anslagskonstruktionen vara så utformad, att teaterledningarna inte bindes i sitt konstnärliga handlande. Teaterledningens frihet att inom en given ekonomisk ram vidtaga de ändrade utgiftsdispositioner, som verksamheten kräver, måste i så stor utsträckning som möjligt bibehållas. Ett ökat statligt inflytande bör bestå däri, att statsmakterna ges större möjlighet att pröva teaterledningarnas planer på någon sikt och därigenom bättre än för närvarande kunna bedöma vad som kan anses vara en ur samhällets synpunkt rimlig ekonomisk ram, inom vilken teatrarnas verksamhet bör bedrivas.

För bidragen till de kungl. teatrarna bör, som redan förutsatts i årets statsverksproposition, fr. o. m. nästa budgetår under riksstatens åttonde huvudtitel uppföras ett nytt, för båda teatrarna gemensamt förslagsanslag, benämnt *Bidrag till de kungl. teatrarna*. Anslaget torde bära uppdelas på två anslagsposter, en för bidrag till Operan och en för bidrag till Dramatiska teatern. Vardera an-

slagsposten är avsedd att utgöra saldot i en av Kungl. Maj:t fastställd inkomst- och utgiftsstat för respektive teater. Vissa i staterna upptagna utgiftsposter för löner m. m. bör vara förslagsvis betecknade.

Den nu förordade ordningen för anslagsgivningen förutsätter, att teatrarna liksom andra statsbidragsberättigade institutioner före den 1 september varje år inger petita för nästkommande budgetår. Förändringen kommer alltså att i fortsättningen nödvändiggöra en mera långsiktig planering av verksamheten vid teatrarna. Redan i samband med att anslagsäskandena inges måste teatrarna ha utarbetat en preliminär spelplan och kostnadsberäkning för det spelår, för vilket anslag begärs. Mera detaljerade spelplaner måste föreligga senast när inkomst- och utgiftsstat skall fastställas för verksamheten för detta spelår.

Även med en sådan fastare planering är underlaget för beräkning i förväg av medelsbehovet för en verksamhet av ifrågavarande slag i vissa delar osäkert. Sålunda föreligger svårigheter att förutse de ändringar i löneläget för de anställda, som blir följden av avtalsuppgörelser på arbetsmarknaden. Löneförhandlingarna torde nämligen inte heller på detta område vara avslutade i sådan tid att hänsyn till uppgörelserna kan tagas vid beräkningen av anslagsbehovet. I teatrarnas personalkostnader ingår förutom kontantlöner även kostnader för huvudmansavgifter för pensionering, ATP-avgifter samt andra på lagstiftning eller avtal grundade s. k. sociala avgifter, för vilka staten åtagit sig att svara. Detta har skett genom särskilda bidrag av lotterimedel. Inte heller dessa kostnader kan med full säkerhet förutses vid beräkningen av anslagsbehovet. Om ökning av teatrarnas medelsbehov skulle komma att uppstå t. ex. på grund av avtalsenlig ökning av löneutgifterna eller ökning av de s. k. sociala avgifterna, torde teatrarna böra äga rätt att hos Kungl. Maj:t begära anslag utöver i staterna upptagna utgiftsposter.

Det bör i detta sammanhang nämnas, att sådana förändringar i löneutgifterna, som föranledes av individuella uppgörelser i samband med utbyte av personal eller av lönetillägg av ålders- eller kvalifikationskaraktär, skall ha förutsatts i teatrarnas anslagsäskanden och sålunda tillgodoses inom ramen för beviljade medel.

Även till de båda turnéteaterföretagen, **Riksteatern** och **Svenska teatern**, utgår bidrag i det närmaste helt av statsmedel. Beträffande dessa teatrar har någon särskild utredning icke gjorts beträffande formerna för bidragsgivningen. Jag har emellertid inte funnit några hinder mot att i tillämpliga delar genomföra samma former för bidragsgivningen till turnéteatrarna som till de båda kungl. teatrarna. För vardera av turnéteaterföretagen bör således fr. o. m. budgetåret 1964/65 Kungl. Maj:t fastställa inkomst- och utgiftsstat med i huvudsak de föreskrifter och villkor, som föreslagits beträffande Operan och Dramatiska teatern.

För statsbidragen till turnéteaterföretagen torde, såsom också förutsatts i årets statsverksproposition, fr. o. m. nästa budgetår under riksstatens åttonde huvud-

titel uppföras ett nytt, för de båda företagen gemensamt förslagsanslag, benämnt *Bidrag till vissa turnéteatrar*. Anslaget torde böra uppdelas på två anslagsposter, en för bidrag till Riksteatern och en för bidrag till Svenska teatern.

Jag övergår nu till att behandla medelsbehovet för nästa budgetår under de sålunda föreslagna anslagen *Bidrag till de kungl. teatrarna* och *Bidrag till vissa turnéteatrar*.

Inledningsvis bör nämnas, att det vid bedömningen av teaternas anslagsbehov för nästa budgetår synes vara nödvändigt att i huvudsak utgå från det av teatrarna för innevarande år beräknade medelsbehovet. Teaternas utgiftsberäkningar för innevarande spelår, som redovisats i det föregående, grundar sig nämligen på redan gjorda åtaganden och fastställda spelplaner.

Det ökade medelsbehovet för innevarande spelår har redan nu delvis kunnat förutses och årets riksdag har bl. a. med anledning härav på tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår anvisat ytterligare 2 700 000 kr. till avsättning till lotterimedelsfonden. Härjämte kommer jag i det följande att föreslå, att vissa medel för nästa budgetår beräknas under anslaget till bidrag till de kungl. teatrarna, dels för likvidering av från tidigare år balanserade skulder, dels för täckning av eventuellt ytterligare underskott som det slutliga bokslutet för teatrarna kan komma att utvisa för innevarande spelår.

I sina anslagsäskanden för nästa budgetår har *Operan* räknat med en ökning på inkomstsidan med 477 000 kr. och på utgiftssidan med 2 293 000 kr., således en nettoutgiftsökning av 1 816 000 kr.

Inkomstberäkningen föranleder ingen erinran från min sida.

Av utgiftsökningarna hänför sig den största delen till förslag om förstärkning av teaterns orkester. Vidare begärs en förstärkning av operakören samt av den administrativa personalen. Med hänsyn till svårigheterna att så snabbt som teatern anser önskvärt rekrytera kvalificerade musiker anser jag mig endast delvis kunna tillstyrka den begärda utbyggnaden av orkestern. Jag anser mig heller inte helt kunna tillmötesgå teaterns anspråk på en utökning av den administrativa personalen. Däremot tillstyrker jag den begärda utökningen av kören, som torde vara nödvändig även med hänsyn till den väntade avgången av körmedlemmar inom de närmaste åren. Teaterns begäran om ökade medel för instrumentanskaffning torde böra tillmötesgå, även om jag här förutsätter en något långsammare takt i nyanskaffningen än den teatern föreslagit. Även utgifterna för fastigheter och inventarier, tillfälliga engagemang, extra personal samt diverse utgifter bör enligt min mening i viss utsträckning kunna begränsas.

Som tidigare nämnts har kostnaden för de kungl. teaternas sociala avgifter täckts av lotterimedel. Beräkningar av dessa kostnader har icke ingått i de här tidigare redovisade äskandena från *Operan* utom beträffande två försäkringsposter. Avgifterna till statens personalpensionsverk kan uppskattas till ca 10 %

av lönekostnaden för den pensionsberättigade personalen. Återstående sociala avgifter kan beräknas utgöra likaledes ca 10 % av lönekostnaderna.

Med utgångspunkt från innevarande års medelsbehov, som jag beräknar till 10 900 000 kr., de medel som — med hänsynstagande till de nyssnämnda i anslagsäskandena redan inräknade försäkringsposterna — kan beräknas åtgå för de sociala avgifterna, nämligen 1 930 000 kr., samt ett ökat bidragsbehov för andra ändamål, som jag beräknar till 1 000 000 kr., kan det för Operans drift erforderliga statsanslaget uppskattas till $(10\,900\,000 + 1\,930\,000 + 1\,000\,000 =)$ 13 830 000 kr.

Med hänvisning till vad som sålunda anförts föreslår jag, att för bidrag till Operan för nästa budgetår beräknas sammanlagt 13 830 000 kr.

Dramatiska teatern har i sina anslagsäskanden för nästa budgetår räknat med inkomst- och utgiftsökningar av i runt tal 471 000 respektive 1 503 000 kr. eller en nettoutgiftsökning av 1 032 000 kr.

Jag anser mig inte helt kunna godtaga den gjorda inkomstberäkningen utan finner mig böra räkna med en ytterligare inkomstökning med 100 000 kr.

Av utgiftsökningen beräknas i runt tal 1 228 000 kr. för ökade lönekostnader och 275 000 kr. för ökade kostnader för materiel m. m. Den betydande lönekostnadsstegringen hänför sig till förslag om utökning av personalen och vissa ändrade organisationsförhållanden. Teatern har bl. a. anmält behov av att för nästa spelår öka den fasta ensemblen av skådespelare från 55 till 65 eller med 10 personer. Teatern beräknar också medel för förstärkning av övrig personal, såväl administrativ som teknisk. Med hänsyn till en turnéverksamhet i landsorten, som teatern avser att medverka till, den utökade skolteaterverksamheten i Stockholm samt den omständigheten, att teatern enligt vad som framkommit på flera viktiga sektorer länge haft brist på personal, är jag till betydande del beredd att tillmötesgå de framförda anspråken. Jag räknar dock inte med att teatern skall kunna företaga nyengagemang av skådespelare i den utsträckning som föreslagits bl. a. med hänsyn till skådespelarbristen. Även hänsyn till övriga teaters behov av kvalificerade skådespelare talar för en viss begränsning av teaterns anspråk. I fråga om materiel m. m. är jag endast beredd att delvis tillstyrka den av teatern begärda utgiftsökningen.

Inte heller Dramatiska teatern har i sina anslagsäskanden för nästa budgetår upptagit kostnader för sociala avgifter. Dessa kostnader kan beräknas på samma sätt som nyss angivits beträffande Operan.

Med utgångspunkt från innevarande års medelsbehov som jag beräknar till 5 300 000 kr., medelsbehovet för sociala avgifter, nämligen 1 035 000 kr., samt den nettoökning med 500 000 kr. av det statliga bidraget, som jag kan tillstyrka för andra ändamål, torde det för Dramatiska teaterns drift under nästa budgetår erforderliga statsbidraget uppgå till $(5\,300\,000 + 1\,035\,000 + 500\,000 =)$ 6 835 000 kr.

Jag föreslår sålunda, att för bidrag till Dramatiska teatern för nästa budgetår beräknas 6 835 000 kr.

I samband med övergången till ett nytt system för medelsanvisning till de kungl. teatrarna synes det mig angeläget att medel ställs till förfogande för reglering av i teaternas räkenskaper eventuellt kvarstående driftunderskott. I detta hänseende bör hänsyn tagas till dels vissa från tidigare spelår balanserade skulder, dels en viss osäkerhet rörande det slutliga utfallet för spelåret 1963/64. Jag föreslår med anledning härav, att under det nya anslaget för detta ändamål upptages en förslagsvis betecknad anslagspost av 500 000 kr. Kungl. Maj:t bör, då bokslut föreligger för teaternas verksamhet under innevarande spelår, besluta angående utbetalning till respektive teater av för ändamålet eventuellt erforderligt belopp.

Vid bifall till vad jag nu förordat torde sålunda anslaget till Bidrag till de kungl. teatrarna för nästa budgetår böra uppföras med $(13\,830\,000 + 6\,835\,000 + 500\,000 =) 21\,165\,000$ kr.

Riksteatern har uppskattat sitt bidragsbehov för nästa spelår till 5 112 000 kr. Teatern räknar med en inkomstökning av 108 000 kr. och en utgiftsökning av 1 341 000 kr.

Enligt min mening är det angeläget att Riksteatern beredes tillräckliga resurser för att kunna fullgöra sin uppgift att tillgodose landsorten med god teater.

Inkomstberäkningen föranleder ingen erinran från min sida.

På vissa punkter har jag inte ansett mig kunna helt godtaga teaterns kostnadsberäkningar, nämligen i fråga om kostnadsökningar för nyanställning av personal, resor och transporter, övriga turnékostnader samt för den föreslagna ökningen av antalet skolteaterföreställningar.

Sammanlagt förordar jag för nästa budgetår ett ökat statsbidrag till Riksteatern med 700 000 kr. Med utgångspunkt från medelsbehovet för innevarande budgetår, som jag beräknar till 3 880 000 kr., torde sålunda för teatern böra beräknas $(3\,880\,000 + 700\,000 =) 4\,580\,000$ kr.

Svenska teatern AB räknar med att för spelåret 1964/65 kunna ge samma antal turnéer och föreställningar som under innevarande spelår. I sina anslagsäskanden för nästa budgetår har teatern räknat med en kostnadsökning av i runt tal 833 000 kr. och därvid förutsett vissa kommande avtalsenliga löneökningar samt höjda rese- och transportkostnader. Inkomsterna har beräknats stiga med i runt tal 114 000 kr. Nettoutgiftsökningen utgör således ca 718 000 kr.

I likhet med vad jag uttalade beträffande Riksteatern anser jag det viktigt, att också Svenska teatern förses med sådana resurser att den genom sina turnéer kan erbjuda sin publik god och förstklassig teater.

Teaterns inkomstberäkning föranleder ingen erinran från min sida. De förväntade avtalsenliga löneökningarna torde, som tidigare nämnts, böra täckas genom

att Kungl. Maj:t, när den slutliga avtalsuppgörelsen föreligger, medgiver teatern ytterligare bidragsbelopp. Under beaktande härav och sedan vissa mindre reduktioner företagits i de beräknade kostnaderna förordar jag, att Svenska teatern AB för budgetåret 1964/65 tilldelas ett med 70 000 kr. förhöjt statsbidrag. Med utgångspunkt från det för innevarande spelår beräknade bidragsbehovet av 3 350 000 kr. torde för teatern böra beräknas ett bidrag av $(3\,350\,000 + 70\,000 =) 3\,420\,000$ kr.

Vid bifall till vad jag nu förordat torde det för de båda turnéföretagen gemensamma anslaget Bidrag till vissa turnéteatrar för nästa budgetår böra uppföras med $(4\,580\,000 + 3\,420\,000 =) 8\,000\,000$ kr.

Utgångspunkten för bedömningen av de kungl. teatrarnas och turnéteatrarnas anslagsbehov för nästa budgetår har varit beräkningar av teatrarnas medelsbehov för innevarande spelår. Det faktiska medelsbehovet kan inte fastställas förrän bokslut föreligger. I den mån bokslutet visar på en ökning av det faktiska medelsbehovet i förhållande till det nu beräknade är detta en omständighet, som får beaktas vid prövningen av en eventuell framställning om anslag utöver i staterna upptagna utgiftsposter för budgetåret 1964/65.

Ett förslag i fråga om det fortsatta statliga stödet åt stadsteatrar och därmed likställda teatrar har som tidigare nämnts utarbetats av en inom ecklesiastikdepartementet tillsatt arbetsgrupp. Gruppens förslag gäller Göteborgs lyriska teater och stadsteatrarna i Borås, Göteborg, Hälsingborg, Malmö, Norrköping-Linköping och Uppsala.

Det statliga och kommunala stödet till dessa kommunalt anknutna teaterföretag utgår för närvarande i enlighet med en viss fördelningsregel, som utan att vara reglerad genom beslut eller i författning varit gällande sedan spelåret 1958/59. Arbetsgruppens huvudsakliga uppgift bestod i att finna fastare och mer ändamålsenliga former för statsstödet åt de till denna kategori hörande teaterföretagen och ange förutsättningar för att kunna överföra bidragsgivningen även för dessa teatrar till anslag på riksstaten.

Arbetsgruppen har eftersträvat att finna en enkel och överskådlig bidragsform, som kan göras generellt tillämplig på de av förslaget berörda teatrarna. När det gällt valet av bidragsgrundande kostnader har gruppen med anledning härav funnit det ligga nära till hands att låta det statliga bidraget grunda sig på teatrarnas lönekostnader, som representerar den största och enhetligaste av teatrarnas utgiftsposter.

Gruppen har även funnit, att övertygande skäl talar för att statsbidraget bör grundas på de samlade löneutgifterna för teatrarnas hela personal.

Det statliga lönebidrag, som sålunda förordas, bör enligt gruppen utgå efter en för alla teatrar gemensam procentsats. Vid den jämförelse som gruppen gjort mellan statsbidraget för spelåret 1962/63 och lönekostnaderna för samma år har

gruppen funnit, att proportionen mellan statsbidrag och löner varierade från 63 % för Göteborgs lyriska teater till 56 % för Malmö stadsteater och stadsteatern Norrköping-Linköping, drygt 54 % för Göteborgs stadsteater samt 53 % för stadsteatrarna i Hälsingborg och Uppsala. Med hänsyn till att gruppen endast haft till uppgift att anvisa formerna för en teknisk omläggning av bidragssystemet har gruppen icke ansett sig böra förorda en bidragsprocent, som för någon teater medför en höjning av den nu gällande statsbidragsnivån. Gruppen föreslår därför, att den statliga bidragsandelen bör bestämmas till 50 % av lönekostnaderna. Minskningen av statsbidraget skall enligt förslaget kompenseras genom att ett övergångsbidrag skall utgå till de berörda teatrarna, så länge det statliga lönebidraget understiger de statsbidrag, som tilldelats teatrarna för spelåret 1963/64.

För en närmare bestämning av bidragsunderlaget framlägger gruppen två alternativ. Enligt det första skall statsbidraget utgå på grundval av de faktiska lönekostnaderna år från år med vissa begränsningar beträffande nyanställningar och lönesättning, som garanterar att statsbidraget endast utnyttjas för vad som betecknas som en »normal» personalpolitik. En sådan reglering av verksamheten skulle bl. a. åstadkommas genom fastställande av särskilda personalplaner för teatrarna.

Enligt alternativ II, som gruppen slutligt förordar, skall lönekostnaderna för ett visst basår, nämligen spelåret 1962/63, läggas till grund för statsbidraget. Ökning av statsbidraget utöver denna nivå skall enligt förslaget i princip endast tillåtas för att möta teatrarnas kostnader för den ökning av lönerna för teatrar- nas anställda, som följer av avtalsöverenskommelser på arbetsmarknaden. Denna avtalsenliga löneökning skall fastställas med ledning av ett särskilt löneindex. Gruppen föreslår därjämte, att en omprövning av teatrarnas bidragsunderlag skall kunna äga rum med regelbundna mellanrum, förslagsvis vart tredje år.

Vid remissbehandlingen av gruppens förslag understrykes värdet av fastare regler för fördelning av det statliga stödet än de nu gällande. Så gott som alla remissinstanser ansluter sig till förslagets huvudprincip, att det statliga stödet bör knytas till lönekostnaderna. I de flesta yttranden uttalas emellertid önskemål om att även indirekta personalkostnader eller s. k. sociala avgifter — sådana kostnader som följer av avtal eller lagstiftning om sociala förmåner — skall inräknas i bidragsunderlaget. Kritik riktas framför allt mot den föreslagna bidragsprocenten, som bedöms vara för låg. I fråga om det av gruppen förordade alternativet för bestämning av bidragsunderlaget framhålles, att tillräcklig hänsyn vid dess utformning inte tagits till det faktiska förhållandet, att löneutvecklingen endast i mindre utsträckning bestäms av kollektiva löneavtal. Vidare anföres att utvecklingen vid teatrarna under senare år varit sådan, att spelåret 1962/63 inte kan betraktas som ett representativt basår. Mot den föreslagna indexregleringen anför både Teatrarnas riksförbund och statistiska centralbyrån betänkligheter av teknisk natur.

Jag har redan inledningsvis nämnt att jag av flera skäl anser det värdefullt att få till stånd fastare och mer enhetliga bidragsgrunder för de kommunalt anknutna teaterföretagen. Jag anser mig också, med vissa modifikationer, som jag återkommer till i det följande, kunna godtaga arbetsgruppens förslag.

Syftet med det statliga teaterstödet på detta område är både att ge en skäligen stimulans åt den kommunalt anknutna teaterverksamheten och att uppmuntra kommunerna till motsvarande insatser. Vid remissbehandlingen av förslaget har framkommit, att de kommunala bidragen till stadsteaterverksamheten under senare år ökat mycket kraftigt. Med tanke på kommunernas nuvarande andel av teatrarnas kostnader och på det ökade ansvar för verksamhetens resultat, som i fortsättningen kommer att åvila dem, anser jag mig böra förordna en viss justering uppåt av den av arbetsgruppen föreslagna bidragsprocenten och föreslår, att den statliga bidragsandelen bestämmes till 55 % av teatrarnas bidragsgrundande kostnader. Vidare anser jag i överensstämmelse med vad som framförts vid remissbehandlingen av förslaget, att statsbidrag i fortsättning bör utgå på grundval av teatrarnas samlade personalkostnader, nämligen förutom kontantlönerna även s. k. sociala avgifter, dvs. personalkostnader som grundar sig på avtal eller lagstiftning om sociala förmåner, såsom ATP-avgifter samt avgifter för sjuk-, yrkesskade- och grupplivförsäkring. I likhet med bl. a. teaterrådet anser jag dock, att huvudmansavgifter för pensionering inte skall inräknas i teatrarnas bidragsgrundande kostnader.

Bestämningen av bidragsunderlaget anser jag bör ske i enlighet med det av gruppen förordade systemet, dvs. att personalkostnaderna ett visst basår läggs till grund för bidragsgivningen och att teatrarna framöver enligt en viss generell beräkningsgrund, som jag återkommer till i det följande, garanteras täckning, motsvarande den statliga bidragsandelen, för löneökningar. Jag anser detta alternativ, med vissa modifikationer, vara att föredraga framför det alternativ, som arbetsgruppen också behandlat men ej slutligt förordat. Jag delar arbetsgruppens uppfattning att bidragsformen bör vara sådan, att kraven på detaljprövning och kontrollåtgärder från statlig myndighets sida i största möjliga utsträckning begränsas. Enligt min mening erbjuder det förordade systemet mindre risker för en icke önskvärd detaljreglering och kontroll över teatrarnas personalplanering och löneutveckling.

Att som gruppen föreslagit utgå från spelåret 1962/63 som basår är enligt min mening inte tillfredsställande. Just under de sista åren har, som även påtalats av vissa remissinstanser, förändringar inträffat på teaterområdet, som bl. a. kommit till uttryck i löneförbättringar för de anställda och därmed en väsentlig ökning av teatrarnas personalkostnader. Med hänsyn härtill anser jag mig böra föreslå att som basår för det statliga grundbidraget till teatrarna i stället väljes spelåret 1963/64.

Även om de föreslagna bidragsgrunderna i de flesta fall och totalt medför ökade statsbidrag till de berörda teatrarna är det tänkbart att någon av dessa,

som har en speciell kostnadsstruktur, kan få ett bidrag som understiger 1963/64 års nivå. I detta fall bör särskilt övergångsbidrag utgå på det sätt arbetsgruppen föreslagit.

De invändningar som riktats mot arbetsgruppens förslag till indexreglering av det statliga bidraget ger mig anledning att föreslå ännu en förändring och förenkling av systemet. Med anledning av vad som anförts anser jag mig inte böra tillstyrka förslaget om att utarbeta ett speciellt löneindex för den generella uppskrivningen av teatrarnas grundbidrag, som bör ske på grund av avtalsenliga löneökningar. Jag föreslår i stället, att grundbidraget uppskrives i en takt, som svarar mot förändringen av den allmänna lönenivån för statstjänstemän.

Som även arbetsgruppen beaktat medför det nu förordade bidragssystemet den olägenheten, att den statliga bidragsgivningen efter en tid kommer att baseras på en lönekostnad, som inte med säkerhet överensstämmer med den verkliga kostnaden. En av anledningarna härtill är att löneutvecklingen vid teatrarna endast till en del bestäms av de kollektiva uppgörelserna på arbetsmarknaden. Systemet kan härigenom tänkas medföra en viss fortgående sänkning av statsbidragets relativa nivå. Samtidigt ger det inte heller utrymme för önskvärda personalförstärkningar och standardförbättringar vid teatrarna utöver basårets nivå. Denna olägenhet bör emellertid enligt min mening kunna motverkas genom att, på det sätt gruppen föreslagit, teatrarnas bidragsunderlag med regelbundna mellanrum får omprövas. I likhet med gruppen anser jag det värdefullt att medge en sådan möjlighet till omprövning även av det skälet, att staten därigenom mer aktivt kan följa utvecklingen av berörda teaterföretag och punktvis medverka till en sådan expansion eller standardhöjning som bedömes önskvärd. Omprövning av teatrarnas bidragsunderlag bör i princip kunna äga rum vart tredje år, vilket dock inte får förhindra att särskilda omständigheter kan föranleda en annan tidsintervall.

De förordade bidragsgrunderna innebär sammanfattningsvis, att statsbidrag skall utgå med 55 % av teatrarnas samlade personalkostnader för spelåret 1963/64 jämte, för tiden därefter, 55 % av löneökningen, beräknad på det sätt jag tidigare angivit, samt 55 % av ökningen av de s. k. sociala avgifterna. Statsbidragsnivån för spelåret 1963/64 skall i intet fall underskridas.

De nya bidragsgrunderna bör fr. o. m. nästa budgetår tillämpas förutom på de av arbetsgruppen angivna teatrarna, nämligen Göteborgs lyriska teater samt stadsteatrarna i Borås, Göteborg, Hälsingborg, Malmö, Norrköping-Linköping och Uppsala, även på Stockholms stadsteater. Däremot är jag inte beredd att nu förorda, att de skall göras tillämpliga även på Folkteatern i Göteborg. Statsbidraget till denna teater bör sålunda tills vidare utgå i nu gällande ordning och ställas till förfogande ur anslaget till bidrag till särskilda kulturella ändamål.

Den föreslagna bidragskonstruktionen förutsätter, att bidragen utgår ur ett förslagsanslag. För bidragen till de nämnda teatrarna bör, som redan angivits i årets statsverksproposition, fr. o. m. nästa budgetår under riksstatens åttonde huvudtitel uppföras ett nytt, för teatrarna gemensamt förslagsanslag, benämnt *Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar*. Utbetalning av statsbidrag synes böra ske i den ordning som arbetsgruppen föreslagit. Det bör uppdragas åt det nya teater- och orkesterråd, som jag ämnar föreslå i det följande, att i enlighet med angivna grunder handha medelstilledningen ur anslaget.

Till grund för beräkningen av medelsanvisningen för nästa budgetår under det föreslagna anslaget skall sålunda läggas de berörda teatrarnas löneutgifter för innevarande spelår jämte på teatrarna nu ankommande sociala avgifter, utom avgifter till statens personalpensionsverk. De bidragsgrundande kostnaderna kan för närvarande inte exakt angivas. För Stockholms stadsteater har uppgift inhämtats, att lönekostnaden för innevarande spelår torde uppgå till 3 600 000 kr. För övriga berörda teatrar torde lönekostnaden för innevarande spelår kunna beräknas till sammanlagt 14 275 000 kr., varvid som utgångspunkt tagits lönekostnaden enligt bokslutet för spelåret 1962/63 jämte de av teatrarna framlagda beräkningarna om lönekostnadernas ökning för innevarande spelår, som redovisades i propositionen 1964:2 i samband med att medel begärdes på tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår för ytterligare avsättning till lotterimedelsfonden. De bidragsgrundande sociala avgifterna torde böra beräknas enligt samma normer som för de kungl. teatrarna eller med 10 % av lönekostnaderna, vilket betyder att ifrågavarande avgifter torde uppgå till i runt tal 1 790 000 kr.

Med ledning härav beräknar jag de sammanlagda bidragsgrundande kostnaderna till $(3\,600\,000 + 14\,275\,000 + 1\,790\,000 =)$ 19 665 000 kr. Medelsbehovet för nästa budgetår uppgår till 55 % av det sålunda beräknade beloppet eller i runt tal 10 820 000 kr.

Hemställan

Under åberopande av vad jag anfört och förordat i det föregående under rubriken II Det statliga stödet till teaterverksamhet hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

I. till *Bidrag till de kungl. teatrarna* för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 21 165 000 kr.;

II. till *Bidrag till vissa turnéteatrar* för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 8 000 000 kr.;

III. a) godkänna av mig i det föregående förordade grunder för det statliga stödet åt stadsteatrar och därmed likställda teatrar;

b) till *Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar* för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 10 820 000 kr.

III. Skådespelarutbildningen

Riktlinjer för utbildningsfrågans behandling

I propositionen 1963: 103 lämnades en redogörelse för 1955 års provinsteaterutrednings förslag om en förbättring av skådespelarutbildningen, framlagt i ett särskilt, i september 1961 avlämnat betänkande, Den sceniska utbildningen (stencilerat). Likaså redogjordes för yttrandena över förslaget och den därav föranledda fortsatta diskussionen av utbildningsfrågan (s. 18—28). Särskild uppmärksamhet ägnades det förslag rörande utbildningsverksamheten, som framförts av Teaterns utbildningsråd — det av Teatrarnas riksförbund och Svenska teaterförbundet bildade samarbetsorganet för utbildningsfrågor. Utbildningsrådet hade på grundval av de av provinsteaterutredningen och vid remissbehandlingen framförda synpunkterna i nära anslutning till utredningsförslaget presenterat ett principförslag till organisation av grundutbildningen för skådespelare. Med hänsyn till de krav, som rådet ansåg sig böra ställa på utbildningen i fråga om kvalitet — d. v. s. tillgång till kvalificerade lärare — och mångsidighet rekommenderade rådet, att grundutbildningen skulle koncentreras till tre utbildningsanstalter, en i Stockholm, en i Göteborg och en i Malmö. Utbildningen borde enligt rådet vara treårig. Fullt utbyggda skulle skolorna bestå av en dramatisk och en lyrisk-dramatisk linje med delvis gemensam undervisning. De nya skolorna skulle vara organiserade som fristående utbildningsanstalter. Enligt förslaget skulle skolan i Stockholm ersätta elevskolorna såväl vid Dramatiska teatern som vid stadsteatern Norrköping-Linköping samt Riksteaterns utbildningsverksamhet. Skolorna i Göteborg och Malmö skulle ersätta elevskolorna vid stadsteatrarna i dessa städer. Vid skolan i Stockholm skulle från början endast antagas elever för rent dramatisk utbildning. Senare borde emellertid enligt förslaget även organiseras en lyrisk linje med anknytning till musikhögskolans operaklass (operaskolan). I förslaget räknades med en sammanlagd årlig intagning av 50 elever. I princip beräknades cirka en tredjedel av antalet elever bli antagna för utbildning vid lyrisk-dramatisk linje.

Med anledning av de framförda förslagen framhöll jag i nyssnämnda proposition (s. 49), att förbättrade villkor för utbildningen av skådespelare snarast borde åstadkommas. Något slutgiltigt beslut i fråga om utbildningens organisation och förläggning kunde dock enligt min mening inte fattas redan för tiden fr. o. m. budgetåret 1963/64. Vissa riktlinjer angavs för det fortsatta planerings- och utredningsarbetet: utbildningen borde bli treårig i stället för tvåårig, ett ökat antal elever borde antagas till utbildningen och en sådan skiljelinje borde

dragas mellan skolverksamhet och teaterverksamhet, att den pedagogiska verksamheten skulle kunna bedrivas ostörd av teatrarnas övriga verksamhet.

I enlighet med mitt förslag har i form av försöksverksamhet redan fr. o. m. läsåret 1963/64 med bidrag av lotterimedel en utbyggnad igångsatts av elevskolorna i Göteborg och Malmö enligt de riktlinjer som Teaterns utbildningsråd föreslagit. Vidare anslöt jag mig genom ett uttalande i propositionen till det av styrelsen för Dramatiska teatern framförda förslaget om att för samma läsår inställa intagning av elever vid teaterns elevskola, sedan underhand inhämtats att de därav föranledda minskade intagningsmöjligheterna kunde kompenseras genom ökad intagning av elever vid andra skolor.

Med anledning av den av styrelsen för Dramatiska teaterns aktiebolag ingivna framställningen, som sålunda bl. a. gick ut på att den till teatern knutna elevskolan skulle avvecklas fr. o. m. hösten 1964 och i Stockholm i stället skulle inrättas en statens skola för scenisk utbildning har sedermera genom Kungl. Maj:ts beslut den 31 maj 1963 dels medgivits, att elevintagning ej skall äga rum vid Dramatiska teaterns elevskola för läsåret 1963/64, dels uppdragits åt en särskild utredningsman¹ att i samråd med Teaterns utbildningsråd och i anslutning till de i styrelsens skrivelse framförda synpunkterna närmare överväga organisationen av en statlig scenisk utbildning och därmed sammanhängande frågor.

Utredningsmannen har den 26 november 1963 överlämnat betänkandet Statens skolor för scenisk utbildning (stencilerat). I särskild till betänkandet fogad skrivelse har Teaterns utbildningsråd enhälligt uttalat sin anslutning till huvudlinjerna och principerna i förslaget och sin tillfredsställelse över att den segdragna och brännande frågan om den sceniska utbildningen genom förslaget tycks få sin slutgiltiga lösning. Utbildningsrådet instämmer även i utredningsmannens förslag att vissa detaljfrågor — t. ex. beträffande förutbildning, intagningsprocedur, åtgärder för lärarutbildning och elevernas ställning till skolorna och de verksamma teatrarna under åren närmast efter grundutbildningen — bör göras till föremål för fortsatta överväganden. Detta gäller enligt rådet även beträffande skolornas administration. Rådet har senare i särskild skrivelse, som kommer att redovisas i det följande, närmare berört dessa frågor. Vidare betonar utbildningsrådet att utredningen närmast behandlat den dramatiska linjen medan den lyriska utbildningen väntas bli kompletterande belyst genom en utredning om operaskolan.

Utredningsmannen inleder sin framställning med att erinra om de olika aktioner i syfte att omorganisera skådespelarutbildningen, som gjorts alltsedan mitten av 1930-talet. Den utbildningssituation, som 1955 års provinsteaterutredning hade att bedöma, hade, framhåller utredningsmannen, inte tidigare varit föremål för något försök till samlad lösning. Vägledande för utredningsmannens förslag har varit dels provinsteaterutredningens betänkande, dels det tidigare nämnda av Teaterns utbildningsråd utarbetade principförslaget om organisa-

¹ Fil. lic. Åke Meyerson.

tionen av utbildningen. Vidare har utredningsmannen haft att beakta Kungl. Maj:ts ävenledes tidigare nämnda beslut att för läsåret 1963/64 elevintagning ej skulle äga rum vid Dramatiska teaterns elevskola samt den provisoriska utbyggnad, som fr. o. m. samma läsår ägt rum vid skolorna i Göteborg och Malmö. I fråga om verksamheten i Göteborg och Malmö nämner utredningsmannen, att undervisningen där bedrivits efter delvis nya principer, att elever intagits för utbildning även på en lyrisk-dramatisk linje samt att skolorna ställts under särskild administration, skild från teaterstyrelserna. Till vardera av de båda skolorna har utgått bidrag av lotterimedel med 180 000 kr. för innevarande läsår.

Förslag till ny utbildningsorganisation

Fristående skolor

Ett genomgående tema i debatten kring teaterutbildningen har enligt utredningsmannen varit skolornas ställning gentemot teaterföretagen. I denna centrala fråga har, framhåller utredningsmannen, kravet på att göra skolorna till i förhållande till teaterns fristående institutioner blivit allt oftare återkommande. Det gamla systemet, enligt vilket teatern driver sina egna elevskolor, har enligt utredningsmannen lett till allvarliga olägenheter för den pedagogiska verksamheten. Främst har dessa olägenheter bestått i att eleverna för tidigt och i för stor utsträckning tagits i anspråk för rolluppgifter och att lärarna, samtidigt ofta anställda som skådespelare vid teatern, inte haft tillräcklig tid för sina pedagogiska uppgifter. Enligt den motsatta uppfattningen finns det risk för att utbildningen genom att isoleras från den arbetande teatern skulle gå miste om grundläggande värden, främst elevernas direkta kontakt med teatermiljö och teaterarbete och med verksamma skådespelare av olika generationer. De påtalade olägenheterna för den pedagogiska verksamheten med det nuvarande systemet skulle, anses det, kunna elimineras, om moderteatern bara fick ökade resurser för skolverksamheten.

I avvägningen mellan dessa motsatta ståndpunkter finner utredningsmannen i likhet med utbildningsrådet, att de starkaste skälen talar för att skolorna organisatoriskt bör vara skilda från teaterföretagen och anför härom följande.

Fördelarna med att utbildningen kan bedrivas ostörd av den ordinarie teaterverksamheten är härvidlag utslagsgivande. Den befarade frånvaron av en »naturlig teatermiljö» äger föga giltighet, då skolorna förutsätts få egna scener med en utrustning, som i mycket svarar mot den professionella teaterns. Trots den organisatoriska skilsmässan från teaterföretagen måste man också förutsetta ett intimt samarbete dels i fråga om lärarkrafter, som i stor utsträckning kommer att rekryteras från den verksamma skådespelarkåren, dels genom att eleverna får följa repetitionsarbete och annan instudering vid de ordinarie scenerna.

Namnet elevskola bör enligt utredningsmannens förslag utbytas mot skola för scenisk utbildning.

Antalet skolor

Den andra principfrågan av särskild betydelse gäller förläggningen av utbildningen till en central skola eller fortsatt decentraliserad utbildning och i sistnämnda fall frågan om antalet skolor. Provinsteaterutredningen förordade i detta hänseende en decentralisering till sex olika skolor. Utredningsmannen nämner, att gentemot utbildningsrådets förslag om tre skolor — i Stockholm, Göteborg och Malmö — framförts tanken på en central skola i Stockholm, som skulle mest rationellt och effektivt kunna sörja för hela utbildningen. Man har därvid pekat på lärarbristen, både för undervisningen i scenisk framställning och i sådana ämnen som tal- och röstbehandling. Vidare har antytts, att huvudstadens mera differentierade teaterliv och rikare kulturmiljö överhuvudtaget talar för en central skola. Utredningsmannen finner emellertid ingen anledning att frångå utbildningsrådets rekommendation om tre skolor under den bestämda förutsättningen att de tre skolorna får likvärdiga resurser i övrigt. De skäl som främst talar för alternativet med tre skolor är enligt utredningsmannen följande.

Eftersom man både kan och bör förutsätta, att varje skolas ledning kommer att starkt prägla undervisningens konstnärliga syftning kan med tre skolor risken för en alltför personligt driven utbildning av eleverna minskas. Allmänna kulturpolitiska överväganden talar också för detta alternativ, liksom de lokala intressen, som man kan förutsätta finns både i Göteborg och Malmö för att fortsätta utbildningsverksamheten, men då i former, som avgjort skulle sätta eleverna där i en sämre utbildningssituation än vid en statlig skola.

Utbildningskapacitet

Utredningsmannen bygger i sitt förslag beträffande skolornas kapacitet i första hand på utbildningsrådets principförslag, som innebar en årlig intagning av 50 elever vid de tre skolorna, därav 20 i Stockholm. Med hänsyn till det starka önskemålet om att skolorna skall vara likvärdiga finner utredningsmannen, att skolorna fullt utbyggda bör vara dimensionerade för 20 elever i varje årskurs med dramatisk och lyrisk linje. Denna i förhållande till utbildningsrådets principförslag något utökade kapacitet bör ses även mot den bakgrunden, att utredningsmannen utgår ifrån att en gallring skall ske efter första året för att de elever, som visat uppenbar oförmåga att tillgodogöra sig utbildningen, skall kunna skiljas från skolan.

Rekrytering och intagning

I fråga om principerna för intagning till skådespelarutbildningen utgår utredningsmannen från, att gallringen alltid måste komma att bli mycket sträng. Det förefaller sannolikt, att det även i fortsättningen endast blir cirka 20 procent av samtliga sökande i landet, som kan och bör beredas plats i undervisningen. Den stränga konkurrensen om utbildningsplatserna får emellertid, framhålles det i förslaget, inte förhindra att elevrekryteringen sker med en nära

nog gränslös »tolerans» inför brister i skolunderbyggnad och allmän mognad. När det gäller naturbegåvningar får man nästan helt bortse från t. o. m. fundamentala brister i dessa hänseenden. De mest kompletta och väl styrkta kunskapsunderlag på olika områden kan inte väga upp brister i sådana färdigheter, som är centrala för lämpligheten för skådespelaryrket.

Utredningsmannen finner emellertid, att den hårda konkurrensen om utbildningsplatserna skapar ett behov av viss organiserad förutbildning och ägnar med anledning härav ett avsnitt av betänkandet åt den undervisning med teaterinriktning, som äger rum inom olika skolformer och inom det fria bildningsarbetet. Utredningsmannen finner att den teaterutbildning, som kan ges i dessa olika former, måste bedömas som klart otillräcklig i den mån man vill se den som förutbildning för den yrkesinriktade skådespelarutbildningen och att den heller inte skall ges en sådan målinriktad karaktär. Utredningsmannen betonar emellertid, att det av flera skäl skulle vara av stort värde för den yrkesinriktade utbildningen med en i offentlig regi organiserad förberedande undervisning och anför härom bl. a. följande.

Vad man för den yrkesinriktade skådespelarutbildningen kan vinna på en förutbildning är närmast en grundligare orientering om den blivande yrkesituationen och teatermiljön överhuvudtaget samt en ökad färdighet på vissa områden, en reducering eller bortarbetning av dialektala belastningar, ökad skolning av röst och kropp och slutligen en allmän fördjupning av skolkunskaperna på de estetiska och humanistiska kunskapsområdena samt av språkkunskaperna.

De ungdomar, som söker till de nuvarande elevskolorna, har som regel förberett sina prov genom tidigare studier. Vanligen har de följt undervisningen vid någon privat teaterskola eller tagit privatlektioner för en eller flera lärare. Detta är för den enskilde eleven en mycket dyrbar undervisning. De privata elevskolorna måste för att kunna driva sin kostnadskrävande verksamhet hålla höga avgifter och dessutom ta in ett förhållandevis stort antal elever. Deras bristande pedagogiska och lokala resurser samt undervisningens oklara målsättning har påtalats både av utbildningsrådet och andra företrädare för olika teaterintressen. Samtidigt måste man dock hänföra mycket av det negativa i deras verksamhet till den svåra situation, som hela skådespelarutbildningen befunnit sig i sedan generationer, och också konstatera hur många enskilda uppoffrande insatser som gjorts inom ramen för den privata elevskoleverksamheten.

Planläggningen av den förberedande undervisningen, som enligt utredningsmannens förslag bör förläggas i anslutning till de tre planerade skolorna i Stockholm, Göteborg och Malmö och organiseras som yrkesskolor, kräver emellertid en närmare bearbetning. Därvid bör man bygga på erfarenheterna dels från den verksamhet som bedrivs vid Skara stads yrkesskola, dels den i ABF:s och Malmö stads ungdomsstyrelsens regi drivna teaterskolan »Thespis».

Ett diagram utvisande principerna för elevrekryteringen är intaget i betänkandet s. 16.

Utredningsmannen redogör vidare för de nuvarande formerna för intagning till elevskolorna.

Till de svenska elevskolorna har intagningen skett under några hektiska veckor på våren, då sökandena först gått igenom proven till Dramatens elevskola, varefter de, som ej lyckats bli antagna, fortsatt till Göteborg och sedan till Malmö och Norrköping. I stort sett har det under denna rundresa tillkommit ganska få nya aspiranter.

Intagningsproceduren har som regel skett i ett sammanhang och det lilla antalet nya elever har definitivt kunnat utses redan på våren.

Beträffande intagningsproven har dessa framförallt bestått av uppspelning av självvalda scener.

Med hänsyn till de ofta påtalade nackdelarna med det nuvarande systemet anser utredningsmannen, att en centraliserad intagningsprocedur vore att föredraga. Däremot anser han, att den koncentrerade intagningen bör bibehållas och avvisar därmed tanken på att i en första intagningsomgång välja ut en större grupp aspiranter, bland vilka ett definitivt urval skulle göras efter exempelvis en termins provutbildning. Vidare anser han det vara mest lämpligt, att proven utformas som en kombination av självvalda och förelagda uppgifter.

Den fortsatta diskussionen av formerna för elevintagningen kommer att redovisas i det följande.

Utbildningstid

Utredningsmannen finner, att det råder full samstämmighet om att utbildningen bör vara treårig. Samtidigt är det av stor vikt att eleverna även efter genomgången treårig utbildning kan bibehålla kontakten med skolan. Härom anföres i betänkandet bl. a. följande.

Både det heterogena elevmaterialet och karaktären av teaterstudierna bidrar till att de blivande skådespelarna utvecklas synnerligen ojämnt, att olika utbildningsnivåer nås vid mycket olika åldersstadier och att den yrkesmässiga mognadsprocessen förlöper ryckvis i individuellt sett mycket olika takt. Sålunda inträder också de ungas möjligheter till rollgestaltning utanför den naturliga ålderns domäner vid högst skilda stadier under utbildningen och de första årens praktik. Det är därför av stor vikt, att eleverna efter genomgången utbildning fortfarande kan stödja sig på en skolas utbildningsresurser, framförallt ifråga om tal- och röstkontroll och vissa kroppsövningar men även för en fortsatt språkundervisning och en fördjupad kulturell underbyggnad. Denna skolkontakt bör eleverna behålla under två år.

Vid bedömning av hur båda dessa fortsättningsår skall gestaltas måste man utgå från att eleverna efter utbildningstidens slut skall ta engagemang vid någon av scenerna i Stockholm, Göteborg eller Malmö, oavsett i vilken av de tre skolorna de gått. De skall därvid ha anknytning till skolan i den stad, där de får engagemang. I Stockholm skall de dessutom kunna tas i anspråk av den institution, som kommer att svara för utbildningen av regissörer.

Utredningsmannen anser, att det torde böra ankomma på de den 1 mars 1963 tillkallade särskilda sakunniga för utredning angående utbildningen inom teaterns, filmens, radions och televisionens områden att avge förslag om hur samarbetet mellan skolornas fjärde och femte årskullar och regiutbildningen närmare skall utformas. Därjämte bör frågan om skolornas engagemang i elevernas undervisning under de båda fortsättningsåren ytterligare utredas.

Utbildningsgång

Utbildningens fyra huvudsyften är enligt utredningsmannen att uppöva vissa av elevernas fysiska och psykiska färdigheter, nödvändiga för skådespelarens yrke,

att meddela eleverna det kunskapsstoff, som fordras för yrket,

att lära och öva eleverna att begagna så många som möjligt av olika arbetsmetoder för att angripa och lösa sceniska uppgifter, samt

att ge eleverna allsidig insikt om yrket i dess vidaste sociala sammanhang.

Utredningsmannen ger i betänkandet en analys av de speciella villkor, som gäller för teaterutbildningens undervisningsformer, och konstaterar på grundval därav, att det vore både svårt och i många fall oriktigt att söka i detalj fastställa en utbildningsplan, som är lika för de tre skolorna. Beträffande studiernas speciella karaktär pekar utredningsmannen särskilt på det starkt särpräglade elevmaterialet, undervisningsstoffets konstnärliga särart och de speciella villkor, under vilket det kan förmedlas, och anför härom bl. a.

Till sin allmänna karaktär har teaterundervisningen en del gemensamt med annan konstnärlig undervisning. Det är sant, att den har att arbeta med ett starkt heterogent elevmaterial, om man ser till kunskaps- och bildningsnivå, liksom att de individuella personlighetstyperna är varann högst olika. Det är möjligt, att dessa olikheter framträder särskilt tydligt i just denna elevkategori, att individernas personliga attityder här är mer markerade och uppmärksammas lättare. Samtidigt finns det något gemensamt, som förbinder både elever och lärare sinsemellan och med undervisningsstoffet, nämligen det konstnärliga uttryckets alldeles egna verkningsvärld, de absolut speciella villkor, under vilka det kan förmedlas. Här gäller liknande lagar som för den konstnärliga verkningskretsen överhuvudtaget, konsten som »språk», som meddelelsemedel människor emellan. Det gäller inte bara när en lärare skall klargöra och förmedla innebörden av en rollgestaltning som helhet, varje detalj, varje rörelse, varje distinktion i röst och uttryck kan endast förmedlas till eleven i en i ordets vidaste mening inspirerad form för att eleven skall kunna införliva »lärdomen» med sin upplevelse.

Utredningsmannen framhåller, att undervisningens speciella karaktär i sin tur ställer särskilda krav på utbildningsresurserna. I första hand erfordras, att undervisningen i osedvanligt hög grad bedrivs som individuell undervisning.

Vidare anger utredningsmannen som ett oeftergivligt villkor för att de olika undervisningsmomenten skall kunna utföras smidigt och rationellt, att de yttre, tekniska hjälpmedlen finns till hands, fungerar perfekt och kan utnyttjas till

fulla av vederbörande lärare. Stora delar av undervisningen ligger inom det audiovisuella området. Man måste enligt utredningsmannen ha möjlighet att med samtidig bild- och ljudåtergivning för eleven kunna spegla hans framträdanden, dels för självkorrigering, dels för att hos honom skapa gehör för lärarens korrigeringar. Vid undervisningen i rörelseteknik måste finnas tillgång till bildmaterial och visningsapparat. Samma tekniska villkor gäller för andra undervisningsgrenar, även de teoretiska facken, samt för röst- och musikutbildningen.

Som ett särskilt krav på utbildningsresurserna framhåller utredningsmannen, att eleverna måste under olika moment i sin treåriga utbildning få upprepade möjligheter till direkta studier av utländsk teater. Härom anföres bl. a. följande.

En jämförelse med utbildningen inom angränsande konstnärliga områden är utgångspunkten för förslaget. En elev vid exempelvis konsthögskolan kan för att erhålla den nödvändiga kunskapen om och upplevelsen av verk, som inom hans område skapats på annat håll och utanför landets gränser, hänvisas till studier av originalverk i museer och samlingar samt på tillfälliga utställningar. Dessutom har han lätt tillgång till ett flödande rikt reproducerat material i böcker, planschverk och tidskrifter. Liknande möjligheter har en elev vid musikhögskolan till kontakt med musiken via reproducerat material. Teaterns manifestationer går inte att reproducera. Vissa delprestationer kan återges, scenbilder, dräktskisser, enstaka roller och ensemblesituationer eller undantagsvis vissa avsnitt kan bevaras i foto och någon gång på film. Men den absolut nödvändiga helhetsupplevelsen är omöjlig att förmedla. Det är därför nödvändigt, att resor ingår som ett fast integrerat moment i undervisningen.

Avsaknaden av en i detalj fastställd utbildningsplan och den till synes stora friheten, som ligger i att målsättningen för utbildningen är att med olika medel få personligheterna att komma till sin fulla rätt, skärper enligt utredningsmannen kraven på en fast och sträng arbetsdisciplin i studierna. Man bör också, framhålls det, i detta sammanhang vara medveten om att förhållandet mellan lärare och elever ofta blir mer komplicerat och personligt än i andra skolformer. Riskerna för idolkult, specialbegåvade lärares alltför starka subjektiva konstnärliga prägning av elever eller grupper av elever, måste uppmärksammas. Några av korrektiven härvidlag ligger enligt utredningsmannens uppfattning i förslaget om utbildningens förläggning till tre skolor och om tidsbegränsade förordnanden för vissa lärare.

Utredningsmannen har i det följande utförligt beskrivit olika i undervisningen ingående ämnen och övningar och deras plats i utbildningsgången. I denna del torde få hänvisas till handlingarna.

Organisatoriska frågor m. m.

Tillsynsmyndighet och skolstyrelser. Utredningsmannen anser, att teaterrådet lämpligen bör ha överinseendet över de tre skolorna, och hänvisar till, att frågan om rådets framtida uppgifter och organisation beredes av en särskild arbetsgrupp inom ecklesiastikdepartementet.

Skolorna bör enligt förslaget ställas under ledning av särskilda skolstyrelser. I var och en av styrelserna skall Kungl. Maj:t utse ordförande jämte en ledamot efter förslag av teaterrådet. Vidare skall Svenska teaterförbundet vara representerat av en ledamot i varje styrelse. Representanter för Dramatiska teatern, Stockholms stadsteater och Riksteatern bör ingå i styrelsen för skolan i Stockholm, för Göteborgs stadsteater och Göteborgs lyriska teater i styrelsen för skolan i Göteborg samt för Malmö stadsteater i styrelsen för skolan i Malmö. I skolstyrelserna bör också ingå en representant för respektive stad, utsedd av stadsfullmäktige.

Rektorer, lärare och övrig personal. Vid full utbyggnad skall enligt förslaget den fasta, heltidsanställda lärarstaben vid varje skola bestå av en rektor, en speciallärare i rollgestaltning, en lärare i scenisk framställning och scenisk teknik, en lärare i talteknik, en lärare i rörelseteknik, en lärare i sång och en lärare i musikalisk instudering.

I fråga om *rektorstjänsten* föreslås, att denna placeras i lönegrad Bq 1 och att innehavaren förordnas för en tid av tre år. Med tjänsten bör vara förenad en undervisningsskyldighet av åtta veckotimmar.

För *specialläraren i rollgestaltning* föreslås anställning mot arvode motsvarande lönegrad A 27. För denna tjänst bör förordnadetiden begränsas till ett år. Undervisningsskyldigheten föreslås bli 16 veckotimmar.

Läraren i scenisk framställning och scenisk teknik bör enligt förslaget anställas mot arvode motsvarande lönegrad A 25 och förordnas på tre år. Undervisningsskyldigheten föreslås i detta fall omfatta 20 veckotimmar.

De fyra återstående heltidstjänsterna som *lärare i talteknik, rörelseteknik, sång* och *musikalisk instudering* föreslås placerade i lönegrad Ae 23. Undervisningsskyldigheten bör för samtliga dessa lärare omfatta 24 veckotimmar.

Den undervisning, som ej kan bestridas av den fast anställda lärarpersonalen, bör enligt förslaget omhänderhas av timarvoderade lärare. Till dessa bör utgå arvode, som för lektorsundervisning vid universitet.

Vidare framföres förslag om att vid varje skola skall inrättas en tjänst som AV-tekniker, tillika materialförvaltare, i lönegrad Ae 15 samt två tjänster som ackompanjatörer i lönegrad Ae 13.

Ifråga om kontorspersonal m. m. innebär förslaget, att vid var och en av skolorna skall inrättas en tjänst som kontorsskrivare i Ae 13, en som kanslibiträde i Ae 7 och en som vaktmästare i Ae 7.

Lokalfrågor. Utredningsmannen framhåller, att lokalsvårigheterna för elevskolorna inom teaterinstitutionerna har varit en av de viktigaste orsakerna till bristerna i utbildningen. Enligt betänkandets (sid. 42—44) redovisning av lokalbehovet för en fullt utbyggd teaterskola utgör detta cirka 1 550 m², vari dock ej inräknats scen- och salongsutrymme, föreläsningssal, lunchrum, omklädningsrum för lärare, bibliotekslokaler samt kollegie- och konferensrum.

Beträffande lokalsituationen för de nu verksamma skolorna under innevarande läsår har inhämtats följande.

Dramatiska teaterns elevskola har genom att teatern fått tillgång till vissa nya utrymmen inom teaterbyggnaden kunnat utvidga sina lokaler.

Elevskolan vid stadsteatern i Göteborg disponerar dels sina gamla skollokaler, dels vissa utrymmen vid Göteborgs lyriska teater. Vidare föreligger planer på att skolan skall få vissa lokaler inom den fastighet, som Göteborgs stad avser att hyra ut till Göteborgs musikkonservatorium.

I Malmö har skolan utöver sina gamla lokaler också hyrt av staden för teaterns räkning iståndsatta lokaler i f. d. Borgarskolan.

Yttranden och framställningar i anslutning till förslaget

Förslaget om ändrad organisation av skådespelarutbildningen utarbetades som nämnts i samråd med *Teaterns utbildningsråd*, vars ledamöter representerar samtliga landets teaterföretag och sceniska fackorganisationer. Med anledning härav har förslaget inte gjorts till föremål för särskild remissbehandling.

Utbildningsrådet — som i princip anslutit sig till utredningsförslaget — har inhämtat yttranden från sina ledamöter och i särskild skrivelse sammanfattat sina synpunkter på vissa i förslaget berörda detaljfrågor.

Beträffande förutbildningen framföres vissa tvivel på värdet av en allt för omfattande och fast organiserad förberedande utbildning.

När det gäller intagningsproceduren föreligger inom rådet en enig opinion mot utredningsmannens förslag om central intagning. Rådet förordar i stället tre separata intagningar inför en jury vid varje skola. Den praktiska utformningen av proven bör överlåtas till respektive skolledningar.

Olika typer av åtgärder rekommenderas av rådet för att förbättra lärarsituationen. För det första bör vissa pedagoger få möjlighet till stipendier för vidareutbildning genom studier eller studiebesök utomlands. Utländska pedagoger bör vidare kunna inkallas för att ge längre kurser i sina speciella ämnen.

Rådet instämmer i förslaget om elevernas fortsatta anknytning till en skola under två år efter genomgången treårig utbildning men anser i likhet med utredningsmannen, att utformningen av denna efterutbildning kräver ytterligare överväganden.

När det gäller sammansättningen av skolstyrelserna föreligger inom rådet viss intressemotsättning, som närmast grundar sig på en oro för att vissa teatrar skall få en dominans i styrelserna. Frågan kräver enligt rådet ytterligare överväganden. Något definitivt ändringsförslag framläggs dock inte.

I två särskilda skrivelser har *styrelsen för Dramatiska teaterns AB* berört frågan om utbildningen vid teaterns elevskola. I den första av dessa framställningar behandlas utbildningsprogrammet för skolans kvarstående elever, som

föreslås få formen av en praktisk försöksundervisning efter helt nya pedagogiska principer. För att kunna genomföra den föreslagna studieordningen begär styrelsen ett särskilt bidrag av statsmedel om 250 000 kronor. I den senare framställningen anför styrelsen, att resultaten av försöksundervisningen varit så goda, att styrelsen anser sig böra fortsätta skolverksamheten och för läsåret 1964/65 intaga elever både för skådespelar- och regissörsutbildning.

Kostnadskalkyler för budgetåret 1964/65

Ifråga om driftskostnaderna för det första verksamhetsåret lämnas i förslaget följande beräkningar, baserade på vid de olika skolorna angiven utbildningskapacitet.

Skola för scenisk utbildning i Stockholm

(årskurs 1 eller 20 elever, dramatisk linje.)

Löner och arvoden

Arvoden till skolstyrelsens ledamöter	7 000
Rektor i Bq 1	49 716
Speciallärare i rollgestaltning, arvode motsvarande A 27	42 708
Lärare i talteknik i Ae 23	34 740
AV-tekniker, tillika materialförvaltare, i Ae 15	22 992
Ackompanjator, halvtidstjänst, i Ae 13	10 368
Kontorsskrivare i Ae 13	20 736
Kanslibiträde i Ae 7	15 204
Vaktmästare i Ae 7	15 204
Timlärararvoden för 91 veckotimmars undervisning (se betänkan- det bil. 1)	210 585
Extrapersonal, sjukvård m. m.	4 000

Omkostnader

Reseersättningar	3 000
Utbildning vid teaterinstitutioner utanför Stockholm	15 000
Expenser m. m.	100 000

Summa driftkostnader kr. 551 253

Skolor för scenisk utbildning i Göteborg och Malmö

(årskurs 1 och 2 eller 40 elever vid vardera skolan, dramatisk och lyrisk linje)

Löner och arvoden

	Göteborg	Malmö
Arvoden till skolstyrelsens ledamöter	7 000	7 000
Rektor i Bq 1	49 716	49 716
Speciallärare i rollgestaltning, arvode motsvarande A 27	42 120	41 532
Lärare i scenisk framställning och scenisk teknik, arvode motsvarande A 25	37 824	37 128
Lärare i talteknik i Ae 23	33 936	33 144
Lärare i rörelseteknik i Ae 23	33 936	33 144
Lärare i sång i Ae 23	33 936	33 144
Lärare i musikalisk instudering i Ae 23	33 936	33 144
AV-tekniker, tillika materialförvaltare, i Ae 15	22 032	21 084
Två ackompanjatörer i Ae 13	39 552	37 632
Kontorsskrivare i Ae 13	19 776	18 816
Kanslibiträde i Ae 7	14 352	13 512
Vaktmästare i Ae 7	14 352	13 512
Timlärararvoden för 127 veckotimmars undervisning (se betänkandet bil. 4)	308 525	308 525
Extra personal, sjukvård m. m.	6 000	6 000

Omkostnader

Reseersättningar	3 000	3 000
Utbildning vid teaterinstitutioner utanför Göteborg resp. Malmö	49 000	49 000
Expenser m. m.	100 000	100 000
Summa driftkostnader kr.	848 993	839 033

Härjämte tillkommer enligt förslaget engångskostnader för anskaffning av undervisningsmateriel (t. ex. språklaboratorier, olika slags apparatur för bild- och ljudåtergivning, TV-apparater, pianon), handbibliotek, kontorsutrustning, specialutrustning för scen, utrustning för snickeri, dekorations- och kostymateljé samt möbler. Dessa kostnader har av utredningsmannen beräknats till 299 450 kr. för var och en av skolorna.

Departementschefen

Den utbildning av sceniska konstnärer, som nu förekommer i vårt land, gäller framför allt grundläggande skådespelarutbildning. Dramatiska skådespelare utbildas dels vid elevskolor, knutna till vissa teatrar, nämligen elevskolorna vid Dramatiska teatern samt vid stadsteatrarna i Göteborg, Malmö och Norrköping — Linköping samt i viss omfattning vid Riksteatern, dels vid privata elevskolor. Lyrisk utbildning meddelas i musikhögskolans operaklass samt har under innevarande läsår försöksvis igångsatts vid elevskolorna i Göteborg och Malmö.

Hittills har de statliga insatserna på detta utbildningsområde varit av begränsad omfattning. Det har emellertid kommit att framstå som alltmer angeläget, att staten ökar sina åtaganden även när det gäller utbildningen av sceniska konstnärer. Samtidigt har det också blivit uppenbart, att åtgärder för att främja utbildningen inte kan stanna vid ett ökat ekonomiskt stöd åt de nu verk samma utbildningsinstitutionerna, utan att hela utbildningsverksamheten måste nyorienteras såväl från pedagogisk som organisatorisk synpunkt. I över 30 år har en så gott som oavbruten debatt förts kring den sceniska utbildningens problem. Denna tid har samtidigt varit en period av snabb utveckling av vårt teaterväsen; nya fasta scener och turnerande ensembler har växt fram. Radio- och TV-teaterns uppkomst och tillväxt utgör en särskild utvecklingsfaktor. Samtidigt har teaterkonsten som sådan skapat nya uttrycksformer. Man torde kunna säga, att det berott inte bara på otillräckliga ekonomiska resurser utan i lika hög grad på den komplicerade pedagogiska problematiken att de alltmer brännande utbildningsfrågorna på detta fält inte tidigare fått sin lösning.

En redogörelse för utbildningsläget för skådespelare lämnades i propositionen 1963: 103 med anledning av då föreliggande och i propositionen redovisade förslag, vilka syftade till en såväl kvalitativ som kvantitativ förbättring av utbildningsmöjligheterna. De synpunkter och förslag till åtgärder, som framfördes i propositionen, byggde i första hand på 1955 års provinsteaterutrednings i september 1961 avgivna förslag i betänkandet Den sceniska utbildningen. Utredningsförslaget och de vid remissbehandlingen framförda synpunkterna utgjorde sedermera i sin tur grundvalen för det principförslag rörande utbildningsorganisationen, som framlades av Teaterns utbildningsråd — ett av Teaternas riksförbund och Svenska teaterförbundet bildat samarbetsorgan i frågor som rör teaterutbildningen.

Vägledande för det förslag till en samlad lösning av frågan om skådespelarutbildningen, som nu föreligger, har varit dessa tidigare förslag och de allmänna ställningstaganden, som propositionen 1963: 103 innehöll. Där godtogs för det första tanken på att utbildningen skulle göras treårig och att ett ökat antal elever efter hand borde antagas till utbildningen. Vidare framhölls, att en sådan skiljelinje borde åstadkommas mellan den pedagogiska verksamheten och den ordinarie teaterverksamheten att dessa kunde bedrivas ostörda av varandra.

I form av försöksverksamhet har vidare i enlighet med vad som förutsatts i nämnda proposition en viss utbyggnad ägt rum under innevarande läsår av elevskolorna i Göteborg och Malmö. Denna har främst bestått i att delvis nya principer prövats i undervisningen och att elever intagits för utbildning även på en lyrisk-dramatisk linje. De ökade statsbidrag, som med anledning härav ställts till skolornas förfogande — 180 000 kr. till vardera skolan — har anvisats ur lotterimedelsfonden.

I betänkandet om Statens skolor för scenisk utbildning, som framlagts av en särskild utredningsman i samråd med Teaterns utbildningsråd, behandlas inledningsvis de två centrala frågor, som speciellt uppmärksammats i den mångåriga debatten om teaterutbildningen, nämligen dels skolornas ställning i förhållande till de verksamma teatrarna, dels utbildningens förläggning till en central skola eller fortsatt decentraliserad utbildning. Trots de olägenheter, som ett frigörande av skolorna från teatrarna kan innebära genom att den direkta kontakten med den levande teatermiljön och med verksamma skådespelare av olika generationer bortfaller, har utredningsmannen funnit, att de starkaste skälen talar för att skolorna organisatoriskt bör vara skilda från teaterföretagen och har därvid främst tagit hänsyn till utbildningens integritet. Därjämte föreslås, att utbildningen skall förläggas till tre skilda skolor. Mot tanken på en central skola talar enligt förslaget det skälet, att utbildningens konstnärliga syftning kommer att bestämmas alltför ensidigt, om en skolas ledning och lärare får prägla hela elevmaterialet.

I betänkandet föreslås sålunda upprättande av tre statliga skolor för scenisk utbildning, en i Stockholm, en i Göteborg och en i Malmö. Utbildningen skall enligt förslaget vara treårig. Skolorna föreslås omfatta dels en rent dramatisk, dels en lyrisk-dramatisk utbildningslinje med delvis gemensam undervisning. Detta gäller enligt förslaget i första hand skolorna i Göteborg och Malmö, medan organisationen av den lyriska utbildningslinjen vid skolan i Stockholm inte kan definitivt utformas förrän en utredning ägt rum om den utbildning, som nu bedrivs vid musikhögskolans operaklass. I fråga om skolornas kapacitet förutsättes i förslaget en årlig intagning av 20 elever vid var och en av skolorna. Som riktpunkt har gällt att ca en tredjedel av eleverna i varje årskurs kommer att antagas för utbildning vid lyrisk-dramatisk linje.

För egen del har jag redan i mina uttalanden i propositionen 1963:103 klart angivit, att jag anser det nödvändigt med snara åtgärder för att förbättra skådespelarutbildningen. Åtgärder för att främja utbildningen av sceniska konstnärer över huvud taget framstår enligt min mening som ett betydelsefullt led i handlingsprogrammet för statens uppgifter inom kulturlivets fria sektor. Det har visat sig lämpligt att i första hand lösa utbildningsproblemen för skådespelare och i andra hand ta itu med utbildningen av övriga konstnärligt verkssamma yrkesutövare på teaterns, filmens, radions och televisionens områden. Frågan om utbildningen av dessa senare kategorier är föremål för utredning av under våren 1963 tillkallade särskilda sakkunniga.

Det nu framlagda förslaget om anordnande i statlig regi av grundläggande skådespelarutbildning synes mig väl ägnat att läggas till grund för ett beslut i ärendet. Jag kommer i det följande att på vissa enskilda punkter föreslå avvikelser från förslaget. I huvudsak är jag emellertid beredd att nu förorda, att förslaget genomföres och att sålunda fr. o. m. budgetåret 1964/65 utbildningsverksamhet igångsättes vid tre statliga skolor för scenisk utbildning, en i Stockholm, en i Göteborg och en i Malmö.

Jag delar utredningsmannens uppfattning, att de tre skolorna skall bedriva sin verksamhet utan organisatorisk anknytning till teatrarna i någon av de tre städerna. Likaså ansluter jag mig till hans uttalande att ett intimt samarbete likväl måste förutsättas mellan skolorna och teatrarna. Detta kommer bl. a. att ske i den formen att i flera ämnen skolornas lärare rekryteras ur skådespelarkåren. Vidare kommer studier av de vid teatrarna pågående uppsättningarna att ingå som ett led i undervisningen.

En konsekvens av det sagda blir att någon nyintagning av elever för fortsatt utbildning inom Dramatiska teatern inte skall äga rum. Erforderliga medel för fullföljande av utbildningen av elever, som redan intagits vid teaterns elevskola, ingår i den i det föregående föreslagna medelsanvisningen för nästa budgetår för bidrag till Dramatiska teatern. Även om sålunda Dramatiska teaterns elevskola upphör och ersättes av den nya statliga skolan för scenisk utbildning i Stockholm, anser jag det angeläget, att markera kontinuiteten med den traditionsrika elevskolan vid Dramatiska teatern genom att namnet bevaras. Den nya skolan i Stockholm bör i enlighet härmed benämnas statens skola för scenisk utbildning i Stockholm (Dramatiska teaterns elevskola). Denna anknytning bör ytterligare markeras genom att teatern i lämplig form blir representerad i ledningen för skolan i Stockholm.

Vid bedömningen av utbildningsbehovet har utredningsmannen utgått ifrån de antaganden som gjordes dels av 1955 års provinsteaterutredning år 1961, dels av Teaterns utbildningsråd i det av rådet i början av år 1963 presenterade principförslaget om utbildningsorganisationen. Jag finner det berättigat att, såsom förutsatts i förslaget, nu i princip räkna med en något större utbildningskapacitet, bl. a. med tanke på televisionens och turnéteatrarnas växande rekryteringsbehov. I princip godtager jag således utredningsmannens förslag om skolornas dimensionering, men är dock inte beredd att redan för nästa budgetår tillstyrka en intagning av 20 elever vid varje skola. Anledningen härtill är att det framlagda förslaget främst behandlar utbildningen vid de dramatiska linjerna och förutsätter att vid stockholmsskolan tills vidare endast kommer att meddelas rent dramatisk undervisning. Som redan förut nämnts kan den lyriska utbildningen i Stockholm organiseras först i samband med ett ställningstagande till frågan om utbildningen vid musikhögskolans operaklass. Med hänsyn härtill anser jag, att även utbildningen vid de föreslagna lyrisk-dramatiska linjerna vid skolorna i Göteborg och Malmö tills vidare, intill dess hela frågan om denna utbildnings omfattning och förläggning närmare klargjorts, bör ske i begränsad

omfattning och ges försökskaraktär. Jag förordar därför, att för nästa läsår intages sammanlagt 45 elever eller 15 elever vid varje skola.

I fråga om principerna för bedömningen av de inträdessökandes meriter delar jag de i förslaget framförda synpunkterna, innebärande att — liksom vid de nuvarande skolorna — denna bedömning sker på grundval av särskilda inträdesprov. Någon annan norm för bedömningen än att lämpligheten eller fallenheten för skådespelaryrket skall vara utslagsgivande, kan inte uppställas.

Frågan om anordnande av någon form av organiserad förutbildning, som också behandlats i utredningsförslaget, synes mig böra ytterligare övervägas.

Som nämnts i det föregående har utredningen i vad gäller intagningsproceduren mötts med viss kritik från ledamöter i Teaterns utbildningsråd. Jag finner inte anledning att i detta sammanhang ingå på hur de olika problem, som sammanhänger med intagningsproceduren — central intagning eller separata intagningar vid varje skola, utformningen av proven, sammansättningen av den jury, som skall bedöma proven — i framtiden bör lösas. När det gäller intagningen av elever för nästa läsår, som måste ske redan under innevarande vårtermin, torde det bli nödvändigt att provisoriskt anordna inträdesprov i huvudsak i den ordning som nu tillämpas.

Utbildningen vid de föreslagna skolorna bör omfatta tre år. Den i förslaget utarbetade planen över olika i undervisningen ingående ämnen och deras inplacering på olika stadier i utbildningsgången har inte givit anledning till några bemötanden. Jag delar utredningsmannens uppfattning att någon i detalj fastställd kursplan, som är helt lika för de tre skolorna, inte bör förekomma. Det bör emellertid uppdragas åt ledningen för vederbörande skola att med utgångspunkt från utredningsmannens förslag utarbeta planer för undervisningen i varje årskurs, med angivande av erforderligt antal undervisningstimmar i förekommande ämnen. Dessa undervisningsplaner synes böra underställas den tillsyns- och inspektionsmyndighet, som jag i det följande kommer att föreslå för skolorna.

Jag delar utredningsmannens uppfattning, att de elever som visar uppenbar oförmåga att tillgodogöra sig undervisningen skall kunna skiljas från skolan efter första året. Skolornas ledning bör i samråd med tillsynsmyndigheten bestämna grunderna och formerna för en sådan åtgärd.

Utredningsmannen föreslår, att eleverna efter avslutad treårig grundutbildning skall bibehålla kontakten med skolorna för att under sina första två praktikår jämsides med det praktiska teaterarbetet kunna följa undervisningen i vissa ämnen. För att möjliggöra detta måste eleverna efter den egentliga utbildningstidens slut engageras vid någon teaterseen i Stockholm, Göteborg eller Malmö och ha fortsatt anknytning till skolan i den stad, där de får engagemang. Jag finner dessa önskemål i och för sig beaktansvärda. Ett ställningstagande till hur de i praktiken bör tillgodoses förutsätter emellertid, att förslaget ytterligare bearbetas. Jag förutsätter, att fortsatt uppmärksamhet från skolornas och teatrarernas sida ägnas åt de speciella problem, som sammanhänger med för-

slaget och som gäller elevernas ställning till både skolorna och teatrarna under efterutbildningstiden.

Jag övergår nu till att behandla vissa organisatoriska spörsmål samt medelsbehovet för nästa budgetår.

Den direkta ledningen av skolorna bör enligt utredningsmannen utövas av särskilda styrelser. När det gäller den föreslagna sammansättningen av styrelserna har Teaterns utbildningsråd i den tidigare återgivna skrivelsen ifrågasatt vissa ändringar. I likhet med utredningsmannen anser jag, att ledningen för respektive skola bör anförtros en särskild *styrelse*. I viss mån anser jag mig vidare böra tillmötesgå de av utbildningsrådet framställda önskemålen i fråga om styrelsernas sammansättning, som främst går ut på att man i styrelsen söker undvika direkt representation för vissa teaterföretag. Jag torde i annat sammanhang för Kungl. Maj:ts prövning få framlägga förslag till sammansättning av styrelserna för skolorna. Jag vill emellertid redan nu nämna, att jag anser, att styrelserna bör bestå av sju ledamöter. Styrelserna bör fungera bl. a. som anslagsäskande instanser, upprätta planer över studiegången samt handlägga de övriga frågor, som redan angivits eller som kommer att beröras i det följande.

För arvoden till styrelsens ledamöter, som torde få fastställas av Kungl. Maj:t beräknar jag medel med sammanlagt 7 000 kr.

Även om ett visst samråd måste förutsättas mellan styrelserna i för skolorna gemensamma frågor, anser jag i likhet med utredningsmannen, att det är lämpligt att skolorna står under överinseende av en tillsyns- och inspektionsmyndighet. Jag återkommer härtill i det följande vid min behandling av frågan om teaterrådets ställning.

Mot den av utredningsmannen föreslagna *personalorganisationen* vid skolorna har jag inga väsentliga invändningar.

Undervisningen i de centrala ämnena rollgestaltning samt scenisk framställning och scenisk teknik skall enligt förslaget bestridas dels i begränsad omfattning av skolornas rektorer, dels av för begränsad tid och mot arvode anställda lärare. För ämnen, som ingår i rörelse- och röstutbildningen skall däremot i största möjliga utsträckning inrättas fasta lärartjänster. I betydande grad räknas i förslaget med att undervisningen såväl i praktiska som i teoretiska ämnen kommer att meddelas av timarvoderade lärare av olika slag.

I enlighet med utredningsmannens förslag förordar jag, att fr. o. m. nästa budgetår vid var och en av skolorna inrättas rektorstjänster, placerade i lönegrad Bq 1. Tjänstinnehavarna bör förordnas för en till tre år begränsad anställningstid. Möjlighet bör dock finnas att i särskilt fall kunna förordna rektorerna för ytterligare en anställningsperiod av tre år. I rektorernas uppgifter bör ingå en undervisningsskyldighet av tio veckotimmar. Rektorerna bör ha semester och ej ferier.

Vid var och en av skolorna bör vidare i enlighet med förslaget fr. o. m. nästa budgetår finnas en arvodesanställd speciallärare i rollgestaltning. Det synes mig lämpligt, att anställningstiden för dessa befattningshavare i princip begränsas till ett år. För ändamålet erforderliga medel beräknar jag för nästa budgetår till sammanlagt 111 000 kr. för de tre skolorna.

Skolorna i Göteborg och Malmö kommer redan fr. o. m. nästa läsår att omfatta både en första och en andra årskurs, medan stockholmsskolan endast kommer att omfatta en årskurs. Någon heltidsanställd lärare i ämnet scenisk framställning och scenisk teknik krävs med anledning härav inte i Stockholm. För skolorna i Göteborg och Malmö föreslår jag, att medel beräknas för anställning mot arvode av lärare i detta ämne. Jag beräknar för ändamålet sammanlagt 66 000 kr. för de båda skolorna. För dessa befattningar synes man i princip böra räkna med en till tre år begränsad anställningstid.

I överensstämmelse med utredningsmannens förslag förordar jag vidare, att fr. o. m. nästa budgetår vid skolorna inrättas följande lärartjänster, nämligen en tjänst som lärare i talteknik i lönegrad Ae 23 vid var och en av skolorna i Stockholm, Göteborg och Malmö samt tjänster som lärare i rörelseteknik och i sång, likaledes placerade i lönegrad Ae 23, en vid vardera skolan i Göteborg och Malmö. För dessa lärare föreslår jag, att undervisningsskyldigheten fastställs till 24 veckotimmar. Lärarna bör åtnjuta ferier.

Som jag tidigare anfört skall utbildningen vid den lyrisk-dramatiska linjen vid skolorna i Göteborg och Malmö fortsättningsvis betraktas som försöksutbildning. Med anledning härav kan jag inte biträda förslaget om inrättande vid dessa skolor av extra ordinarie tjänster som lärare i musikalisk instudering utan anser, att denna undervisning tills vidare bör meddelas av lärare med extra anställning. Jag förordar sålunda, att för nästa budgetår medel beräknas för inrättande av två tjänster som lärare i musikalisk instudering i lönegrad Ag 23 med 24 veckotimmars undervisningsskyldighet, en vid vardera skolan i Göteborg och Malmö.

För den undervisning, som med utgångspunkt från vid skolorna föreslaget elevantal under nästa läsår bör meddelas av timarvoderade lärare beräknar jag medel med sammanlagt 620 000 kr. eller 140 000 kr. för skolan i Stockholm och 240 000 kr. för vardera av de båda andra skolorna.

Det synes mig angeläget, att under skolornas uppbyggnadsperiod möjlighet föreligger att, såvitt gäller lärarorganisationen, övergångsvis vidtaga särskilda anordningar. Kungl. Maj:t äger att — om så visar sig erforderligt — efter förslag av vederbörande skolstyrelse medgiva avvikelser från den av mig här förordade lärarorganisationen, allt inom ramen för de medel, som kan komma att anvisas för ändamålet.

Med anledning av utredningsmannens förslag ifråga om tjänster som AV-tekniker, tillika materialförvaltare samt ackompanjatör beräknar jag medel för

en tjänst som ingenjör i högst lönegrad Ae 15 vid var och en av skolorna samt två heltidstjänster som ackompanjatör i lönegrad Ae 13 vid vardera skolan i Göteborg och Malmö och en halvtidstjänst av samma slag vid skolan i Stockholm.

Det föreslagna antalet biträdestjänster vid skolorna anser jag mig böra godtaga. Tjänsterna som kontorsskrivare bör emellertid ersättas med tjänster som kansliskrivare. Jag beräknar sålunda vid var och en av skolorna medel för följande tjänster, nämligen en som kansliskrivare i Ae 11, en som kanslibitråde i Ae 7 och en som vaktmästare i Ae 7.

Statens allmänna avlöningsreglemente och statens allmänna tjänstepensionsreglemente torde böra tillämpas på ifrågakvarande personal.

Vederbörande personalorganisation har godkänt de här framlagda förslagen till lönegradsplacering av tjänster m. m.

Vid bifall till vad jag nu föreslagit bör på personalförteckningen under ett förslagsanslag, benämnt Statens skola för scenisk utbildning i Stockholm: Avlöningar uppföras följande tjänster, nämligen en som rektor i Bq 1 och en som lärare i talteknik i Ae 23. Vidare bör på personalförteckning under dels ett förslagsanslag, benämnt Statens skola för scenisk utbildning i Göteborg: Avlöningar, dels ett förslagsanslag, benämnt Statens skola för scenisk utbildning i Malmö: Avlöningar uppföras en tjänst som rektor i Bq 1 samt tre tjänster som lärare i Ae 23, en i talteknik, en i rörelseteknik och en i sång.

För nästa budgetår beräknar jag hela anslaget till *avlöningar* vid stockholmsskolan till 374 000 kr., vid göteborgsskolan till 648 000 kr. och vid malmöskolan till 638 000 kr.

För bestridande av skolornas utgifter för *omkostnader* bör för nästa budgetår ett förslagsvis betecknat omkostnadsanslag anvisas till var och en av skolorna, benämnda Statens skola för scenisk utbildning i Stockholm: Omkostnader, Statens skola för scenisk utbildning i Göteborg: Omkostnader och Statens skola för scenisk utbildning i Malmö: Omkostnader. Under dessa anslag bör upptagas poster till löpande utgifter samt till engångskostnader för anskaffning av undervisningsmateriel, teknisk utrustning, kontorsinventarier, möbler m. m. Med anledning av det i förslaget angivna medelsbehovet för löpande utgifter vid skolan i Stockholm beräknar jag för nästa budgetår sammanlagt 67 000 kr., varav för sjukvård 1 000 kr., reseersättningar 3 000 kr., bränsle, lyse och vatten 8 000 kr., övriga expenser 40 000 kr. samt utbildning vid teaterinstitutioner utanför Stockholm 15 000 kr. Motsvarande utgiftsposter vid skolorna i Göteborg och Malmö beräknar jag till sammanlagt 101 000 kr. för vardera skolan och har därvid räknat med samma medelsbehov som för skolan i Stockholm, utom för utbildning vid teaterinstitutioner utanför Göteborg respektive Malmö, som jag i enlighet med förslaget beräknat till 49 000 kr.

Utredningsmannen har vid sina beräkningar av medelsbehovet för anskaffning av undervisningsmateriel och utrustning till skolorna angivit vad som

erfordras, då skolorna nått full utbyggnad. Vidare kommer skolorna i varje fall under det första året att bedriva en stor del av sin verksamhet i de nuvarande skolornas provisoriska lokaler. Upprustningen av skolorna i vad avser undervisningsmateriel och utrustning m. m. måste med anledning härav ske successivt. Den för nästa budgetår för dessa ändamål erforderliga engångsanvisningen beräknar jag till 100 000 kr. för var och en av skolorna. I fråga om dispositionen av de anvisade medlen bör samråd äga rum med utrustningsnämnden för universitet och högsolor.

Eleverna vid de föreslagna nya skolorna bör komma i åtnjutande av studie-socialt stöd i för motsvarande elevkategorier nu gällande former.

Vid bifall till vad jag i det föregående förordat, avser jag att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att vidtaga de åtgärder, som erfordras för att den föreslagna utbildningsverksamheten skall kunna starta fr. o. m. läsåret 1964/65. Som tidigare angivits torde det bl. a. bli erforderligt att anskaffa vissa ytterligare provisoriska lokaler för skolorna. Det torde böra uppdragas åt byggnadsstyrelsen att i samråd med skolstyrelserna vidtaga erforderliga åtgärder i detta avseende.

Hemställan

Under åberopande av vad jag anført och förordat i det föregående under rubriken III Skådespelarutbildningen hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

I. a) godkänna av mig i det föregående förordade riktlinjer för anordnande av skådespelarutbildning i Stockholm, Göteborg och Malmö;

b) besluta, att i Stockholm skall den 1 juli 1964 inrättas en statlig läroanstalt för skådespelarutbildning, benämnd statens skola för scenisk utbildning i Stockholm (Dramatiska teaterns elevskola);

c) besluta, att i Göteborg skall den 1 juli 1964 inrättas en statlig läroanstalt för skådespelarutbildning, benämnd statens skola för scenisk utbildning i Göteborg;

d) besluta, att i Malmö skall den 1 juli 1964 inrättas en statlig läroanstalt för skådespelarutbildning, benämnd statens skola för scenisk utbildning i Malmö;

II. a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i överensstämmelse med vad jag föreslagit i det föregående fastställa personalförteckning för statens skola för scenisk utbildning i Stockholm, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65;

b) godkänna följande avlöningsstat för statens skola för scenisk utbildning i Stockholm, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65:

Kungl. Maj:ts proposition nr 66 år 1964

A v l ö n i n g s s t a t

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	34 700
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	7 000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal:	
a. Avlöningar till vissa lärare m. m., <i>förslagsvis</i> ..	202 300
b. Avlöningar till annan icke-ordinarie personal	58 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	72 000
	Summa kr. 374 000

c) till *Statens skola för scenisk utbildning i Stockholm: Avlöningar* för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 374 000 kr.;

d) till *Statens skola för scenisk utbildning i Stockholm: Omkostnader* för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 167 000 kr.;

III. a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad jag förordat i det föregående fastställa personalförteckning för statens skola för scenisk utbildning i Göteborg, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65;

b) godkänna följande avlöningsstat för statens skola för scenisk utbildning i Göteborg, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65:

A v l ö n i n g s s t a t

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	34 700
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	7 000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal:	
a. Avlöningar till vissa lärare m. m., <i>förslagsvis</i> ..	404 800
b. Avlöningar till annan icke-ordinarie personal ..	76 900
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	124 600
	Summa kr. 648 000

c) till *Statens skola för scenisk utbildning i Göteborg: Avlöningar* för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 648 000 kr.;

d) till *Statens skola för scenisk utbildning i Göteborg: Omkostnader* för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 201 000 kr.;

IV. a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad jag förordat i det föregående fastställa personalförteckning för sta-

tens skola för scenisk utbildning i Malmö, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65;

b) godkänna följande avlöningsstat för statens skola för scenisk utbildning i Malmö, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65:

A v l ö n i n g s s t a t

1.	Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i> ..	34 700
2.	Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	7 000
3.	Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal:	
a.	Avlöningar till vissa lärare m. m., <i>förslagsvis</i> ..	401 600
b.	Avlöningar till annan icke-ordinarie personal..	73 100
4.	Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	121 600
	<hr style="width: 20%; margin-left: auto; margin-right: 0;"/>	
	Summa kr.	638 000

c) till Statens skola för scenisk utbildning i Malmö: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 638 000 kr.;

d) till Statens skola för scenisk utbildning i Malmö: Omkostnader för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 201 000 kr.;

V. bemyndiga Kungl. Maj:t att fatta de beslut och vidtaga de åtgärder i övrigt som erfordras för förslagets genomförande.

IV. Teaterrådet

Nuvarande organisation och uppgifter

Teaterrådet tillkom 1935 efter förslag av 1933 års teaterutredning. Enligt den instruktion för rådet, som fastställdes genom Kungl. Maj:ts beslut den 5 april 1935, skall rådet utöva inseedet över det statsunderstödda teaterväsendet i riket. Rådet består av ordförande och fem andra ledamöter, vilka är utsedda på tre år av Kungl. Maj:t. Dessutom finns en av Kungl. Maj:t utsedd sekreterare (bisyssla). Instruktionen innehåller inga bestämmelser om att ledamöterna skall företräda eller ha anknytning till vissa institutioner eller organisationer. För närvarande kan tre ledamöter sägas företräda allmänna intressen, en skådespelarkåren och två teaterintressen.

Arvode utgår till ordföranden med 1 800 och till sekreteraren med 5 000 kr. för år. Ledamot åtnjuter såsom ersättning för uppdraget dagarvode enligt kommittékungörelsen. Teaterrådets utgifter bestrides ur ett under åttonde huvudtiteln anvisat förslagsanslag, benämnt Teaterrådet, som för budgetåret 1963/64 är uppfört med 15 000 kr.

Teaterrådet har i huvudsak kommit att fungera som remissinstans på teaterns område. Därutöver äger rådet självständigt fördela vissa medel, som ställes till förfogande ur lotterimedelsfonden. Rådet äger sålunda bevilja anslag till enskild teaterverksamhet i landsorten och till nordiskt teaterutbyte. För närvarande disponerar rådet 250 000 respektive 30 000 kr. för dessa ändamål. Medlen till teaterverksamheten i landsorten skall anvisas enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser.

Förslag angående ett teater- och orkesterråd

Bakgrund

Den särskilda arbetsgrupp, som tidigare avgivit förslag angående det fortsatta statliga stödet åt stadsteatrar och därmed likställda teatrar, har även fått i uppdrag att överväga teaterrådets framtida uppgifter och organisation. Gruppen har i en den 13 februari 1964 daterad promemoria framlagt förslag angående ett teater- och orkesterråd. Över förslaget har efter remiss yttranden avgivits av statskontoret, riksrevisionsverket, Musikaliska akademien och teaterrådet. Härjämte har Teatrarnas riksförbund inkommit med särskilt yttrande.

Om de allmänna riktlinjer som legat till grund för gruppens överväganden anföres i promemorian bl. a. följande.

Arbetsgruppen har haft att närmare överväga möjligheterna att genom ändrad organisation och ökade resurser sätta det nuvarande teaterrådet i stånd att mer effektivt avlasta ecklesiastikdepartementet vissa arbetsuppgifter inom det statsunderstödda teater- och orkesterväsendet. Detta skulle kunna ske genom att rådet i större utsträckning än för närvarande finge befogenhet att självständigt avgöra ärenden och svara för en allmän planering och samordning av teater- och orkesterfrågor. En översyn av teaterrådets organisation är angelägen också med hänsyn till att utvecklingen på dessa fält fört med sig en rad nya arbetsuppgifter, som bör kunna hänskjutas till ett beredande och samordnande organ.

Vid tiden för teaterrådets inrättande utgjorde antalet fasta teatrar i landet fem, nämligen de kungl. teatrarna — Operan och Dramatiska teatern — stads-teatrarna i Göteborg och Hälsingborg samt Göteborgs lyriska teater. Riksteatern hade nyss börjat sin verksamhet, som var av obetydlig omfattning. Vid sidan av de statliga bidrag, som anvisades till dessa teatrar, utgick också bidrag till verksamhet av mera tillfällig art. Totalt anvisades för år 1934 till teaterverksamhet 1 882 600 kr. av statsmedel.

Sedan 1934 har ytterligare sex statsunderstödda teatrar tillkommit, nämligen stadsteatrarna i Borås, Malmö, Norrköping-Linköping, Stockholm och Uppsala samt Folkteatern i Göteborg. Turnéteatrarna är nu två till antalet, Riksteatern och Svenska teatern AB, båda med en landsomspännande verksamhet. Vid sidan av statsbidragen till dessa företag utgår årligen bidrag till en rad olika teaterändamål, såsom Drottningholmsteatern, Föreningen Svensk dramatik, sommarspel i Varberg och Visby, verksamhet, som beviljas anslag genom teaterrådet, m. m. För spelåret 1962/63 anvisades av statsmedel för teaterändamål sammanlagt cirka 27 400 000 kr.

Utöver den teaterverksamhet, som bedrivs med stöd av medel anvisade av Kungl. Maj:t och teaterrådet, ordnas tidvis teaterturnéer med bidrag från arbetsmarknadsstyrelsen. För budgetåret 1962/63 anvisades härtill i runt tal 300 000 kr.

Ifrågasatta nya uppgifter

Arbetsgruppen hänvisar i första hand till tidigare av gruppen avgivna förslag, som förutsätter vissa utvidgningar av teaterrådets arbetsuppgifter. I första hand nämns förslaget angående vissa organisatoriska spørsmål vid de kungl. teatrarna. Gruppen erinrar om att förslaget därvidlag bl. a. innebär, att statsstödet till dessa teatrar framdeles skall utgå från ett särskilt anslag på riksstaten samt att Kungl. Maj:t i samband med att anslag ställes till förfogande skall fastställa inkomst- och utgiftsstaten för teaternas verksamhet, något som bl. a. enligt förslaget förutsätter upprättande av särskilda personalplaner. Gruppen framhåller i detta sammanhang, att det synes självklart, att ett genomförande av angivna förslag skulle komma att ställa betydligt större krav än för närvarande på teaterrådets granskning av de båda kungl. teaternas anslags-äskanden och statförslag.

Arbetsgruppen erinrar vidare om sitt förslag beträffande det fortsatta statliga stödet åt stadsteatrar och därmed likställda teatrar samt att gruppen förutsett, att teaterrådet skall handha denna medelstilldelning. Enligt de båda av gruppen diskuterade alternativa formerna för bestämning av bidragsgrundande kostnader, kommer av teaterrådet att krävas särskilda insatser.

Slutligen har vid angivandet av gruppens uppdrag uttalats, att rådet lämpligen bör tilldelas två helt nya funktioner, nämligen för det första att vara tillsyns- och remissmyndighet i vad avser den statsunderstödda yrkesmässiga orkesterverksamheten samt att stå för tillsynen och samordningen mellan de föreslagna nya tre skolorna för scenisk utbildning i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Det nya organet

Arbetsgruppen anser, att den utveckling av teaterväsendet som skett sedan teaterrådets tillkomst samt de vidgade och nya uppgifter, som föreslagits skola åvila teaterrådet, ställer helt andra krav på dagens teaterråd än som fanns anledning räkna med när rådet tillkom. Rådet saknar emellertid nu resurser att tillgodose dessa krav. Ett nytt organ bör därför enligt gruppens mening bildas med en sådan sammansättning och sådana resurser, att det blir möjligt att dit hänskjuta även frågor rörande det statsunderstödda orkesterväsendet. Gruppen föreslår, att det nuvarande teaterrådet ersätts med ett nytt organ, benämnt *Teater- och orkesterrådet*.

I fråga om det nya organets uppgifter anför gruppen i huvudsak följande.

Liksom teaterrådet skall det nya organet ha till uppgift att ha *överinseendet* över samt vara *remissorgan* och *beredande instans* inom respektive ämnesområden. Dessa uppgifter kommer att bli mer omfattande än nu inte bara genom att verksamheten utvecklats utan även genom den utvidgning i olika hänseenden av rådets arbetsfält, som föreslagits. I fråga om det statliga stödet till stadsteatrarna föreligger förslag om att teaterrådet skall handha denna medelsttilldelning samt även vissa andra i förslaget angivna speciella uppgifter. I fråga om statsbidrag till övriga teaterändamål bör rådet yttra sig över anslagsäskanden och göra en avvägning mellan olika anslagskrav.

Uppgiften som tillsyns- och remissmyndighet för den yrkesmässiga orkesterverksamheten åvilar nu Musikaliska akademien. För närvarande finns yrkesorkestrar i Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping, Hälsingborg och Gävle. Av lotterimedel har för budgetåret 1962/63 anvisats i runt tal 2 900 000 kr. i statsbidrag till dessa orkestrar. Den inspektion av yrkesorkestrarna, som handhas av Musikaliska akademien, synes i fortsättningen böra ankomma på rådet. Det bör i detta sammanhang erinras om att enligt arbetsgruppens den 3 december 1963 avgivna förslag frågan om en eventuell omläggning av statsstödet till yrkesorkestrarna bedömts böra anstå med hänsyn till den översyn av orkesterväsendets organisation, som påbörjats under våren 1963 av en inom ecklesiastikdepartementet tillkallad sakkunnig. Statsbidragen till orkestrarna kommer således tills vidare att utgå enligt nu tillämpade normer. Rådets verksamhet kommer således när det gäller statsbidragsgivningen på detta område att inskränkas till att granska och avge yttranden över anslagsframställningar.

Uppgiften som remissorgan och beredande instans kommer även i fortsättningen att intaga en central plats i rådets verksamhet. Men rådet bör också föra en *aktivt planerande verksamhet* på teaterns och orkestermusikens områden i nära samarbete med kommunala och andra instanser, som stöder dessa konstarter. Detta är en uppgift, som mer och mer kommit att framstå såsom angelägen. Rådet skall i detta hänseende exempelvis söka finna olika vägar för att

bredda intresset för teater och musik samt medverka till teater- och orkesterväsendets utveckling i landet med särskilt beaktande av önskemålet om lämplig och ändamålsenlig utbredning och omfattning av teater- och konsertlivet i dess olika former. Hur rådet mer konkret skall fullgöra dessa sistnämnda uppgifter bör det ankomma på rådet självt att närmare utforma. Gruppen vill här peka på att en regelbunden rapportering — inte bara av rent ekonomisk natur — från teatrar och orkestrar till rådet kan vara lämplig och att representanter för rådet bör ha möjlighet att i olika sammanhang besöka institutionerna. Rådet bör i detta planeringsarbete kunna avlasta departementet en betydlig del av det arbete, som nu måste utföras där. Kommuner, som avser att starta en ny eller utvidga en redan befintlig teater eller orkester, skall kunna vända sig till rådet för att erhålla råd och synpunkter för bedömning av behovet av den planerade åtgärden med hänsyn till bl. a. sådana faktorer som beräknat publikunderlag och eventuellt föreliggande liknande planer på andra håll. Rådet bör kunna anlitas såsom sakkunniginstans i frågor om verksamhetens omfattning och geografiska utbredning, lokaler etc.

En speciell uppgift för rådet skall vara att *samordna teater- och konsertlivet* i landet och därvid främst medverka till att en lämplig avvägning kommer till stånd mellan fasta och turnerande teatrar och orkestrar. Därvid bör det bl. a. åvila rådet att bedöma i vad mån det kan vara önskvärt att en teater eller orkester spelar utanför stationeringsorten. Det finns anledning att uppmärksamma denna uppgift såväl när det gäller teaterverksamhet — för att komplettera turnéteatrar — som när det gäller orkesterverksamheten. Gruppen vill i detta sammanhang erinra om konsertbyråutredningens förslag i ett den 6 december 1962 avgivet betänkande Rikskonserter (stencilerat). Förslaget anmäldes i propositionen 1963:103. Rikskonserter anordnas nu försöksvis i fyra län. För igångsättande av denna verksamhet har för innevarande budgetår av lotterimedel anvisats 250 000 kr. Därest det framdeles skulle anses lämpligt, att teater- eller orkesterrådet får uppgift som samordnande organ för rikskonsertverksamheten och det statsunderstödda fasta orkesterväsendet, skulle detta för rådet innebära ytterligare en viktig uppgift.

Rådet bör hålla kontakt med arbetsmarknadens parter samt hålla sig underrettat om pågående avtalsförhandlingar.

Vidare torde i fråga om rådets arbetsuppgifter böra nämnas att det vid behov med anlåtande av erforderlig expertis skall tjäna som *utredningsorgan* inom sitt verksamhetsområde i vad gäller rationaliserings-, organisations- och lönsamhetsfrågor.

Som tidigare nämnts föreligger förslag om att rådet skall vara *tillsynsmyndighet* för de tre planerade *skolorna för scenisk utbildning*. Om detta realiserar, innebär det en betydelsefull och arbetskrävande uppgift. Till hjälp vid genomförandet av en dylik tillsyn torde rådet lämpligen böra bemyndigas att utse en inspektör för skolorna. Rådet skulle också i förhållande till skolorna kunna vid behov fullgöra vissa samordningsfunktioner bl. a. i vad gäller anslagsäskandena från de olika skolstyrelserna samt lämna visst administrativt bistånd. Rådets funktion i förhållande till skolorna kan dock icke tänkas bli så omfattande och dominerande som t. ex. skolöverstyrelsens i förhållande till under denna lydande skolor. Det kan knappast vara möjligt eller lämpligt att tillägga rådet rollen av central myndighet på detta område med uppgift exempelvis att pröva besvär, utan uppgiften torde mera böra få karaktären av allmän tillsyn och rådgivning.

En annan uppgift som naturligt kommer att åvila teater- och orkesterrådet är att vara *kontaktorgan med utlandet* i vad gäller rådets verksamhetsområde.

Häri ligger att lämna begärda upplysningar och att så långt möjligt kontinuerligt följa motsvarande verksamhet utomlands.

Som tidigare nämnts har det nuvarande teaterrådet vissa *anslagsutdelande funktioner* genom att rådet av lotterimedel till sitt förfogande har dels 250 000 kr. till s. k. enskild teaterverksamhet i landsorten, dels 30 000 kr. för nordiskt teaterutbyte. För dessa ändamål liksom för en rad andra mindre omfattande och tillfälliga ändamål på teater- och orkesterområdet kommer enligt förslag i årets statsverksproposition fr. o. m. budgetåret 1964/65 medel att stå till förfogande under det särskilda nya reservationsanslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål. Det torde enligt gruppens mening vara lämpligt att uppdraga åt teater- och orkesterrådet att till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till medelsfördelningen till här angivna ändamål ur det nya anslaget. Frågan i vilken omfattning teater- och orkesterrådet skall självständigt dela ut anslag till berörda ändamål synes emellertid böra ytterligare övervägas.

Gruppen övergår härefter till att behandla teater- och orkesterrådets *s a m m a n s ä t t n i n g*. Gruppen har diskuterat tanken att rådet skulle arbeta på två sektioner, en för teater- och en för orkesterområdet, men stannat för att förorda, att samtliga ärenden i princip skall behandlas och avgöras av rådet i dess helhet. En väsentlig synpunkt har därvid varit att åtskilliga frågor torde beröra båda områdena. Rådet bör dock kunna vid behov bilda arbetsutskott som förbereder rådets sammanträden och även avgör de ärenden, som rådet hänskjuter till utskotten. Gruppen vill framhålla, att det framdeles måhända kan visa sig lämpligt att inom rådet upprätta en särskild sektion för utbildningsfrågor.

Gruppens ställningstagande för en gemensam handläggning av frågorna inom rådet för med sig, att rådets sammansättning inte bör göras alltför specialiserad. Även av andra skäl — framför allt rådets anslagsutdelande funktioner — synes representanter för någon viss teater eller orkester inte böra ingå i rådet, liksom inte heller representanter för olika personalorganisationer. Med dessa utgångspunkter förordar gruppen, att rådet ges följande sammansättning.

Två av ledamöterna, däribland ordföranden, skall vara personer med allmänna och kulturella insikter. En av dessa bör dessutom ha företagsekonomisk och administrativ erfarenhet. Till rådet bör vidare knytas ett par personer, som genom sin verksamhet förvärvat praktisk erfarenhet inom teater- och musiklivet. Det är också angeläget att publikens intressen beaktas vid rådets sammansättning; gruppen kan härvidlag tänka sig exempelvis en teaterkritiker eller annan kulturskribent samt dessutom någon som kan sägas representera landsbygdens speciella intressen och önskemål. Slutligen finner gruppen angeläget med hänsyn till den roll Sveriges Radio-TV spelar i sammanhanget, att en person med anknytning till denna institution beredes plats i rådet. De här framförda synpunkterna på rådets sammansättning leder fram till ett sammanlagt antal av sju ledamöter. Samtliga bör förordnas av Kungl. Maj:t, som också förordnar en av dem till ordförande. Förordnandena synes lämpligen böra ske för tre år i sänder. Det synes önskvärt att rådets personaluppsättning ej blir alltför permanent utan att en successiv förnyelse sker. Vidare bör Kungl. Maj:t utse några suppleanter, förslagsvis tre till antalet, vilka ej skall vara personliga.

Arvoden till ordförande, ledamöter och suppleanter bör fastställas av Kungl. Maj:t.

Slutligen framför arbetsgruppen följande förslag beträffande det nya organets administrativa resurser.

I förhållande till den verksamhet som det nuvarande teaterrådet med sina begränsade resurser kunnat bedriva, förutsättes det nya teater- och orkesterrådet skola handha betydligt mera omfattande uppgifter. Skall dessa uppgifter kunna skötas på ett tillfredsställande sätt och med tillräcklig kontinuitet, är det nödvändigt att rådet förfogar över ett fast sekretariat.

Gruppen föreslår, att i stället för den nuvarande sekreterarbefattningen inrättas en heltidstjänst, vars innehavare skall vara föredragande i rådet. Denne befattningshavare bör vara väl förtrogen med olika till teater- och orkesterväsendet hörande frågor. Han skall planlägga och förbereda arbetet inom rådet samt de särskilda arbetsgrupper som där bildas samt svara för verkställigheten av rådets beslut. Av särskild betydelse blir planläggningen och ledningen av den utredningsverksamhet i olika frågor, som kommer att erfordras. Med hänsyn till de arbetsuppgifter som sålunda kommer att åvila denne tjänsteman anser gruppen, att han bör placeras i lönegrad B 1 med titeln *byråchef*.

Biträdesgöromålen kommer delvis att bli av kameral natur och förutsätter förmåga att självständigt handha löpande göromål. För att en tillräckligt dugande kraft skall kunna förvärfvas, förordar gruppen en *kansliskrivartjänst* i lönegrad A 11.

Byråchefen utses av Kungl. Maj:t, medan kansliskrivaren bör utses av rådet. Inspektörerna för elevskolorna och orkestrarna bör likaledes utses av rådet. Arvodet till dem torde böra fastställas av Kungl. Maj:t efter förslag av rådet.

Kostnadsberäkning

Kostnaderna för arvoden åt rådets ledamöter och suppleanter och de båda inspektörerna samt ersättning åt tillfällig expertis uppskattar arbetsgruppen till ca 35 000 kr. För löner åt den fast anställda personalen beräknas åtgå ca 65 000 kr. Sammanlagt finner gruppen sålunda, att kostnaderna för *arvoden och löner m. m.* kommer att uppgå till sammanlagt ca 100 000 kr.

Preliminärt beräknar gruppen ca 18 000 kr. för *löpande utgifter av omkostnadsnatur*, därav för sjukvård 100 kr., för reseersättningar 12 000 kr. samt för expenser m. m. ca 6 000 kr.

Under första verksamhetsåret kommer enligt gruppen att erfordras ett *engångsbelopp* för nödvändiga anskaffningar av inventarier och kontorsmateriel. Med hänsyn till ovissheten om hur rådet kan komma att få sina lokalbehov tillgodosedda har emellertid gruppen inte kunnat göra någon kostnadsberäkning.

I förhållande till kostnaderna för det nuvarande teaterrådets verksamhet innebär gruppens förslag en kostnadsökning av 103 000 kr.

Gruppen föreslår slutligen, att medel för rådets verksamhet anvisas under ett särskilt förslagsanslag under riksstatens åttonde huvudtitel, benämnt *Teater- och orkesterrådet*. I samband med att anvisade medel ställes till rådets förfogande torde Kungl. Maj:t böra fastställa stat för dispositionen av anslaget.

Yttranden

Arbetsgruppens förslag om bildandet av ett nytt organ med andra resurser än det nuvarande teaterrådet, som även skulle kunna handlägga frågor rörande de statsunderstödda yrkesorkestrarna, biträdes av statskontoret, riksrevisionsverket, teaterrådet och Teatrarnas riksförbund. *Statskontoret* erinrar om, att ämbetsverket vid remissbehandlingen av utredningsförslaget angående Kungl. teatern. Verksamhet och ekonomi (SOU 1961:28) förordat bildandet av ett tillsynsorgan på teaterväsendets område. Det föreslagna teater- och orkesterrådet synes väl ägnat att tillgodose de syftemål, som statskontoret tidigare angivit för ett tillsynsorgan på området. *Styrelsen för Musikaliska akademien* avstyrker för sin del, att handläggningen av både teater- och yrkesorkesterfrågor sker inom samma organ, närmast av det skälet att verksamheten inom en yrkesorkester måste betecknas som artskild från teaterverksamheten.

Riksrevisionsverket ifrågasätter behovet av en byråchefstjänst för fullgörande av sekreterarfunktionen och vissa administrativa uppgifter hos rådet.

Teaterrådet understryker vikten av att det föreslagna rådet erhåller de ekonomiska och personella resurser, som betingas av utvecklingens krav. Rådet ifrågasätter om inte en uppdelning inom det nya organet i en avdelning för teaterärenden och en för orkesterärenden i motsats till vad arbetsgruppen föreslagit är att föredraga.

Teatrarnas riksförbund betonar vikten av att rådet kan förfoga över företagsekonomisk expertis. Förbundet ifrågasätter, om inte Teatrarnas riksförbund liksom berörda personalorganisationer borde vara representerade i rådet.

Musikaliska akademiens styrelse är av den uppfattningen att ansvaret för tillsynen i konstnärligt avseende av verksamheten vid landets statsunderstödda orkestrar bör ligga kvar hos akademien. Den föreslagna sammansättningen av teater- och orkesterrådet ger enligt styrelsen inte tillräckligt utrymme för den musikaliska sakkunskapen.

Departementschefen

Det år 1935 inrättade teaterrådet utövar enligt sin instruktion inseende över det statsunderstödda teaterväsendet i riket. Det har i huvudsak kommit att fungera som remissinstans på teaterns område. Därutöver äger rådet självständigt fördela vissa medel till stöd åt enskild teaterverksamhet i landsorten och till nordiskt teaterutbyte — för närvarande 280 000 kr. Rådet består av ordförande och fem ledamöter. Därjämte finns vid rådet en sekreterare med bisyssle-arvode.

Den arbetsgrupp inom ecklesiastikdepartementet, som tidigare avgivit förslag angående formerna för statligt stöd till stadsteatrar och därmed likställda teatrar och som även haft i uppdrag att överväga teaterrådets framtida uppgifter och organisation, har framlagt förslag om att ersätta det nuvarande teaterrådet med ett nytt organ, teater- och orkesterrådet.

Den utveckling av teaterväsendet, som skett sedan teaterrådet tillkom, framgår enligt gruppen bl. a. därav, att det statliga teaterstödet ökat från 1,8 miljoner kr. år 1934 till 27,4 miljoner kr. för 1962/63. Härigenom har ökade anspråk, inte minst i administrativt hänseende, kommit att ställas på teaterrådet, vilka rådet nu saknar resurser för att fylla.

Uppgifterna för det nya organet föreslås utvidgade även till orkesterområdet. Gruppen har utgått ifrån att teater- och orkesterrådet skall övertaga Musikaliska akademiens uppgifter som tillsyns- och remissmyndighet för den statsunderstödda yrkesmässiga orkesterverksamheten samt även svara för den inspektion av orkestrarna, som nu åvilar akademien.

Även på teaterområdet har nya arbetsuppgifter aktualiserats som gruppen anser bör åvila teater- och orkesterrådet. Gruppen nämner här förslaget om att rådet skall vara tillsynsmyndighet för de tre planerade skolorna för scenisk utbildning. Vidare utgår gruppen från att rådets uppgifter kommer att öka med anledning av föreliggande förslag till omläggning av formerna för det statliga teaterstödet. Större krav kommer i samband därmed att ställas på teaterrådets granskning av de kungl. teatrarnas och turnéteatrarnas anslagsäskanden och statförslag. I sitt förslag om fortsatt stöd åt stadsteatrar och därmed likställda teatrar har gruppen förutsatt, att teaterrådet skulle handha medelstilldelningen och vara beredande instans när det gäller omprövning av teatrarnas bidragsunderlag.

Förutom att rådet på sitt verksamhetsområde skall ha till uppgift att vara remissorgan och beredande instans bör rådet enligt gruppen få sådana resurser att det kan åtaga sig betydande uppgifter som planerings- och utredningsorgan.

Gruppen föreslår en sådan sammansättning av teater- och orkesterrådet att det gemensamt skall kunna handlägga frågor inom hela sitt verksamhetsområde. I fråga om rådets administrativa resurser föreslås en betydande förstärkning. Om de uppgifter, som enligt förslaget skall tilldelas rådet, skall kunna skötas på ett tillfredsställande sätt och med tillräcklig kontinuitet anser gruppen det nödvändigt att rådet förfogar över ett fast sekretariat omfattande en tjänsteman i byråchefs ställning och ett biträde.

Under teaterrådets snart trettioåriga verksamhetstid har utvecklingen på teaterområdet kännetecknats av en mycket betydande expansion, som varit särskilt markant under senare tid. Detta kommer även till uttryck i den kraftiga ökningen av det statliga stödet till teaterverksamheten. På teaterutbildningens område har i det föregående framlagts förslag, som innebär att staten åtager sig ansvaret för skådespelarutbildningen, något som även innebär nya administrativa uppgifter. Erfarenheterna visar, att staten på detta område är betjänt av ett råd med uppgift som remiss- och tillsynsorgan och som beredande och samordnande instans. Med den omfattning, som verksamheten numera fått är det emellertid uppenbart, att ett organ med dessa uppgifter behöver betydligt större resurser än det nuvarande teaterrådet. Jag är därför ense med arbetsgrup-

pen om att teaterrådet fr. o. m. nästa budgetår bör ersättas med ett nytt organ med betydligt förbättrade resurser.

Jag delar arbetsgruppens uppfattning, att det nya organets verksamhetsområde bör utvidgas till att gälla även den statsunderstödda yrkesmässiga orkesterverksamheten. I de avseenden det här främst gäller, nämligen beredningen av anslagsfrågor och bedömningen av administrativa och organisatoriska spörsmål, torde teatrarnas och yrkesorkestrarnas problem vara så likartade att en samordnad handläggning på detta plan av dessa frågor är både fördelaktig och rationell. Däremot bör det nya organet inte anförtros den inspektion av orkesterverksamheten i konstnärligt avseende, som Musikaliska akademien svarar för och även i fortsättningen bör handha.

Det nya organet bör i enlighet med arbetsgruppens förslag benämnas teater- och orkesterrådet. Den av gruppen föreslagna sammansättningen av rådet kan jag i stort sett godtaga.

Teater- och orkesterrådet bör enligt min mening vara remiss- och tillsynsorgan samt beredande och samordnande instans i de frågor, som faller inom rådets verksamhetsområde, dvs. ha i huvudsak administrativa och tekniska uppgifter.

Rådet bör även kunna medverka i det planerings- och utvecklingsarbete som erfordras på detta område, även om tyngdpunkten i arbetet bör ligga på departementsplanet. Detsamma bör gälla ifråga om rationaliseringsfrågor inom teater- och orkesterverksamheten, vilka såsom arbetsgruppen påpekat, måste ägnas ökad uppmärksamhet, allteftersom det statliga engagemanget ökar.

Arbetsuppgifterna för det föreslagna teater- och orkesterrådet kommer att bli betydande även med den begränsning av rådets funktioner, som jag här förordar. Utöver de allmänna uppgifter, som jag tidigare nämnt, torde speciellt böra nämnas, att jag i likhet med arbetsgruppen anser, att rådet bör vara tillsyns- och inspektionsmyndighet för de i det föregående föreslagna tre skolorna för scenisk utbildning och därvid fullgöra bl. a. de uppgifter, som arbetsgruppen angivit. Under skolornas uppbyggnadsperiod kommer denna uppgift att bli särskilt arbetskrävande. I enlighet med gruppens förslag bör rådet ha till sitt förfogande en särskild inspektör för skolorna. Vidare bör nämnas, att jag redan i det föregående biträdd gruppens förslag, att rådet skall handha medelstillelningen enligt de nya bidragsgrunder, som föreslagits för stadsteatrar och därmed likställda teatrar. Den omprövning av teatrarnas bidragsunderlag, som enligt mitt förslag bör kunna ske i princip vart tredje år, skall beredas och föreslås av rådet.

För att effektivt kunna fullgöra sina uppgifter bör teater- och orkesterrådet få fullgoda administrativa resurser. Jag kan dock inte fullt ut biträda gruppens förslag ifråga om organisationen av rådets sekretariat. I stället för den föreslagna byråchefstjänsten förordar jag, att medel utöver de av arbetsgruppen beräknade ställs till rådets förfogande för anställning av experter och tillfällig arbetskraft. Däremot biträder jag förslaget om att tillföra rådet en kvalificerad biträddestjänst och beräknar i enlighet härmed medel för en tjänst som kansliskrivare i lönegrad Ae 11.

Arvoden till av rådet utsedd inspektör för utbildningsanstalterna torde få fastställas av Kungl. Maj:t.

Arbetsgruppens beräkningar av kostnaderna för bl. a. arvoden, resor och expenser anser jag mig böra godtaga. Engångsutgifter för erforderlig anskaffning av inventarier och kontorsmateriel m. m. anser jag bör kunna bestridas inom ramen för den medelsanvisning, som jag i det följande kommer att föreslå.

Medel för rådets verksamhet torde böra anvisas under ett särskilt förslagsanslag under riksstatens åttonde huvudtitel, benämnt Teater- och orkesterrådet. De sammanlagda kostnaderna för nästa budgetår för de ändamål jag nyss angivit uppskattar jag till 130 000 kr.

Med hänvisning till vad jag sålunda anfört och förordat hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Teater- och orkesterrådet* för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 130 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

E. Erlandsson

INNEHÅLL

	Sid.
I. Inledning	3
II. Det statliga stödet till teaterverksamhet	5
Nuvarande bidragsformer	5
Förslag till omläggning av bidragsformerna m. m.	6
Kungl. teatrarna	6
Vissa turnéteatrar	10
Stadsteatrar och därmed likställda teatrar	11
Arbetsgruppens förslag	11
Yttranden	18
Kostnadsberäkningar för budgetåret 1964/65	24
Kungl. teatrarnas anslagsäskanden	24
Turnéteatrarnas anslagsäskanden	28
Stadsteatrarnas bidragsgrundande kostnader	29
Departementschefen	30
Hemställan	43
III. Skådespelarutbildningen	44
Riktlinjer för utbildningsfrågans behandling	44
Förslag till ny utbildningsorganisation	46
Fristående skolor	46
Antalet skolor	47
Utbildningskapacitet	47
Rekrytering och intagning	47
Utbildningstid	49
Utbildningsgång	50
Organisatoriska frågor m. m.	51
Yttranden och framställningar i anslutning till förslaget	53
Kostnadskalkyler för budgetåret 1964/65	54
Departementschefen	56
Hemställan	63
IV. Teaterrådet	66
Nuvarande organisation och uppgifter	66
Förslag angående ett teater- och orkesterråd	66
Bakgrund	66
Ifrågasatta nya uppgifter	67
Det nya organet	68
Kostnadsberäkning	71
Yttranden	72
Departementschefen	72